

EX. LIBRIS
D^E S^E J. H. VERRLOOP.

GESCHIEDKUNDIGE AANTEKENINGEN,

RAKENDE PROEVEN

VAN

EUROPESCHE KOLONISATIE

IN

S U R I N A M E,

BIJEEENGEBRAGT

DOOR

R. F. Baron VAN RADERS.

TE 'S GRAVENHAGE, BIJ
DE ERVEN DOORMAN.

1860.

EX. LIBRIS
DR. J. H. VERLOOP.

INLEIDENDE BESCHOUWING.

Volgens het statistiek jaarboek des Koningrijks, zijn er, in het tienjarig tijdwak 1847—1856, uit *Nederland* als landverhuizers over zee vertrokken, 21,972 ingezeten, zoo mannen, vrouwen als kinderen. Van dezen waren 7,942 óf hoofden van huisgezinnen, óf personen op zich zelve staande; en daaronder telde men 2,078 arbeiders, 1,651 landbouwers, 1,403 handwerklieden, enz.

Al die Nederlanders verhuisden naar *Noord-Amerika* en zijn mitsdien in den vreemde voor ons vaderland verloren geraakt. Hadden zij zich echter begeven naar *Suriname*, dan zouden ze daar, in *Zuid-Amerika*, eenen grondslag hebben helpen leggen van eenen nieuen Nederlandschen staat aan gene zijde van den *Atlantischen Oceaan*. Zulk een volkplanting van Nederlanders, tusschen de tropen, zou dan wel bij gestadige uitbreiding, in het vervolg van tijd eene voldoende schadeleostelling kunnen aanbieden voor het door ons Rijk toch eenmaal te lijden verlies van al zyne tegenwoordig zoo hoog gewierde Oost-Indische Bezittingen, omtrent welke het in dat berekenbaar geval zeker is, dat ook die landen vrij spoedig van *Nederland* zullen verryreunden, even als dit is waargenomen in *Brazilië*, *New-York*, *Guyana*, *Bengalen* en *Ceylon*; naardien het Nederlandsche element, in verhouding tot het inheemsche en het vreemde, zich daar niet krachtig genoeg had

ontwikkeld om er op den duur te kunnen blijven bestaan; niet dermate krachtig als bij uitzondering heeft plaats gehad aan de *Kaap de Goede Hoop*, van welke, voor ruim een halve eeuw aan *Nederland* ontvallen kolonie, velen der astammelingen harer oorspronkelijke volkplanters, het Britsch bestuur hebben ontweken en naar het binnenland zijn getogen, om er vrij-staten te stichten, binnen welke hunne gehechtheid aan het vaderland hunner ouderen, naar hartelust kan worden gehuldigd.

Suriname, onze meest nabij gelegen kolonie, is zoo groot van omvang, dat het wel *zestig miljoen* inwoners zou kunnen voeden, maar tot heden wordt het slechts bewoond door *zestig duizend* zielen, — de meer binnenslands gezette boschmevers en indianen daaronder gerekend. Wegens niet zoo ver als *New-York*, niet half zoo ver als de *Kaapstad van Nederland* afgelegen te zijn, als naardien het gewest ons toehoort, zou reeds om die beide redenen den landgenoot, wien het te doen zou zijn om elders over zee in de beoefening van den landbouw een beter bestaan te vinden, *Suriname* wel het eerst mogen toelachen; maar de onderwerpelijke landstreek is bovendien zoo mild gezeegd met natuurlijke voorregten, dat ik mij geen ander oord kan voorstellen, waar de vestiging van Nederlandsche landhouwers zoo gelukkig zou kunnen slagen als juist daar. Ter lengte van zestiug uren Oost en West, ter diepte van tien uren Noord en Zuid, bezit het een uitstekend vruchtbare kustland met het voorregt van maar even boven het peil van gewoon hoog water te liggen; die uitgebreide vlakte streek is kwistig voorzien met schoone diepe rivieren, in welche door eb en vloed, een verval van 4 tot 9 voeten water, twee malen in het et-

maal geregeld wordt waargenomen. In alle richtingen kan het terrein worden doorsneden met kanalen, die, als ze met eenvoudig sluiswerk aan de rivierzijde worden afgesloten, voorthoudend in eenen staat van bevaarbaarheid kunnen worden gehouden. Is het land er eenmaal met slooten en greppen voorzien, om het aldaar zoo rijkelijk vallend hemelwater naar de rivier te kunnen afleiden, bijgevolg droog gelegd, dan is het in gezondheid te bewonen. Het klimaat is in *Suriname* op den duur koesterende, nimmer hinderlijk warm, gelijk soms hier te lande in den nazomer. Met schier elken dag afwisselende zonneschijn en regenbuijen bevorregt, is er van denzelfden akker drie malen in het jaar, van graan- of aardvruchten, een oogst te ontleenen. Het welig opschietend Paragras, een uitmuntend heestenvoeder, kan men daar elke maand ter hoogte van een el afmaaijen. Hoornveertier er goed, vooral wanneer het gestald wordt, hetgeen dan gepaard gaat met mestwinning. Varkens en schapen, kippen en eenden gedijen er voorbeeldig. Voor het welslagen van een boerenbedrijf, ligt dus al het vereischte in stoffelijken zin, daar ruimschoots voor de hand; maar het moet er onbenuttgd blijven liggen zoo lang als het aan elke slavenkolonie eigen begrip: «Veldarbeid verriggen» ten, vernedert den vrijen mensch, » in *Suriname* is blijven bestaan en dat heeft voortgeduurd tot in Augustus van het jaar 1846.

Dat zoo krachtig tegen een Europaesche kolonisatie van *Suriname* strijdend bezwaar, was mij volkommen bekend, toen er in December 1842 werd gesproken van het instellen einer zoodanige proeve met Nederlandse Landbouwers. Destijs beyond ik mij hier te lande, maar in dienstbetrekking aan *Curacao* niet aan *Suriname* verbon-

den. Nogtans begreep ik, om het belang der zaak, den Minister van Koloniën er over te moeten gaan spreken, bepaaldelijk om, zoo het konde, voor te komen, dat zoodanige eerste proeve mislukken zoude, hetgeen naar mijne overtuiging het geval wezen moest, indien niet vooraf, in dat land van meesters en slaven, hetgeen naar mijne arbeid in ere gebragt zou zijn. Ik gaf bij die gelegenheid daartoe als middel aan, om dit, door enige vrijwilligers uit het Europeesch garnizoen te ontleenen, te laten bewerkstelligen, en weidde te dier gelegenheid uit over eenne aankondijks kolonisatie met militairen. Dan, het door mij geopperde ten aanzien van hezwaar en voorzorg, vond bij den Minister geen ingang; althans eenne maand daarna verscheen het Koninklijk besluit van 23 Januarij 1843, waarbij het nemen einer proeve van kolonisatie in *Suriname*, met Nederlandse landbouwers, onder de leiding van predikanten, werd vastgesteld.

Nu bleef ik mij voortaan onthouden van over het eens behandelde onderwerp, den Minister andermaal te spreken. Maar, juist toen ik gereed stond mijne terugreis naar *Curaçao* aan te nemen, gaf de genoemde chef mij zijn verlangen te kennen, om nopens de zaak eerst met militairen aan te vangen kolonisatie van *Suriname*, mijne denkbeelden eens in geschrifte herhaald te zien. Het zamenstellen en inzendenden eenner uitgebreide memorie, gedagteekend *Curaçao* Mei 1844, was daarvan het gevolg; in dat stuk schreef ik ter neder, hetgeen ik vroeger reeds bij monde had aangemerkt: «Maar de vraag of Europeesche landhouwende familiën al dadelijk onder de nog bestaande omstandigheden der onderwerpelijke kolonie zich aldaar goed zouden kunnen schikken, beschouw ik voor als nog, niet wathaar te wezen voor eenne stellig gunstige

»heantwoording; althans ik ben geneigd het er voor te houden, dat in dat land van meesters en slaven, vooraf »eene kiem zou dienen gelegd te worden van eenne vrije »landhouwende klasse van bevolking, waaraan zich dan »later de nieuw uit het moederland aankomende huisgezinnen van landbouwers zouden kunnen sluiten. Voor dat »zoondaamige kern op goede gronden en voor goed gelegd »moge wezen, vermeen ik dat elke poging van kolonisatie »met personen uit den boerenstand van ons Rijk of van »welk ander oord van Europa het wezen moge, gewisse »lijk in *Suriname* zal mislukken.»

De Minister bedankte mij voor dat ingezonden plan van militaire kolonisatie; maar liet onmiddellijk daarop volgen:

«Het is thans in handen van Ds. VAN DEN BRANDHOFF, »die steeds ijverig voortgaat met het voorbereiden van »al het noodige voor het vertrek der eerste 50 huisgezinnen.»

Omtreks Junij van het volgend jaar 1845 vernam ik mijne benoeming tot Gouverneur van *Suriname*, en een paar dagen later zag ik 's Rijs stoomschip *Curaçao* aankomen, dat door den Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen ter mijner beschikking werd gesteld om daarmee de reis naar mijne nieuwe standplaats te kunnen ondernemen. Doch, niet voorbereid om dadelijk scheep te kunnen gaan, en wetende dat de koopvaarders, aan boord hebbende de volkplantelingen voor *Suriname*, uit *Nederland* waren vertrokken, begreep ik het stoomschip geen enkelen dag op mij te mogen laten wachten. De commandant van de *Curaçao*, werd alsoo door mij geïnviteerd, om ten spoedigste terug te keeren naar *Suriname*, ten einde zoo veel mogelijk nog de hulp te verleenen waarop was gerekend, met de aankomende schepen

de rivier *Saramacca* tot aan *Voorzorg* op te slepen. Maar op zijne terugreize kreeg de *Curaçao* avary aan zijne stoomketels en kon die bodem slechts de *Nickerie punt* bereiken, alwaar in het defect voldoende werd voorzien om weder te kunnen zee kiezen, ten einde met halve kracht naar de *rede van Paramaribo* op te stoomen.

In dien verloop van tijd waren de vier koopvaardijschepen met de verwachte passagiers, achtereenvolgend op de kust van *Suriname* gearriveerd. Deze bodems hadden nu bij gunstig getij de *Saramacca* op te drijven, waartoe elk schip van negen tot twaalf dagen moest besteden. Mij komt het voor, dat zoodanig lang gerekt verblijf van veel passagiers aan boord van koopvaardijschepen, in een scharaesch bewoonde Surinaamsche rivier, op zich zelf beschouwd, wel strekken konde, om de wat later onder die menschen uitgebroken vernielende ziekte te verklaren; doch deze spoedig gevolgde ramp laat zich nog beter begrijpen, na gelezen te hebben, hetgeen te dier zake door een ooggetuige, den Heer F. W. L. TYDEMAN, Officier van gezondheid, in zijn: «Iets omtrent de kolonisatie te *Voorzorg* aan de *Saramacca* »in het jaar 1845,» (*Pantheon* 1855) is aangeleekend, luidende als volgt:

«Nu en dan deze plaats (*Voorzorg*) bezochende, terwijl »de Heer BERTING en zijne drie landhouwers den ouden »post (*Groningen*) bewoonden, gaf ik hem mijne gedachten »te kennen en voorzeide ZEd., dat naar mijn inzien »*Voorzorg* te laag en te moerasig was . . . ik begreep »dat *Voorzorg* geene gezonde plaats voor Europeanen zijn »kon. Het zal den Heer B. niet ontgaan zijn dat ik, een »bezoek bij hem afleggende, en sprekende over het voor- »uitzigt der kolonisten uit een hygienisch oogpunt, aan »ZEd. vroeg, hoeveel hooft den ZEd. berekende te kunnen

»verwachten; de 50 huisgezinnen, die tot proeve zouden strekken, op 6 à 7 hoofden per huishouding schattende, »nam ik met deze woorden van hem afscheid: «wel domine, »zorg dan voor een kerkhof voor de helft.» ZEd. zeide daarop, terwijl ik in de boot afsteeg: «Nu maakt gij het al te erg;» en ik vraag thans: «hoe is het eerste »jaar — hoe zijn de eerste zes maanden verlopen?» De Heer B. zal later nog wel eens aan mijne woorden hebben gedacht. Doch ter zake.»

»De huisjes of hutten voor de te verwachten kolonisten »werden op eenen afstand van circa 5 kettingen, dat is »ruim 300 Rijnlandsche voeten, van de waterzijde opge-trokken, van rondhouten posten uit het bosch, en beslagen en gedekt met de voorbrengselen van een palm-palissadempalm geheeten. De stam van dezen boom wordt in 6 of 7 stukken gespleten en dient tot he-slag, de bladen zaamgebonden stellen het dak zaman. »Inwendig waren zij in een voorhuis en twee kleine ver-trekjes van ongeveer 6 vierkante voeten verdeeld; deze »laatste waren bevoerd, terwijl het voorhuis door een opene galerij aan alle invloeden van wind en weder bloot-stond; de vloer der beide kamertjes lag soms nog geen »voet van den vochtigen bodem; door deze inrichting wa-ren zij stellig weinig geschikt tot verhlijf van onlangs »uit Europa aangekomenen lieden, die de spoedige afwisseling van temperatuur niet gewoon zijn. De hitte open des daags de huid en de nachten zijn zelfs zoo koel, dat »een neger,wanneer hij in zijn huis of hut is, des avonds »en des nachts daarin steeds een vuurje brandt, al heeft hij zulks niet noodig om zijn maaltijd te bereiden, en voor »het overige stopt hij alle reten en gaten digt, ten einde »zich tegen de koude en vochtige nachtlucht te beveiligen.»

« De eerste kolonisten arriveerden onder de leiding van » Domine D. COPIJN, met het schip *Susanna Maria*, en » onder leiding van den schoolmeester en hoofd-onderwijzer » J. H. VAN HATEREN J.Hz., aan boord van de *Noord-Holland*, in het begin der maand Junij 1845. De reize was » tot op hunne aankomst voor den mond der *Saramaca* » zeer voorspoedig, daar zij den overtocht over den Oceaan » in 50 dagen volbracht. Hier hadden zij het stoomschip » moeten vinden, dat toen ter tijd in *Suriname* aanwezig » was, maar door den ex-gouverneur van de kolonie was » het in beslag genomen, tegen de intentie van het Gouvernement en ten praefudicie van de kolonisten. Want » ofschoon nu aan den mond van de *Saramaca*, moesten » zij met den vloed de rivier op, en zoo bij kleine étapes » verder tot de plaats hunner bestemming; het eerstge- » noemde vaartuig bereikte dezelve na 9 dagen sukkeldens, » het tweede na 12 dagen. Op elk schip bevonden zich » buiten de equipage, nagenoeg of meer dan 100 personen » van verschillenden ouderdom en kunne, en alles behalve » opweltkend waren hunne onthaarningen bij het zien » van de «21 huizen», die bij hunne aankomst de vol- » looide strooijen (palmbladeren) daken in eene regte lijn » tegen den groenen horizont van ondoordringhaar bosch » opstaken, terwijl van mond tot mond de vraag liep, of » zij in dat strooijen dorp zouden moeten huizen (wonen).»

« Toen ter tijde gedetacheerd ter waarneming van de » geneeskundige dienst op de Gouvernementen suiker-plantagie » Catharina Sophia, was ook ik een van diegenen, die, » door belangstelling gedrongen, zich bij het voorbij ste- » velen mijner woonplaats aan boord begaf, ten einde eens » op te nemen, welke soort van personen wel als kolonisten » naar *Suriname* werden gezonden, waarmtrent allerlei

» praatjes in onloop waren; toen reeds viel mij en anderen » de hoogst onaangename en walgetijke lucht op, welke » aan boord heerschte, die evenwel hen, die er reeds sedert » lang in ademden, niet scheen te hinderen, ja, niet eens » werd bemerkt, daar zij in die atmosfeer reeds zoo lang » hadden geleefd.»

« De kolonisten, die met de twee eerst aangekomenen » schepen waren gearriveerd, weiden op *Voorzorg* gelogeerd » in de 21 huizen, die aldaar (taliter qualiter) gereed waren; » ik zal echter niet wagen hunne teleurstelling, op on- » derscheidene wijze uitgedrukt, te vermelden, bij het aspect » van het, zoo als zij heterstond noemden, «strooijen dorp.» » Slechts een paar dagen van te voren waren er uit *Paramaribo* kribben, banken en tafels aangebracht. Levens- » middelen waren er nog niet, en eerst de schoeners die » als lootshouten dienden, bragten eenigen voorraad van » gezouten vleesch, meel, azijn, sout en genever mede. » Rijst was er toen juist niet te krijgen. Daar zij in de » eerste 8 dagen geen brood konden bakken, daar er nu » eerst aan den oven werd gedacht, behielden zij zich ge- » durende dien tijd niet meeppap of koeken, waarin zij » stukjes gezouten vleesch met spekvet bakken. In de eerst- » volgende dagen werd het goed ontschept en begon ieder » zich zoo wat in te rigten. De vrijgezelten kwamen hij » anderen in den kost, en daar er toen weinig zieken, » slechts enige ongestelden waren, liet het zich goed aan- » zien, ofschoon zij zoo wel over de huizen als over de » daarbij behorende gronden morden, waarvan hun beloofd » was, dat zij gedeeltelijk bepoot of beplant zouden zijn, » doch daar de huizen niet eens gereed waren, had na- » turlijk hiervan niets kunnen komen. Ieder huisgezin zou » vier akkers gehad hebben, benevens veldgerechtschap,

» vee en phuimgedierte; dit kregen zij echter eerst na eenige weken. Slechts $\frac{1}{3}$ konden op Voorzorg onder dak worden gebracht, en dat nog wel zóó, dat in elk der woningen van 7 tot 10 personen en daarhoven logeerden; de overige bleven aan den overkant en betrokken gedeeltelijk de gebouwen van den ouden post (de dominé en de schoolmeester, als ook een der met de schepen megekomen scheeps-heelmeesters vestigden zich in het oude kommandantshuis). Deze toestand maakte op hen reeds in den beginne eenen ongunstigen indruk, en al spoedig kwamen zij bij den heer COPIJN klagen, vooral van de overzijde: » 1°. dat zij en hun goed zoo veel van de rotten te lijden hadden, en 2°. dat het water niet deugde; maar wat was natuurlijker, daar zij zoowel tot drank als om hunne spijzen gereed te maken, het water uit de rivier dronken en gebruikten. »

« Spoedig hierop volgden de eerste ziektegevallen, die door den medegebrachten scheeps-heelmeester naar omstandigheden werden behandeld (want ook hij moest doen wat hij kon, daar alleen de lapdoos van een der schepen ten dienste stond). Toen hij bemerkte, dat de toestand der eerste zieken erger werd, zond men om mij en begaf mij er mij dadelijk heen. »

Tot 200 verre den Heer TYDEMAN gevuld. In het Regeringsverslag wegens Suriname over 1849, door den Minister van Koloniën Ch. F. PAUL opgemaakt, leest men ter zelfde zake weder dit:

« Door de Regering werd volhard in het voornemen tot uitzending der 50 huisgezinnen, en bekwaam de Gouverneur-Generaal aanschrijving om de werkzaamheden tot hunne ontvangst oogenblikkelijk en met kracht te doen hervatten. »

« In Mei 1844 werd daaraan vervolg gegeven. »

« In Junij werd, ten behoeve der kolonisatie, voor een som van f 8000 aangekocht eenne verlatene plantage genaamd Voorzorg. Deze strook land, gelegen aan de overzijde der gronden van post Groningen, bestaat 500 akkers (250 Rhijnlandsche morgen), en werd beschreven als behoorlijk ingepolderd, van de noodige waterlooizingen voorzien en overigens te behooren tot de vruchtbareste gronden der kolonie. »

« De vereischte woningen werden aanbesteed, met bepaaling, dat die slechts aan de vereischten, gevorderd tot provisionele ontvangst der kolonisten, zouden behoeven te voldoen. De voltooiing hiervan en het in orde en gedeeltelijk in cultuur brengen der voor de kolonisten bestemde gronden, werd door den Gouverneur-Generaal aangekondigd in den loop der maand Mei 1845 te zullen plaats hebben. Hij stelde dan ook bepaaldelijk voor, de uitzendende der 50 huisgezinnen in April van hier te doen geschieden. »

« Tot hunne ontvangst werd de Gouverneur-Generaal aangeschreven al het noodige te bevelen, en onder ander een stoomboot te bestellen tot de opsleping der schepen waarop de kolonisten zouden aankomen. »

« Na de regeling van dit alles had hun vertrek plaats. Zij kwamen, na een voorspoedige reis van circa 5 weken, tegen de half van Junij 1845, in welstand in de kolonie aan, ten getale van 384 mannen, vrouwen en kinderen. »

« Spoedig na hunne aankomst, begon voor hen die reeks van rampen en tegenspoeden, welke aan het welslagen der kolonisatie zulke aannemelijke hinderpalen heeft in den weg gelegd. »

«Allereerst misten zij de hulp der stoomboot, die hunne schepen tot voor Groningen had moeten opslippen, en werden zij daardoor blootgesteld aan de ongelegenheiten, »welke een verlengd verblijf op de rivieren van Nederlandsch Guijana, vooral aan ongeacclimatede en zamengepakte passagiers zoo als zij, oplevert. Elf dagen hadden zij noodig, om de Saramaccá tot aan hunne bestemming op te varen.»

«Bij aankomst aldaar wachtte hen de teleurstelling van te ondervinden, dat tot hunne ontvanging het noodwensdigste ontbrak.»

«Van 31 in aannaaik zijnde woonhuizen waren nog slechts 13 bewoonbaar. De gronden waren nog onbebouwd en kwamen voor op ondoelmatige wijze te zijn verdeeld. Aan het eenvoudigste huisraad, gereedschappen en andere benodigdheden was gebrek.»

«De indruk hierdoor bij de eerst aangekomen kolonisten te weeg gebracht, was zoo ontnoodigend, dat Ds. COPIJN alle moeite had om hen te bewegen de schepen te verlaten.»

«Zij verklaarden terugkeer naar het moederland en tot hunne verlatene niet zeer voordeelige positie aldaar, te verkiezen hoven de aanvaarding van hetgeen hun aan de Saramaccá, zoo zeer in strijd met de hun geopende uitzigten, werd aangeboden.»

«Het gelukte desniettemin hen over te halen.»

«Van uit Paramaribo werden de onbrekende benodigdheden zooveel mogelijk aangevoerd. De voltooiing der onafgebouwde en de aanhouw van 19 nieuwe woningen werd doorgezet. Inmiddels moest het meerendel der kolonisten zich getroosten met het niet zeer ruim of aangenaam verblijf, dat hun in de in onbruik geraakte kazerne van post Groningen werd aangeboden.»

«Kort daarna brak onder de kolonisten een soort van typhus uit, die al spoedig een honderdtal hunner had aangeleid, en waarvan de bestrijding, zoo wegens haren kwaadaardigen en besmettelijken aard als wegens gebrek aan helgten tot een goede huisvesting, verpleging en afscheiding gevordert werd, uiterst moeijelijk was.»

«Eerst in Januarij 1846 volkomen uitgewoed hebbende, telde deze ziekte dan ook niet minder dan 189 slagtoffers.»

«Onder deze laatsten behoorde ook, tot groot verlies voor de kolonisatie, de uitmuntende bestuurder ds. GOYEN.»

De Gouverneur-Generaal had op den 16 Julij 1845 het dagelijksch beheer van zaken in Suriname, opgedragen aan den Procureur-Generaal der kolonie als oudste lid van den koloniaalen raad, en was vertrokken. Het stoomschip kon wegens zijnen voortdurenden staat van avarijs niet terugkomen, om mij van Curaçao af te halen. In het orkaan-saisoen, durende van Julij tot October, in de Caraïbische zee, met een zeilschip van oorlog op te werken, had zijne bezwaren. Derhalve begaf ik mij maar aan boord van den Curaçoschen koopvaardij-schoener La Beata en bereikte daarmede de rede van Paramaribo den 9 October 1845.

Ter plaatse van bestemming aangekomen en naar bijzonderheden vragende, vernam ik al dadelijk dat van de drie à vier maanden te voren in Suriname aangelande Nederlandse kolonisten, reeds om en bij de helft was afgestorven; dat sedert enige dagen onder de overgeblevenen, de sterfgevallen weder aan de orde waren; gneesheeren waren bij hen gevestigd om de zieken te be-

handelen; maar anders was er nog niemand van Gouvernementswege bij die ongelukkige landgenooten geweest, om hun een welkomstgroet te brengen. De waarnemende Gouverneur DE KANTER koesterde echter juist toen het voornemen om er eerstdaags heen te gaan.

Den 13 October werd het bestuur van Suriname door mij aanvaard en den volgenden dag vertrok ik met den genoemden heer DE KANTER naar de Saramaccá. Tegen het middaguur van den 15^{den} bereikten wij Groningen. Aldaar aan de landingsplaats opgewacht door Ds. VAN DEN BRANDHOFF en enige achter hem geschaarde kolonisten, poogden deze laatsten ter verwelkoming van den Gouverneur eenen vreugdekreet te slaken, doch uit hunne ontvleeschde borsten wisten zij slechts een galm voort te brengen, onbeschrijfelijk van loon en bedroevend van uitwerking.

Nu werd er dadelijk overgegaan tot het brengen van een bezoek aan elk der kolonisten zoo te Groningen als te Vorzorg; veelen hummer waren in schamele verblijven ziek ter neder gelegen. Het bezoek van den Gouverneur en het van hem komende woord van bemoediging, deed hen zigbaar goed; de epidemie scheen ook haar keerpunt te hebben bereikt; want van toen af begonnen al de zieken te herstellen en met het einde des jaars waren al de kolonisten te Groningen gevestigd, gezond en met genoegzame teruggekeerde kracht om te kunnen werken voorzien. Evenwel, nu die goede menschen veldwerk zouden gaan verrichten, werden zij door de bevolking van Suriname als blanke arbeiders niet smaad behiengd. Dát was voor hen een diep grievende ervaring, aan welke zij nog zes jaren later gehalten gedacht, blijkens hetgeen voorkomt in hun aan mij gerigt afscheids-adres van den 15^{den} Maart

»1852, waarin voorkomt: «UE. heeft den vrijman geleerd, »dat werken geen schande is maar een eerlijk stuk brood »geeft. Door u kunnen wij vrijelijk door de stad gaan »zonder bespot te worden, zoo als weleer het geval was (1).»

Ik heb reeds aangemerkt, den Minister van Koloniën in Dec. 1842 en ook weder later, te hebben voorgehouden, dat een met Nederlandse landbouwers in te stellen proeve van kolonisatie in Suriname, alwaar het vertrigten van veldwerk een schande werd gerekend, volstrekt voorafgegaan diende te worden door het daar ter plaatse in eere brengen van den veldarbeid, zonder welke voorzorg genomen te hebben elke proeve van Europeesche kolonisatie zou mislukken.

Als een bijdrage hoe het met de onderwerpelijke vertrigting van veldwerk gesteld was, diene, dat in de kolonie Suriname op elken militairen post, klein of groot, een of meer landsslaven of daarmede toenmaals gelijkstaande gouvernementen vrije arbeiders, afkomstig van verheurd verlaarde slavenschepen, geplaatst waren om het rondom de kazerne opschietend gras af te maaijen en ander noodwendig veld- of defswerk te verrichten; de militairen mochten zich daarmede niet afgeven.

Van af mijne komst in Suriname had ik, met leden van den kolonialen raad, administratoren van plantagien, met de mij omringende ambtenaren, als ook met andere ondervindingrijke ingezetenen, schier dagelijks getracht te overleggen, omtrent middelen welke zouden kunnen strekken, om den veldarbeid bij de vrije klasse van bevol-

(1) VAN RADERS, Memorie aan den Koning, vervolg der bijlagen, bl. 80.

king in eere te brengen; dan, onder die vele geraadpleegden trof ik er werkelijk niet eenen aan, die maar de mogelijkheid van welslagen in deze scheen te kunnen hebben. Elk meende te dier zake het volkskarakter te wel te kennen om niet te weten, dat de door mij op het oog gehoudene zaak onbereikbaar zou zijn.

Intusschen ging ik toch maar trachten om geleidelijk te komen tot het mij voorgestelde doel. Zijdens den Majoor DE VILLENEUVE welwillend geholpen, ontleende ik door zijne bemiddeling uit het garnizoen enige vrijwilligers, om den tuin achter het Gouvernementshuis, die in verwaarloosden toestand verkeerde, wat op te knappen; middelerwijl liet ik door een paar dier militairen aan de voorzijde van het Gouvernementshuis, een heester bloemperk aanleggen en men zag mij dan somwijlen mede de hand leenen aan het pooten en planten. In zekere mate geschiedde dat heredeneerd, om het begrip, dat het verrichten van dergelijk werk geene schande met zich voert, bij het Surinaamsch publiek ingang te doen vinden.

Nu hielden zich enige militairen bezig met zeker door rugte verwilderd terrein, gelegen langs het voetpad naar *Combe*, tot eenen moestuin voor de garnizoens-menage in te rigten, en al spoedig kwam er een aanleg te voorschijn, die voor den voorbijganger een oogenlust was te aanschouwen. Soms hoorde men dan ook door vrouwen uit de volksklasse op de haar eigenaardige wijze, luiden aanmerken: «Zie, wat die blanken kunnen verrigten!» Waarom werken onze mannen en broeders niet even zoo als zij? » Gezegden als deze waren, dacht mij, reeds goede voorteleenen.

Na verloop van nog eenigen tijd kwamen twee vrije kleurlingen, genaamd MONTEL en PAULI, timmerlieden van

beroep, hunnen nood bij mij klagen, wegens gebrek aan werk in hun vak. Dezen lieten zich nu door mij beduiden, hoe zij maar liever, dan slechts bij tusschenpozen timmerwerk te kunnen vinden, landarbeid moesten verrigten, daar zij, met de spade te hanteren, toch elken dag hun gulden konden verdienen; hun hood ik daartoe de gelegenheid aan met te komen werken in mijnen tuin, hetgeen zij deden. Het daggeld, door hen verdiend, werd betaald met zilveren guldens, welke, als zinnde destijs in *Paramaribo* zeer schaarsch, veel bekijkens hadden en ten lokas hebben kunnen strekken.

Nu kwamen ook andere vrien zich voor en naamelden, om almede in mijnen tuin te willen arbeiden, doch aan dezen gaf ik te verstaan hen dáár niet te kunnen gebruiken, maar hun wel een zilveren guldens elders te willen laten verdienen, namelijk met het verlengen van de steenhakkersgracht buiten *Paramaribo*. Dan, zoodanig slavenwerk meer in het openbaar te gaan verrigten, dat was niet van hunne gading; en zoo ging dan de een na den ander op het vernemen van dat aanbod, stilzwijgend van mij heen, hoezeer er ook waren die, naar het mij toescheen, daarover nog wel wat wilden nadelenken.

Ondertusschen verlieten er vier of vijf weken, eer men zich met het door mij aangeboden werk voldoende had vereenzelvigt; ten laasten verklaarden zich zes vrien tot het verrigten van dien arbeid geneegen. Den 17 Augustus 1846 met het aanbreken van den dag henter bestende plaatse opwachtende, zag ik evenwel slechts drie hummer, één voor één, het terrein schoorvoetende naderen; maar schroomvallig als zij zich voordeden, dacht ik beter hen dien dag nog vrij te laten, om onder het kappen van schoppen wat verder over het aanstaande delfwerk door te steken. Den volgenden morgen kwamen de personen, gedienten.

naam BEELDSNIJDER, ACTON, DUVINGA, STEINBACH, LUBBERTS en de VRIES wat flinker aanslappen; maar ook toen nog ontbrak hun de zedelijke moed om de spade aan te vatten. Dat deed ik nu, en ten huren aanschouwe ging ik daarmede lustig aan het delven. Het door den Gouverneur gegeven voorbeeld bragt hen in beweging, en zoo ijverig werd het al dadelijk nagevolgd, dat onder het zetsel een wedstrijd ontsloot, wie zich het dapperst van het pas opgevatted werk zou weten te kwijten.

Op de beide volgende dagen deden zich nieuwe workers voor, die almede werden aangenomen; meermalen op den dag ging ik het terrein bezoeken en, al naderende zag ik dan reeds op zekeren afstand de opgedolven kluitten door de lucht schieten; doch op den derden dag ten tweedemale derwaarts rijdende, bespeurde ik geene beweging hoegeernaamd; ter plaatse aangekomen vond ik nog maar omstreks de helft der workers aanwezig, en deze lieten de armen langs het lijf hangen. Wat was er dan gebeurd? Spoedig vernam ik het: Omdat zij slavenarbeid verrichten, waren die vrijen door een paar voorbijgangers beschimp en bespot geworden; daardoor ten eenemale ontmoedigt, hadden zij zich van het werk laten afschrikken.

Maar de spotters werden weldra opgespoord; slavenzijnde, verkeerden zij in het geval van bij kort regt tot liggchamelijke afstraffing verwezen te kunnen worden, en viel die hun dan ook ten deel; onmiddeltijk daarna zag men niet alleen den moed der vrijen hersteld, maar het blad was geheel omgekeerd. Het onzalig vooroordeel had plaats gemaakt voor de gezonde rede. Zoo wel blanken als vrije kleurlingen en zwarten, die schop op den schouder dragende, kon men voortaan met zekere fierheid door de straten van Paramaribo zien stappen. Men rekende het zich eene eer tot de delvers van het kanaal te hehooren;

zelfs kwamen dezen onderling overeen, bij wijze van onderscheiding, een driekleurig lint op de linkerborst te dragen.

Ten gevolge van die zoo onvoorzienie als gelukkige oomeker van zaken, werd er den 27 Augustus 1846 met den kolonialen raad overwogen, wat er door mij als Gouverneur verder zou dienen verrigt te worden, en eenparig luidde het oordeel, dat de overwinning op het volksvooroordeel behaald, met kracht voortgezet diende te worden, ten einde daarvan de vruchten te kunnen blijven plukken. Zoo ooit, dan deed zich hier een dier bijzondere gevallen voor, bedoeld bij het Regerings-Reglement, waarin de Gouverneur, zelf handelende, zoodanig voorziening kon nemen, als de onstandigheden en het welzijn der kolonie mogten vorderen, behoudens eene daarop te vragen goedkeuring van den Minister van Koloniën. Algemeen moedige men mij aan, om het aangevangen werk onverpoosd te laten voortzetten, en vooral ook om de op het volksvooroordeel behaalde overwinning, met een luisterrijk volksfeest, op indrukwekkende wijze te vieren, welk volksfeest dan ook voor den 31 Augustus werd uitgeschreven.

Het spreekt van zelve dat er wegens die aangelegenheid aan mijnen ministeriëlen chef een uitvoerig verslag werd gedaan. In het daarover handelend berigt van den 28 Augustus 1846, werd door mij herinnerd, hoe ik steeds had gewaagd van het te werkstellen der vrijen aan den landarbeid als het voornaamste doel, waarnaar een Gouverneur van Suriname had te streven; welk hoog gewiglig doel, waarvan de Minister het belang had erkend, nu toch nog vroeger was bereikt dan ik had durven denken; ik deeide mede hoe het zich ten deze had toegedragen, hoe dat daartoe een delfwerk was bedacht, dat op het eenparig

advies van den kolonialen raad vooreerst zou worden voortgezet, in afwachting der daarop nu gevraagde koninklijke goedkeuring, terwijl ik, in de hoop van die te zullen verleend zien, den Minister het voorstel deed om elke drie maanden 20,000 gulden in specie, ter betaling van het werkvolk, naar Suriname te willen overmaken. Tevens werd door mij gewezen op de gelegenheid, welke, bij de voorzetting van het ondernomen werk, zou komen te bestaan, om langs een bevaarbaar kanaal, leidende naar de stad, een nieuwe proeve van Europeesche kolonisatie in te stellen met meer vooruitzigt op goede slaging en met oneindig minder kosten dan die, welche aan de Saramaccawas ondernomen, en toen reeds over de drie en een halve tonne gouds had verslonden.

Ik had namelijk globaal berekend van met f 80,000 in het jaar, te besteden aan het delven eens kanaals, de gelegenheid zou kunnen daargesteld worden om langs eenen waterweg, ongeveer zestig hoeren huisgezinnen te kunnen vestigen, elk op eene hoeve van honderd ellen front en in de diepte uit te breiden naar welgevallen.

Het in eere brengen van den veldarbeid had intusschen op de vermelde proeve van kolonisatie aan de Saramaccaw, de gelukkige uitwerking, dat voortaan onze landgenooten aldaar de handen uit den mouw konden steken om hunnen akker self te bewerken, weshalve ook toen kon worden gedacht, om de twee honderd slaven van verschillende plantagen, gevordert om voor die menschen te werken, naar huis te zenden, hetgeen in October 1846 is kunnen bewerkstelligd worden, waarmede dan ook eene aanzienlijke besparing in uitgaaf gehaard ging: daar voor elken slaaf, die bovendien gevoed moest worden, aan zijnen meester een gulden per dag werd uitbetaald.

Inmiddels had de verlangst door zoovelen nog betoond om aan het werk der kanaalgraving deel te nemen, en anderzijds de overweging van het nuttige om nog meer vrije lieden voor den veldarbeid te winnen, mij doen overgaan het getal der workers te vergroten en in territten naar de door mij aangevraagde bijdrage van f 20,000 om de drie maanden. In September werd dus het personeel georganiseerd, ter sterkte van 200 mannelijke en 60 vrouwelijke arbeiders, benevens 28 jeugdige handlangers. Het dagloon werd vastgesteld voor bekwaame maunen der 1^e kl. op f 1, der 2^e kl. op 80 centen, voor vrouwen op 50 centen en voor jongens en meisjes naar gelang van jaren en krachten op 40 tot 20 centen.

Den Minister van Koloniën daarvan alweder behoorlijk bijberigt van den 19 September 1846 hebbende doen kennis dragen, mogt ik toen nog in overweging geven het volgende:
 «Toen in den jare 1828 de maatregelen werden herhaald, om onze Oost-Indische Bezittingen tot eenen beteren toestand te brengen, werd het al dadelijk begrepen, dat »het doel niet te bereiken zou wezen, zonder aanzienlijke »ondersteuning in geld, en werden dan ook dien ten gevolge »enige miljoenen guldens ter beschikking gesteld van den »Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH.

«Uwer Excellentie's toenmalig reeds hooggeplaatst stand-punt, stelde haar in het geval van persoonlijk de pogingen »van den genoemden Gouverneur-Generaal zeer krachtigdigt te kunnen ondersteunen, en in weervil van de vele invloed hebbende bestrijders, mochten die grote ontwerpen »in weinige jaren tijds leiden tot de herschelling van »onze geldelijk ondersteund wordende Oost-Indische bezit- »tingen in eene schatkamer voor het Moederland.

«Thans, nu Uwe Excellentie zelve aan het hoofd staat

» van het zoo belangrijke Ministerie van Koloniën, zal gewis door haar gaarne worden omhelsd eenig plan, dat tot de ontwikkeling van het zoo voortreffelijk grondgebied van » Nederlandsch Guyane ontwijfbaar moet leiden.
 « Tot de volvoering van het nu voorgesteld wordend plan zullen echter geene miljoenen, maar slechts weinige tonnen gouds behoeven besteed te worden, om onder het meest oeconomisch overleg met het graven van kanalen en het houwen van sluizen aan hunne monden te kunnen voortgaan. Ongetwijfeld zullen de daaraan besteed wordende gelden op goede renten gesteld blijken te zijn; en immiddels zal het land in bevolking en in rijkdom hand aan hand toenemen.»

Het getal der dagelijks aan de kanaalgraving gebezige arbeiders bleef steeds onverminderd, naardien er altoos eenigen gereed stonden om toevallige leemten aan te vullen, en zóó gunstig bleef de stemming onder de gezamenlijke vrije werkers, dat tegen het naderen der Kersdagen, welke op Vrijdag en Zaturdag stonden gevied te worden, er hunnerzijds het verzoek werd gedaan om ook op die dagen te mogen doorwerken; dan dit werd slechts voor zoo ver betreft den tweeden Kersdag ingewilligd, en toen bleek het, bij het morgen appèl, dat al de workers prompt aanwezig waren.

Ondertusschen was mij den vorigen dag het ministerieel schrijven van den 25 October 1846, strekkende in antwoord op mijn eerste berigt van 28 Augustus te voren, ter hand gekomen. In dat stuk zag ik mij op zijn ernstigst berispt wegens het beginnen van het werk der kanaalgraving, zonder vooraf eene ministeriële magtiging daar toe gevraagd en verworven te hebben: De Minister mogt niet medewerken aan

eene handeling zoo zeer den stempel dragende van overhaast en welker financiële strekking zoo bedenkelyk was: *Het werk moet derhalve zonder uistel gestaakt worden.* En, — alsof dit niet reeds naar behooren was in acht genomen — ik had mij voorts te verantwoorden over het voor dat werk voorloopig besteedde geld.

Aan het bevel tot staking van het werk der kanaalgraving moest in de eerste plaats worden gevolg gegeven. Zoo werd dan weder de koloniale raad bijeengeroepen, om met dezen te overwegen: op welke wijze dat zou kunnen geschieden en het vrije volk toch aan den veldarbeid gehecht kon worden gehouden? «Over het algemeen »gaven daarop de leden hun leedwezen te kennen, dat het »werk aan het kanaal niet moet voortgezet worden, daar »zij dat van zoo veel belang voor de kolonie achteden, »vooral beschouwd uit het oogpunt, waarvan men was »uitgegaan, om de vrije bevolking lust en behagen in het »zelfwerk en verdere landelijke arbeid in te hoezemen. »De Procureur-Generaal achte het raadzaam, dat het doel »der werkzaamheden nader voor de Hooge Regering moet »worden ontvouwd. De Gouverneur meende, dat men zou »kunnen voortgaan met de gronden langs het kanaal liggende immiddels onder kultuur te brengen» (1). Op het algemeen instemmend gevoelen ten dezen geuit, werd daartoe dan ook door mij besloten. Het bedoelde werk zou dan zoo lang uit mine eigen fondsen worden bekostigd, in de hoop dat de Minister mogt kunnen worden bewogen van zijn gegeven hevel ter staking van het werk der kanaalgraving terug te komen.

(1) VAN RADERS, Memorie aan den Koning, vervolg der bijlagen, bl. 15.

Nu volgde daarop met den Minister van Koloniën een wisseling van brieven, uit welke het mij spoedig duidelijk werd, dat de gegeven last tot onverwijlde staking van het werk, eigenlijk was toe te schrijven aan een, uit mijn oogpunt beschouwd, wat al te ver gedrevene bezorgheid van den Minister, om zijn curatele over den Gouverneur in alle deelen streng te handhaven.— Een noodlottig begrip, dat de ontwikkeling der kolonie *Suriname*, die zich in het najaar van 1846 zoo goed liet aanzien, zeer heeft belemmerd.

Eindelijk schreef ik over de zaak nog eene laatste resumerende missive van den 11 September 1847, in welke door mij eerst nog werd herinnerd, hoe de Minister in zijne vertrouwelijke brieven van 24 April, 10 Sept. 1845 en 28 Mei 1846, mij successief had te verstaan gegeven, hetgeen volgt:

» Op een ruimer en vruchthaarder veld overgebracht, zal de werkzame geest, waarvan het kleine en dorre *Curaçao* zooveel bewijzen ontving, voorzeker niet verlaauwen in zijne pogingen, om materiële welvaart en ontwikkeling te bevorderen. De kolonie *Suriname* heeft grote behoefte aan eene hervorming; zonder dat gaat zij, in weérwil van haren vruchtbaren bodem, te niet. De Europeesche kolonisatie behoeft ik u niet aan te bellen, daar mij uw ijver voor zulke zaken bekend is. Ik wil echter den schijn niet hebben, als lag mij die onderneming niet aan het hart, en het is daarom alleen, dat ik U Hoog WelGeb. hier mijn vertrouwen uitdruk, dat niets zal worden verzuimd, wat strekken kan om den goede uitslag te verzekeren.

De slavernij is in *Suriname* onhoudbaar, in eenen materiëlen zin; zij vernietigt zich zelve door de ja-

»lijksche wegsmelting der slaven. De Regering kan met deze toekomst voor zich, niet stil zitten; zij moet de handen aan het werk slaan, en althans voor *Nederland* trachten te realiseren de waarde, die de plantagiën met hare slaven nu nog hebben.

» Maar ook in eene hogere beteekenis is de slavernij in *Suriname* onhoudbaar. De kracht der openbare mening zal er een einde aan maken. Die ontknooping zoo min mogelijk schadelijk voor de belanghebbenden te doen zijn, is een pligt, waaraan de Regering zich nimmer mag ontrekken.

» De Regering moet derhalve zoowel om stoffelike als om onstoffelike redenen tusschen beide komen.»

En luidde de laatste heft van die uitvoerige ter mijner verantwoording strekkende missive, aldus:

«Zoo zag ik mij dan herhaaldelijk en met aandrang door Uwe Excellentie in vertrouwelijke briefwisseling onderhouden, eerstens over de noodzakelijkheid einer hervorming in *Suriname*, hetwelk, in verband beschouwd met hetgeen omtrent de onhoudbaarheid der slavernij, — het niet stilzitten, — de handen aan het werk slaan, om voor *Nederland* te behouden de waarde die de plantagiën met hare slaven nu nog hebben, — mij deed gevoelen dat ik geen tijd behoorde te laten voorbijgaan, zonder in dien zin al dadelijk voorbereidend te werken.

» Ik zag voorts uit diezelfde briefwisseling, dat Uwe Excellentie verzuimde, dat er door mij *niets zoude worden verzuimd, wat de Europeesche kolonisatie in Suriname zoude kunnen doen slagen*. Over de militaire kolonisatie, door mij voorgesteld, dacht Uwe Excellentie wel niet gunstig, maar tegen het koloniseren nabij *Paramaribo* werd door

» Uwe Excellentie *geen bezwaar geoppend*. De waarheid van
 » zeker gezegde, dat het slechts den hoer wél kan gaan,
 » wiens hoeve onder het geluid van de stadsklok ligt, valt.
 » ieder in het oog : — wat zoedanige hoer voortbrengt,
 » heeft dubbele waarde, en het was Uwe Excellentie toch
 » maar te doen om het vraagstuk toestemmend opgelost te
 » krijgen « of de Europeaan zich door veldarheid in de
 » Tropische landen levensonderhoud kan verschaffen, » dat
 » is : *genoegzaam waarde om van te leven en nog wat meer*
 » *kondere voortbrengen.*

» In de instructie van den Gouverneur las ik daarenbo-
 » ven, dat het denzelven als verplichting is voorgeschreven,
 » om zooveel mogelijk op te heffen de zwarigheden, waar-
 » mede de kolonisatie van Europeanen in *Suriname* te kam-
 » pen heeft.

» Onder al die overwegingen en innig doordrongen, dat
 » er noch aan hervorming, noch aan kolonisatie een krach-
 » tig gevolg kunde gegeven worden, zonder bevorens aan
 » de eerste grondslagen van die heide *désideratums* te wer-
 » ken, hield ik mij onledig om door voorbeeld en redenering
 » de vrije menschen te bewegen, zich met de uitoefening
 » van de werkzaamheden des landhouws een bestaan te ver-
 » schaffen; reeds was ik door middel van het voorbeeld,
 » in het openbaar door het garnizoen gegeven, zoo ver ge-
 » komen, van twee vrije kleurlingen met de spade te laten
 » werken in mijnen tuin. Deze uitkomst was verkregen,
 » niet tegenstaande door eenige op doorzigt en verstand moest
 » aanspraak makende personen de mogelijkheid der verwe-
 » zenlijking van het denkheeld op zijn hardnekkeigst steeds
 » was bestreden. Men wilde dan ook naauwelijks aan de
 » zaak gelooft slaan, toen men dezelve met der daad konde
 » aanschouwen, en veelen zijn er geweest, die destijds

» hunne verhaasheid over hetgeen zij zagen, met de meeste
 » openhartigheid te kennen gaven.

» Nog evenwel bleef men met nieuwe volständigheid be-
 » weren, dat die kleine inwerking op het bestaande volks-
 » vooroordeel tot geen verder gevolg leiden zoude, en mijn
 » eigen mistrouwen in het eindelijk welshagen der grote
 » zaak, welke ik mij ten doel had gesteld, weerhield mij,
 » om van dat eerste en op zich zelf beschouwd weinig be-
 » wijzende begin, eenig gewag te maken, toen ik Uwer
 » Excellentie in dato 25 Julij 1846, in antwoord schreef :

» Wat de militaire kolonisatie betreft: die heb ik in der
 » tijd aangeprezen, eenvoudiglijk bij wege van aanslag,
 » omdat zij onder aanwendung van de minste kosten, de
 » beste kans van goede slaging aanhood. Uwe Excellentie
 » is er niet voor, welaan, het zij zoo, geene kolonisatie
 » met militairen.

» Jammer echter: want meer en meer houd ik mij
 » overtuigd, dat de kolonisatie van dit oord, aan te van-
 » gen door militairen, en te vervolgen met Hollandsche
 » landbouwers *zeer goed* moet kunnen slagen, mits men
 » bepaaldeelijk naar een wel doordacht plan te werk gaat.
 » Elken dag kom ik tot een beter inzigt en meer over-
 » tuiging. Ik zoude, als het nu te doen was om een
 » nieuw begin te maken, de zoogenaamde Steenlakkers-
 » gracht, die *Paramaribo* midden doorsnijdt, willen ver-
 » breeden en verdiepen en van den rivierkant afsluiten met
 » sluiswerk; voorts de gracht, welke steeds met vracht-
 » schuiten beraarbaar zou moeten zijn, gelijkerwijs willen
 » verlengen om de West, al doorgaande naar de *Saramac-*
 » *ca*-rivier, waar zij in het vervolg van tijd te *Voorzorg*
 » zoude uitkomen. Aan weerszijde van die vaart zoude ik
 » het bosch willen doen vellen ter diepte van twee hon-

»erd ellen, en polders daarstellen, die om de tachtig
»ellen met eenen koker in de vaart zouden lozen; dan zou
»men alzoo hoederijen kunnen daarstellen van vier ak-
»kers groot, en van lieverlede zoude er eene streek ont-
»staan, niet ongelijk aan *de Smide*, die naar Assen loopt.
»Men vermaade of veronachtzame *Suriname* niet langer,
»zoo als dit vroeger heeft plaats gehad: het is een juweel
»van ongekende waarde, maar deze moet nog geslepen
»worden. — Eenmaal zullen er verscheidene miljoenen
»mensen hier in de ruimte leven, waar nu slechts zes-
»tig duizend zielen een sober bestaan vinden.
»Mgt Uwe Excellentie kunnen besluiten, mij spoedig
»de middelen ter beschikking te stellen om aan het werk
»te gaan, ten einde te trachten de kolonie te herschep-
»pen, ik gevoel er nog de kracht en den lust toe, maar
»elken dag word ik ouder, en over een paar jaren zal
»ik wel naar rust beginnen te haken, en dan ook wel-
»ligt geheel ongeschikt tot werken geworden zijn.»
»Deze was de laatste der vertrouwelijke brieven, welke
»vóór het begin der werkzaamheden aan het kanaal naar
»Kwatta tusschen Uwe Excellentie en mij zijn gewisseld. Ik
»heb opzettelijk deze soort van correspondentie bij de hand
»genomen, omdat dezelve, — hier bedien ik mij van Uwer
»Excellentie's eigene woorden — met de meeste openhar-
»tigheid werd gevoerd. De officiële correspondentie zou
»echter nog meer gronden tot mijne voldoende verant-
»woording welligt kunnen bijzetten, maar dezelve te haat
»te nemen, zoude tot eenne wijdloopigheid kunnen leiden,
»die in de tegenwoordige omstandigheden vermeden schijnt
»te kunnen worden.

»Na het verzenden van dien brief zag ik bijna dagelijks,
»dat mijn pogen om op de gemoeideren der vrije lieden te

»werken, ten einde het landbouw-bedrijf te gaan uitoef-
»nen, bij hen meer ingang vond; eindelijk genaakte het
»oogenblik, dat zij de spade ten aanzien van het publiek
»in het open veld in den grond zouden gaan steken.
»Waar zoude dit geschieden? De keus was niet twijfel-
»achtig: reeds voor vier jaren had ik Uwer Excellentie
»doen opmerken, dat men bij *Paramaribo* zoude moeten
»aavangen met koloniseren; aan dat ontwerp uit overtuig-
»ing getrouw gebleven, had ik echter inmiddels bij na-
»dere kennismaking met het terrein van het lage *Guyana*
»bespeurd, dat er aan geen landbouw alhier te denken
»valt, zonder dat het veld bevorrens door afwateringskana-
»len droog gemaakt zij. Het delven van een kanaal stond
»dus op den voorgrond; die soort van werk voorts het
»moeijelijkest zijnde, begreep ik, dat, wie éénmaal aan zoö-
»danigen arbeid gewoon zoude zijn geraakt, daarna de
»minder vermoejende taak van omspitten niet schuwen
»zoude; een kanaal te beginnen, dat berekenbaar eenige
»jaren tiids zoude vorderen om hetzelve te volendigen,
»zoude, dacht mij voorts, leiden kunnen tot aanmoediging
»van velen, om zich dan nu maar voor goed aan den land-
»bouw te wijden; alles geschiedde hij mij *met overleg en*
»na rijp beraad, en zoo er ooit door mij met overhaastig
»gehandeld moge wezen, dan gewis geschiedde zuks *niet*
»in het onderhavig geval, en Uwer Excellentie's veronder-
»stelling dienaangaande, in haar geheim schrijven van 25
»October 1846 geuit, kan dus gezegd worden geensins
»juist te zijn geweest.

»Hoe het zij, mijn pogen was geslaagd; de spade was
»door vrije handen in het openbaar aan een publiek werk
»gebezigt, en ik konde tot mij zelven nu met genoegdoe-
»ning zeggen: «Ziedaar dan *de eerste en alles afloende*

»*stap van die hervorming van Suriname, die de Minister mij heeft voorgesteld, als te moeten plaats hebben; — nu zal dan toch de kolonie, in weérwil van haren vruchtbaren bedem, niet meer te niet gaan.*»

»En inderdaad, ik hecht er aan, denzelven als den aller-gewigtigsten voorbereidenden stap tot de hervorming van Suriname voor te stellen. — Of welken meer belangrijken stap kan men zich denken in den legenwoordigen loestand van zaken, met het oog op eenne aanstaande ontbinding der slavernij gevestigd? Weet Uwe Excellentie er eenen te noemen, dan verzoek ik denzelven van haar te vernemen?

»Hij is in mijne beschouwing aan te merken als de voorbode van alle verdere gelegenheid tot hervormen: het overige kan en zal dan ook als van zelve volgen.

»Zonde ik mij dan nog behoeven te verdedigen over het door mij juist ter beweerner *tijd* genomen besluit, om het vooroordeel dat alle ontwikkeling tegenhield te overwinnen? Moet dan de veldheer, afgezonden om den vijand te bestrijden, zich verdedigen over eene door hem behaalde alles afdoende overwinning? — Zoo min als het dezen zoude passen, om eerst op speciale autorisatie te wachten, zoo weinig paste zulks mij, in de belangrijke positie, welke ik bekleed, als Gouverneur van een van het Moe-derland duizend mijlen verwijderd belangrijk grondgebied; het oogenhlik was daar, er moest gehandeld worden en ik handelde. — Welke afkeuring zulks mij ook moge hebben herokkend, de verriging zelver zal mij nimmer berouwen.

»Maar ook daarenboven is er sedert dien te veel tijd reeds verstrekken, en de gelukkige gevolgen van het on-denomine zijn te duidelijk zichtbaar om nog te kunnen veronderstellen, dat Uwe Excellentie in de aanvankelijke

»afkeuring van de onderwerpelijske door mij verrigte daad zal blijven volharden, en dat hare laterc beschouwingen niet zullen hebben geleid tot eine gunstigere beoordeling van hetgeen door mij werd gedaan.

»Dit nader oordeel met gerustheid afwachtende, zal ik echter thans nog herinneren, dat op den 18^{den} Augustus 1846 door mij in persoon het voorbeeld aan de vrije bevolking werd gegeven, van in het openbaar de spade te hanteren, en dat dit voorbeeld door slechts 6 mannen aanvankelijk werd gevuld; met elken dag groeide boven verwachting hun getal aan; tien dagen later en wel op den zeven-en-twintigsten dier maand, maakte het onder-nomen werk een punt van ernstige en overwegende beraadslaging uit met de mij wettelijk toegevoegte raadslieden, en gelet hebbende op de mij bij de wet verleende magt ging, om *in zeer dringende gevallen, wanneer er geen tijd is, om op een voorstel tot buitengewone maatregelen, de hogere goedkeuring af te wachten, te handelen*, vond ik geene zwaarigheid, het begonnen werk op hun eenparig advies voort te zetten, in de hoop van Uwer Excellentie's nadere goedkeuring daarop te erlangen, die ik niet heb nagelaten onmiddellijk te vragen; bij welke gelegenheid ik heb getracht alle inlichtingen te geven, om duidelijk te doen begrijpen dat: a) het te werk stellen van de vrije bevolking, het doel; b) de bewuste kanaalgraving, het middel; en c) de daarstelling van de gelegenheid voor Nederlandsche kolonisten, om zich aan een bevaarbaar afwateringskanaal te vestigen, het natuurlijk gevolg was van het verrigte.

»Dit alles stond reeds vermeld in mijne officiële missive van den 28 Augustus 1846, №. 1254150 en hare bijlagen. De kosten aan het ondernomen werk te besteden,

»waren, zoo als de aard van hetzelste dit vorderde, niet
 »gebragt op de koloniale rekening, maar, ingevolge de voor-
 »schriften omtrent de uitgaven voor de Europeesche koloni-
 »satie, werden dezelve bestreden door de particuliere West-
 »Indische Bank, onder het respect «*Kolonisatie aan de vaart*
 »naar *Kwatta*,» gelijk zulks reeds dadelijk werd bepaald,
 »bij mijne aan Uwe Excellentie toegezondene resolutie van
 »den 21sten Augustus 1846, №. 1210, ad 4.
 »En hiermede meen ik genoegzaam te hebben toegelicht
 »den maatregel van de kanaalgraving, welke aanvankelijk
 »door Uwe Excellentie zoo stellig werd afgekeurd. Er moe-
 »hrop een nadere beschikking van de zijde Uwer Excel-
 »lentie volgen, zij moge gunstig luiden of niet, ik verheid
 »dezelve met dat zelfvertrouwen, hetwelk de bewusheid is
 »van in den strikstenzin te hebben gehandeld, in den geest
 »van mijnen afgelijden ambtseed, dien ik mij hier voor-
 »stel, *zoó als hij beschreven staat in zijn geheel, zonder*
daarvan iets te verkorten of af te knollen; en alzoo opzindt
 »naar den geëerbiedigden Vorst, in wiens naam alhier het
 »bewind door mij wordt gevoerd, en, voor de glorie van
 »wiens regering ik mij heilig heb voorgenomen, het mijne
 »naar beste vermogens bij te zetten, vermeen ik in
 »het gegeven geval, ook inzonderheid te hebben heantwoord
 »aan de slotrede van den gemelden ed., en «*gedaan te*
hebben wat een goed en getrouw Gouverneur en Opper-
bevelhebber schuldig is en behoort te doen.»

Ten gevolge van die verantwoording schreef mij de Minister van Koloniën eene missive van 14 Dec. 1847, behelzende dat het door mij ingezonden stuk door hem was gebracht onder de oogen des Konings, en hij, Minister, zich bij kabinetts-rescript gemagtigd zag, om des Konings be-

slissing in volgender voege aan mij mede te delen, te weten:
 »a. Dat hij de gegevene bevelen omtrent het staken van
 »den arbeid van het kanaal van *Kwatta* wordt volhard.
 »b. Dat in de door UHEd. Gest. bij brief van den 11
 »Sept. II. №. 23/17 geheim, gegeven inlichtingen wegens
 »het niet naleven der bestaande financiële voorschriften
 »wordt berust, onder herinnering, enz.
 »c. Dat niet kan worden toegegeven de justheid van
 »het door UHEd. Gest. gedane beroep op uwen ambtseed,
 »vermits de door UHEd. Gest. bezwaren verplichting, om
 »den bloei en de wevaart van de u toevertrouwde bezitting
 »voor te staan en te behartigen, en om alles te doen wat
 »een goed en getrouw Gouverneur schuldig is en behoort
 »te doen, — geheel ondergeschikt is en uit den aard der
 »zaak zijn moet, aan een ongelukkige naleving van het
 »regeringsreglement en van de verdere door of van wege
 »den Koning gegeven algemeene of bijzondere instructieën
 »en bevelen; en
 »d. Dat de ten voormelde einde, zonder voorafgaande
 »magtiging, voor de kanaalgraving uitgegeven sommen ad
 »f 27,693,72 uit de fondsen der Bank en f 6000 uit uwe
 »particuliere middelen, alsnu bepaaldelijk worden gendo-
 »men voor rekening van de koloniale kas.
 »UHEd. Gest. van het hovenstaande kennis gevende,
 »heb ik tevens de eer daarbij de mededeeling te voegen,
 »dat ik mij heb voorbehouden, om bij een afzonderlijk
 »rapport aan de beslissing van Zijne Majesteit de vraag te
 »onderwerpen of, en hoedanig het loswaardig oogmerk,
 »om de vrije bevolking aan den veldarbeit te gewinnen, op
 »eene regelmatige wijze zal kunnen worden bevorderd.
 »Alzoo werd bij die beschikking het loswaardige van het
 te werk stellen der vrijen erkend; het daaraan uitgegeven

geld werd dan ook genomen voor rekening van de koloniale kas; bij de gegevene bevelen tot staking van de kanaalgraving werd nogtans volhard, naardien de Minister zich voorbehield het lofwaardig oogmerk, om de vrije bevolking aan den veldarbeit te gewinnen, op een andere wijze te bevorderen.

Maar: *L'homme propose, Dieu dispose.* De Heer J. C. BAUD bleef nog maar een paar maanden Minister van Koloniën, en in dien verloop van tijd is aan zijn vermeld voornemen geen gevolg gegeven.

Gedurende de vier volgende jaren van mijn bestuur van Suriname, heb ik weinig van belang kunnen doen ter bevordering van de Europeesche kolonisatie van dat gewest. Vooreerst niet, wegens de korlistondigheid van het bestuur des Heeren Minister G. L. BAUD, die den toestand van Suriname zoo goed kende als dat hij de middelen begreep, die geschikt waren om de kolonie op te heuren. «*Aanvulling van vrije bevolking, door bevordering ener kolonisatie op een uitgebreide schaal,*» stelde deze Minister, in een vertrouwelijk schrijven aan mij, op den voorgrond. Zijn onmiddellijke opvolger was echter een geheel tegenovergesteld gevoelen toegetaan. In het laatst van 1849 trad de Heer C. F. PAHUD op als Minister van Koloniën. Deze bleef omtrent de zaak der kolonisatie steeds in weifelende stemming; meermalen meldde hij mij, dat er tot de opbrekking van de proeve aan de Sarawaca stond te worden besloten, en dan herhaalte ik dien Minister den raad: *Laat de kolonisten van daar verplaatsen in de nabijheid van Paramaribo, aan een bevaarbaar naar de stad leidend kanaal, en het zal met hen allen spoedig naar wensch gaan.* Daarop kreeg ik dan weder ten antwoord: *Uw*

project om kolonisten langs een te graven kanaal te établiseren zal niet realiseren, er zijn te grote uitgaven aan verbonden, en dat is het juist wat men — vooral bij de geringe kans tot welslaging van de geheele zaak — wenscht te vermijden.

Wat later, in het jaar 1851, ontleende ik ook nog het bewijs dat, al ging het établissen aan een kanaal juist niet met zoo groote uitgaven gepaard, daarover toch niet gunstig werd gedacht door den Minister, vermits ik mij bij officiële aanschrijving zag verwezen, om voor mijne rekening te nemen eene som van f 700, die uit de koloniale kas was voldaan voor het daarstellen nevens het reeds bestaande eind kanaal, eener planken woning voor een der Europeesche gezinnen, behoord hebbende tot de proeve aan de Sarawaca, ten aanzien van welke in zeker adres, gerigt aan de leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, te vinden in de *Amsterdamsche Courant* van den 6 Augustus 1855, door A. en G. VAN RAVENSWAAY, E. VAN DER KLIFT en J. C. VAN BRUSSEL is aangemerkt: «Vijf van onze krachtigste levensjaren waren nuteloos verstrekken . . . » Alzoo vertrokken wij naar *Paramaribo*; eenigen tijd leefden wij aldaar zeer bekrompen, totdat de Gouverneur »VAN RAEDERS zich onzen toestand aantrok. Deze liet vijf woningen bouwen en gaf aan ieder twee koebeesten ter leen.» Zoo hebben dezen onzer langzaam aan, hunnen toestand verbeterd en hebben zij nu negen en zeventig stuks hoorvee en twee ezels, zoodat zij alle redenen gehadden om tervreden te zijn . . . Wij zeggen dat de Nederlandser in *Suriname* wèl werken kan en zijn brood »vinden, want den bovenstaenden staat waarin wij thans verkeeren, hebben wij niet verkregen door slaven-arheid, »of door anderen in onze dienst te nemen, maar bij uit-

»stuiting door eigen handenarbeid, en wij, die zoo veel hebben doorgestaan, bevinden ons zeer goed bij dezen arbeid.» Dus: met een houten woning en wat zanderig land ten gehruike, met twee koebeesten ter leen, waren die nijvere landgenooten in drie jaren tijds door *eigen handenarbeid* gekomen tot eenen staat, in welken zij uit eigen beweging niet vollen mond hebben verklaard *taarden te zijn en zich zeer goed te bevinden bij het verrichten van dien handenarbeid.* Is er iets meer noodig dan dat onwraakbaar geluigenis, om het voor den onbewoovoordoelen duidelijk te maken, hoe het koloniseren van *Suriname* met landgenooten gemakkelijk in zijn werk kan gaan?

Als geheel ten onregte ontslagen Gouverneur (1) van

(1) Zoo wel uit mijne in het licht verschenen Memorie aan den Koning, van 3 Julij 1852, als uit het verhandelde in de Tweede Kamer der Staten-General, op den 4, 6 en 7 December daar-aanvolgende, is het voor het lezend publiek duidelijk geworden, dat de Raad van Ministers van 1851, het *Ministerie THORBEKE*, ten believe eener vreemde Regering, den Gouverneur van *Suriname* in mijn persoon heeft ten offer gebracht; en dat wel, naardien ik, gehouden aan „*eene ongebrukte nalering van het Regelingssreglement en van de verdere door of van wege den Koning gegeven algemene of bijzondere instructien of bevelen*,” (ziebl. 35) had geordend mij met de zaak van een verlaten koopvaardijschip niet te mogen, veel min te moeten afgeven, maar integendeel had begrepen, het bepaald aan de openbare administratie van „*onbeheerde boedels* in de kolonie *Suriname*, namens de Hooge Regering belast met de beredding en vereffening van alle boedels en goederen, welke voor *onbeheerd* worden gehouden en van alle andere goederen, welke met de daad en in wezenlijkheid *onbeheerd zijn*,” moest worden overgelaten om met een door haar in bescherming genomen schip, als roerend goed, te handelen volgens het door den Koning gegeven „Reglement voor het Departement der onbeheerde Boedels en weezzen in de kolonie Sur-

Suriname, in Mei 1852 in Nederland teruggekomen, heb ik niet verzuimd den toenmaligen Minister van Koloniën in een paar gesprekken met nadruk te onderhouden over het belangrijke der kolonisatie van *Suriname*, en hem bloot te

„name,” afgekondigd te Paramaribo den 8 Februarij 1836. — Te dijer zake dacht ik: *Een koopvaardijschip is zoo goed een koopwaar, als een stuk linwaad, als een piano.* Maar, omdat ik zóó had gedacht, en in overeenstemming daar-mede aan het College van Commissarissen voor het Departement van onbeheerde boedels, als antwoord op eenne aan mij gerigte vraag, den 12 September 1851 had te kennen gegeven: „geene aanleiding te hebben kunnen vinden, om in het zich voorgedaan hebbend geraal van het onbeheerde schip *Venezia*, eenigen maatschappelijke regel voor te schrijven, die strijdig zou zijn met de bepalingen,

„welke zoo duidelijk in het bestaande Reglement voor het Departement der onbeheerde Boedels en Weezzen in de kolonie *Suriname* zijn omschreven” en; — Nu volgen de woorden door den Minister PAHUD den 23 Maart 1852 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal ten aanzien van dat door mij gegeven antwoord uitgesproken: „Ofschoon het bestuur van den Gouverneur van

„*Suriname* overigens geenszins aanleiding gaf tot zijne vervanging, — heeft de Regering toch gemeend dat eene handeling, waarvan de gevolgen zoo zeer strijdten met de bedoelingen van het Nederlandsch Gouvernement, in verband met de reclames „der Oostenrijksche regering, niet ongemerkt moet blijven. Zij heeft gencende dat, ten gevolge van het gebeurde, en tot waarting voor de toekomst, het bestuur van *Suriname* in andere handen behoorde over te gaan.” (1)

Door velen wordt het „*zwerven bij de woorden des meesters*” steeds gehuldigd. Nu wil ik ten gerale van hen welke die leer zijn togedaan, hier nog aanvoeren, dat op den 17 Julij 1854 in de zitting der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, bij monde van den Heer THORBECKE, nagenoeg hetzelfde begrip is verkondigd, als voor hetwelk gekoesterd te hebben, zijn minister mij, ongeveer drie jaren te voren had veroordeld, nauweliжk dit: „*Een schip is zoo goed een koopwaar als een haantje katoen.*” (1)

leggen hoe die zaak het best van alle met Nederlandsche landbouwers zou kunnen bewerkstelligd worden. Maar, om welke reden dan ook, de Heer PAUD wilde daaraan geen gehoor leenen; liever zond hij een commissie getrokken uit Duitschland naar Suriname, om te onderzoeken in hoeverre deze onze kolonie geschikt zou wezen voor een volkplanting van Duitschers.

Ook werden er bij andere hoge autoriteiten hier te lande, wie het emigreren van Néerlands ingezetenen meer bepaald aanging, ter zake van hunne verhuzing naar Suriname te vergemakkelijken, pogingen door mij aangewend, doch daarvan kan ik slechts zeggen, dat ze evenmin enigen ingang hebben mogen vinden.

Onder het aanwenden van al die ijdele pogingen, zag ik intusschen uit den boezem der Tweede Kamer van de Staten-Generaal het begrip te voorschijn komen, dat er maatregelen dienden genomen te worden, «welke strekken kunnen ter opheuring van onze W. I. koloniën.» Die wens, door dat Staatsligchaam aan de Regering gegeven, werd mijnerzijds begroot met in het licht te geven enige woorden onder den titel: «*De vestiging van Nederlanders in Suriname aanbevolen.*» Een exemplaar daarvan werd bij een nog wat over de zaak uitweidende missive aan het genoemde Staatsligchaam ingezonden. Dan, alsof het strekken moet bij wege van antwoord op die aanbeveling, las ik kort daarna in het verslag der Commissie van rapporteurs over de regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot, dd. 15 December 1854, dit: «Eindelijk is op nieuw het vraagstuk omtrent de vestiging van landhouwende Europeanen in Suriname behandeld. Verscheidene leden verklaarden met genoegen te hebben gezien, dat de Regering het onderzoek daaromtrent voortzette. Zij drukten

»den wensch uit, dat dus de hand aan 't werk mogt wor-
»den geslagen. Voor de toekomst onzer West-Indische
»koloniën scheen dit meer dan ooit wenschelijk.
»Geheel strijdig met dat begrip werd door andere le-
»den beweerd, dat het ten eenemale verkeerd was de Eu-
»ropesche kolonisatie in Suriname aan te moedigen. Deze
»leden rekenden elken gulden verloren die daaraan werd
»besteed, en zagen in elke bezending van landverhuizers
»naar Suriname eene niet te regtvaardigen opoffering van
»menschenlevens. Zij wezen daarbij weder op de koloni-
»satie aan de Saramacca, waaraan $6\frac{1}{2}$ ton gouds zijn
»verspild, zonder enige wezenlijke vrucht en tot groot
»ongeluk der daaraan verhuisde Nederlanders. Bij hen
»stond de overtuiging vast, dat het voor den Europeaan
»op den duur onmogelijk is, in keerkingslanden veldar-
»heid te verrichten.»

Nog een paar malen las ik, dat de meerderheid in de Tweede Kamer in gelijken zin over de zaak der koloni- satie van Suriname bleef ordeelen. Ook de Heer ROCHUSSEN, tegenwoordig Minister van Koloniën, liet zich den 9 Maart 1855 als ongunstig daarover denkende uit; deze, zich beroepende op de uitkomsten, gewaagde van de proeven met Nederlanders, Zwitsers, Duitschers en Paltzers in Suriname genomen, als van zoo vele mislukkingen. Hij wilde den Staat niet gewikkeld zien in geldelijke verbind- tenissen en ongelukkige gevolgen voor komen. «Ik verlang daarentegen — zeide hij — geene enkele belemmerende bepaling; ik verlang het *laisser faire*; voor de personen, die zich vrijwillig derwaarts begeven, verlang ik alleen geene wettelijke bescherming, maar onthouding van annoediging of aansporing.»

Eindelijk las ik in een stuk, afkomstig van den Minister

van Koloniën PAHUD, dat de Regering geene uitzending van Nederlanders wilde herhalen, maar dat, wanneer die hui-ten bezwaar van den lande kon plaats hebben, zij die met al de onder haar bezit zijnde middelen, waaronder den kostelozen afstand van gronden, zou willen bevorderen.

Welaan — dacht ik — de kolonisatie van Suriname met landgenooten, door mij reeds zoovele jaren lang aange-
prezen; de zaak die ik zoo goed zou weten uit te voeren;
met welke verrigting op mijnen niet te ver gevorderden leeftijd, ik nog eene laatste zeer gewigtige dienst aan mijn Vaderland zou kunnen bewijzen, worde dan door mij op touw gezet; en een adres gericht aan den Minister van Koloniën van den 15 Maart 1855, was van die korte overweging het gevolg. Daarin had ik eerst mijn plan in grote trekken blootgelegd, en toen gevraagd om eenne strook lands sluitende aan het gestaakte kanaal van Kwatta, ten einde dien waterweg te kunnen vervolgen, om langs zijne hoorden den grond te ontginnen en daarop geschikte woonhuizen te bouwen ten dienste van uitko-mende Nederlandsche kolonisten, en zeide ik verder: «Het »zou voorts in mijn plan liggen, om niemand toe te la-»pen zich op den te ontginnen grond te vestigen, voor »dat hij om zich heen ziende, en het een en ander »ter plaatse behoorlijk klaar vindende, zou kunnen zeg-»gen: Zoo is het wel; nu zal ik mij verder wel reddēn.» Ten slotte verzocht ik beleefdelyk voor eenne gunstige en zoo veel mogelijk duidelijke beschikking, tevens om die spoedig te mogen erlangen, opdat ik verder het noo-dige zou kunnen bewerkstelligen, ten einde aan de mij voorgestelde onderneming een begin van uitvoering te verzekeren.

De zaak was mijns inziens vathaar, om hier dadelijk

te kunnen worden a gehandeld, doch de Minister van Koloniën gaf mij in voorloopig antwoord te kennen, dat de Gouverneur van Suriname daaromtrent was geraadpleegd. Den 1 October 1855, gewerd mijne mededeeling van den Minister, bevatende: «dat de Gouverneur van Suriname ter zake van het door hem (door mij) bij »adres van den 15 Maart te voren gedaan verzoek ge-»hoord zijnde, in substantie heeft berigt: dat het door »hem adressant verlangde terrein buiten hezaar van »derden kon worden afgestaan.» Maar onmiddellijk daar-
op werd mij te verstaan gegeven, dat het bedoeld ter-
rein, in verband tot voorstellen met betrekking tot de afschaffing der slavernij in de kolonie Suriname, gereser-
veerd moest blijven. Mitsdien werd mij in overweging
gegeven, om ter bevordering van mijne kolonisatie-onder-
neming een ander terrein aan te vragen.

Het viel mij niet moeijelijk, om uit de bewoordingen van het rapport der Staatscommissie, ingesteld met het doel om ten aanzien der slaven-emancipatie voorstellen te doen, van welk collegie ik medelid was, duidelijk te laten blijken, dat de door mij verlangde achter Paramaribo gelegene gronden niet begrepen waren in het plan dat door de meerderheid van die Staatscommissie was voor-
gesteld; en zoo bleef ik mij houden aan mijne eerste aan-
vraag, doch ter voorkoming van elk nog denkbaar be-
zwaar wilde ik maar liever de Westelijke en verst van Paramaribo afgelagen helft der oorspronkelijk door mij aangevraagde concessie afsnijden, om in plaats van dien de aan de stad grenzende helft zoo veel breder uitgemeten te krijgen.

Daarover werd de Gouverneur van Suriname nu weder geraadpleegd. Het duurde nog eens zeven maanden, eer

mij een nadere beschikking van den Minister van Koloniën gewerd, en deze was zoo ingerigt, dat ik wel moest begrijpen, het eigenlijk in de bedoeling lag om mij maar van de zaak te doen afzien.

Voorerst werd nu het bezwaar geopperd, dat het gedeelte van het door mij aangevraagd perceel, hetwelk aan *Paramaribo* grenst, bereids vroeger aan anderen was toegekend, terwijl het Gouvernement nu ook begreep aan zich te moeten voorbehouden het land, dat onmiddellijk tegen het eind des gestaakten kanaals aansluit, waarmede dus de pas was afgesneden, om dat kanaal, de hartader van mijn ontwerp, te kunnen verlengen. En alsof dat nog niet genoeg ware, hield het ontvangen stuk van 26 Mei 1856 nog in, deze volstrekt tegen mijn plan inlopende voorwaarde: «dat »binnen een jaar na dagtekening dieses: de eerste bezending van ten minste tien kolonisten-gezinnen, naar »Suriname afgescheept, en dat een jaar daarna een gedeelte van den afgestaneen grond zal moeten zijn ontgonnen.»

Het gevolg van het vermeld voorbehoud en der aangehaalde voorwaarde, was, dat ik bij brief van 30 Mei 1856 den Minister van Koloniën voor die gedeeltelijke inwilliging van mijn verzoek beleefdelijk heb bedankt, er bijvoegende: «daarmee laat ik dan ook varen het voor-nemen, om mij in persoon naar Suriname te begeeren, »ten einde op de plaats, aan de door mij in het belang »van den Staat beoogde zaak, een goed begin van uitvoering te verzekeren.» Dan, ter voorkoming van mogelijke misvatting dier periode, besloot ik mijne missive aldus: «Alloos blijf ik bezielt met denzelfden lust, om de »waarde voor den moedersstaat van zijne onschathbare W.I. »koloniën te helpen verhogen, altoos zal Uwe Excellentie mij daarloze hereidvaardig vinden.» Maar van die

hereidvaardigheid enig nader blijk te geven, daartoe zag ik mij nimmer opgeroepen.

De stukken, welke tusschen den Minister en mij betreffende mij nu afgehandeld aanzoek van 15 Maart 1855 zijn gewisseld, zal men aan het einde deser verzameling kunnen nalezen.

Uit hetgeen tot hertoe door mij gezegd is, en van hetwelk ik gemeend heb duidelijkshalve niets te mogen terughouden, zal het naar ik vertrouw den belangstellenden lezer voldoende klaar zijn gebleken, dat er mijnerzijds, én als Gouverneur, én als afgetroeden Gouverneur, met hart en ziel werd gestreefd, om de kolonisatie van Suriname met Nederlanders bevorderlijker te zijn. Ik draag dan ook het bewustzijn met mij om, van tot hier toe eerlijk beantwoord te hebben aan het jegens mij in der tijd ten deze uitgedrukt vertrouwen van wijlen mijnen voormaligen ministeriëlen chef den Heer J. C. BAUD: «dat »niets zal worden verzuimd, wat strekken kan om den »goeden uitslag te verzekeren.»

Maar den Minister, die mij dat aangehaald vertrouwen uitdrukte, heeft men nogtans zien bevelen, om den niet een dubbel gewichtig doel door mij begonnen waterweg, uitgaande van *Paramaribo*, langs welke vaart met de best mogelijke uitkomst had kunnen gekoloniseerd worden, te staken; en een jaar later bij dat gegeven bevel zien volharden! Doch het is daarbij niet gebleven; uit mijnen opgemelden brief van 30 Mei 1856, zal nog blijken, dat dezelfde staatsman in een andere betrekking zijn invloed heeft laten gelden, om voor te komen, dat de onderwerpelijke gestaakte waterweg zou kunnen verlengd worden, tot uitvoering van mijn voorgesteld ont-

werp ter kolonisatie van Suriname met Nederlanders, hui-
ten eenig bezwaar van den lande.

Zoo dikwijs reeds had ik de proeven van kolonisatie
in Suriname, in de voorledene eeuw met Paltzers en
Zwitsers genomen, als schrikbeelden voorgehangen gezien,
toen in het belangrijk verslag aan den Koning, uitge-
bragt door de Staatscommissie benoemd bij Z. M. Besluit
van 16 Junij 1857, om kennis te nemen van het adres
van P. F. VAN VLISSINGEN, betreffende Europeesche kolo-
nisatie in Nederlandsch Indië, eene periode door mij werd
gelezen, betreffende de opgemelde proeven. Ze was ge-
trokken uit de beschrijving van Suriname, door Jkhr. C.
A. VAN SPESTEYN; maar, met de wetenschap die ik van de
zaak had opgedaan, was die mededeeling zoo zeer in
strijd, dat in mij de lust verrees, om eens aan bestaande
oorkonden te gaan onderzoeken wat te dien aanzien waar-
heid was. Dat heb ik kunnen bewerkstelligen aan 's Rijks
archief; ten deze geholpen door den Heer Directeur dier
instelling, als door de Heeren Ambtenaren daaraan ver-
bonden, viel het mij gemaaklyk, niet alleen enige aan-
tekeningen betreffende de bedoelde proeven in 1747 en
1748 ingesteld, maar ook rakende den aanleg van het
Oranijepad in 1751, en de daaraan ondernomen koloni-
satie in 1755 te verzamelen. Alle welke uittreksels ge-
trouw wedergegeven, strekken kunnen om de verkeerde
begrippen, welke dienaangaande door sommige schrijvers
zijn verspreid, bij dengenen die het zekere verlangt te
kennen, te verbeteren.

In het vermeld verslag der Staatscommissie vond ik
ook ter loops aangemerkt: « De onlangs genomene proeve
» tot vestiging van Nederlanders aan de Saramacca en de

»ongunstige afloop daarvan zijn nog in de bijzonderhe-
»den te versch in ieders geheugen, dan dat het noodig
»zou zijn daarvan anders dan met een woord te gewa-
»gen. » Maar nogtans is mij meermalen gebleken, dat ook
»betrekkelijk die proeve bij velen in den lande zeer on-
»juiste begrippen zijn gevestigd. Uit heilige reeds hiervo-
»ren als beschreven door den Officier van Gezontheid Ty-
»DEMAN, en den Minister PAUD is opgemerkt, zal men
»wel reeds bewaarheid hebben gezien, de navolgende perio-
»de getrokken uit het reeds aangehaalde adres der vier ko-
»lonisten, te weten: « Voor de eerste verschrikkelijke ziekte
»onder ons, zijn voldoende bijzondere oorzaken aan te
»wijzen: vooral een slechte ontvangst en vestiging in
»1845. » Doch er is nog meer bijeen te brengen van ver-
»spreide stukken, rakende de bedoelde kolonistische-proeve,
»en die zullen ook volgen, met het doel om den lezer
»daarvan te leiden tot het vormen van een eigen begrip,
»om met zeker vertrouwen zelf uitspraak te doen over
»deze vraag: *Is het doenlijke de kolonie Suriname door
Nederlandse landbouwers te laten bevolken en mischen
daarvan te maken, in de ware betekenis des woords,
eene Nederlandse volkplanting, die gaande weg toene-
mende in omvang en kracht, met den tijd zou kunnen
strekken tot een steunpilaar voor het Rijk der Nederlanden
in Europa?*

Van feiten, de geschiedenis in zijne bijzonderheden ma-
te gaan; van proeven, de oorzaken haer mistukking te
bestuderen; is in opzigt tot de bevordering der Europe-
sche kolonisatie van Suriname, stellig van meer nut,
dan het strijd voeren over de beste wijze van kolonise-
ren, of het treden in bespiegelingen betreffende het men-
schelijk gestel, de luchtsreek en de landstreek, in ver-

hand beschouwd tot het onderwerpelijk vraagpunt. Gevolgtrekkingen op bloote theorie gegronde, kan men zich gereeldijk voorstellen zekerheden te zijn, maar vergene uitkomsten kunnen dan toch ook wel eens leiden tot een bewijs van het tegenovergestelde. Het geldt hier een zaak van overwegend nationaal belang: *De kolonisatie van Suriname door Nederlanders*. Het behoud dier kolonie voor Nederland in de verre toekomst, is daarvan afhankelijk.

Voor als nog doet zich de toestand van *Suriname* als zeer bedenklijk aan mij voor. Waarheid is het, het geen in zeker adres door Engelsche eigenaren van plantagiën in *Suriname* in Decembler 1858 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gerigt te lezen staat, te weten: «*De ondergetekenden gelooien indeadaad, dat zij bezitters zijn van een derde der waarde van alle plantagiën in de kolonie.*» Elke Surinaamsche plantagie ontleent hare waarde uit de zich daarop bevindende ervenmagt. — Nu zijn er nog verscheidene met slaven bewolkte plantagiën in het jaar 1859 bij executie verkocht geworden, die naar mij is verzekerd, ook in Engelsche handen zijn overgegaan; hetgeen trouwens geconstateerd zou kunnen worden in de Surinaamsche Courantten, welke waarschijnlijk worden hewaard aan het Ministerie van Koloniën. Naar ik geloof koestert onze Regering steeds het voornenem, om in het loopend jaar 1860 de slaven in *Suriname en Curaçao en onderhoorigheden*, vrij te verklaren. Zij wil bij wege van vergoeding daarvoor aan de slaven-eigenaren uitbetaLEN *vijfien miljoen guldEN*, van welk aanzienlijk kapitaal in dat geval misschien wel *zes miljoen guldEN* in Engelsche handen zou moeten logeteld worden. De subsidie, welke door Nederland aan *Suriname* voort-

durend wordt verleend, heeft naar mijne herinnering, gedurende het tijdvak van 1846—1851, nimmer overschreden eene som van *f 150,000* in het jaar. Daarmede ondersteund, konden toen de vereische uitgaven der kolonie ruim gedekt worden, en werden intusschen de geldzaken der publieke administratie aldaar in beteren toestand gehragt; zoodat het mij was gegeven bij de nederlegging van mijne betrekking van Gouverneur onder meer te kunnen aanvoeren: «Bij mijne komst in het bestuur was de koloniale kas *f 190,000* aan de reserveskas verschuldigd, »thans heeft zij in deze *f 80,000* voorradig liggen (1).»

En naar mij is gebleken uit de rekening ter verantwoording van het koloniaal batig slot over 1857, heeft de in dat onderwerpelijk jaar aan *Suriname* verleende subsidie bedragen zo veel als *f 400,000*. En dat wel in een jaar van voorspoed voor *Suriname*, waarin de prijzen van koloniale producten zoo veel hoger genoteerd stonden dan in het orgemeld zesjarig tijdvak ooit het geral is geweest; met welke hogere prijzen dan ook de vermeerdeering van inkomsten der koloniale kas wegens de 5% uitgaande regten over verscheepte producten, berekend naar hunne tijdelijke waarde, gepaard is gegaan.

Maar nu staat voor de deur de vrijverklaring der slaven, en vindt deze werkelijk ingang, dan volgt daarin voor de koloniale kas al dadelijk de winstderving der hoofdgelden, waarwoor per staaf *f 5* in het jaar oud en jong moet worden gestort. Vervolgens komt in aanmerking de door den maatregel te veroorzaken vermindering van producten voor den uitvoer, die ik mij verheeld te kun-

(1) VAN RADERS, Memorie aan den Koning, vervolg der bijlagen, bl. 69.

nen dalen tot dertig ten honderd van het tegenwoordig quantum , dus pro rato minder inkomst voor de koloniale kas in stuk van uitgaande regten, lastgelden van schepen en andere met de productive kracht der kolonie in verband staande indirekte belastingen. Bij zoo veel baten minder te ontvangen dan voorheen, komen dan voortaan zoo veel lasten meer te betalen , als een noodwendig gevolg der voorgestelde diep ingrijpende wijziging van den toestand der maatschappij; want dan zal de militaire magt vermeerderd, nieuwe ambten geschapen, nieuwe instellingen, als hospitaleten, gevangenissen, armeninrichtingen gesticht hebben te worden. Onafhankelijk van dien zal de bevolende nieuwe organisatie der regerlyke magt in Suriname veel uilgaaf komen te vorderen.

Onder al die berekenbare dervingen van inkomsten en vermeerderingen van uitgaven zou de ondersteuning door de schatkist van Nederland aan de administratie van Suriname te verleenen wel kunnen stijgen tot een miljoen gulden in het jaar. Dergelijk bezwarend offer aan een altoos teruggaande kolonie te blijven brengen, zou de natie op den duur niet aanstaan , en zoo goed als er soms tem mijnen aanhoore door leden van de Staten-Generaal verriedelijk werd aangemerkt: « Wat doen wij langer met » koloniën als Suriname en Curaçao, die aan de schatkist » van het Rijk jaarljks zoo veel geld kosten? » (1) zou dan ook wel door het volk van Nederland kunnen worden aangeheven een kreet als deze: « Wat doen wij langer » met dat Suriname? » weg er mede! De eene of andere

mogenheid , bij voorbeeld: « Koning Leopold I, wiens »vurigste wensch reeds lang de uitbreidung van België aan de overzeesche kusten is» (1) zou dan van die volspleen partij trekkende, misschien wel door aankoopeigenaar kunnen worden van dat door Nederland én verwaarloosd, én versmaad onschathbare juweel. Of anders , er ontstaat misschien een oorlog, en de kolonie, welke geacht wordt een lastpost voor Nederland te zijn, eene mening waarin welligt haar tijdelijke bestuurder moge deelen, wordt aangevallen, met maar halven lust verdedigd, ingenomen, en bij een daarna te sluiten vredesverdrag, laat men haar welligt gaarne zonder eenige compensatie in het bezit van den overwinnaar.

Evenwel laat zich de toekomst van Suriname ook uit een veel gunstiger oogpunt aanschouwen , wanner namelijk ter zijde wordt geschoven het plan om de slaven aldaar, in eens, en dat wel in dit jaar vrij te verklaren : maar zich in stede van dien wil te vreden stellen met, door de natuurlijke uitsterving van bestaande slaven, geleidelijk te komen tot de genezing der kwaal, die de gezonde ontwikkeling der onderwerpelyke kolonie reeds veel te lang heeft tegengehouden.

Er zijn stellingen verkondigd als deze: « *De slavernij bestaat in deze kolonie meer in naam dan in werkelijkheid.* » Of als gene: « *De toestand der negerbevolking in de West-Indiëën is gene slavernij, omdat zij dit niet is.* » Moeijelijk heb ik die gezegden kunnen begrijpen, veel minder nog beamen ; daar toch de mensch die slaaf heet, hij zij zwart, bruin, of hijnna blank , in Suriname wordt verkocht en gekocht , even

(1) Nagenoeg gelijke aannmerkingen hoorde men in de 2de Kamer der Staten-Generaal, in 1826 uit, ten auzien van Java en Néérlands verdere Oost-Indische bezittingen.

(1) Redevoering van den Hertog van Brabant, 17 Febr. 1860 , ('s Gravenhage, Gebr. Belinfante, bl. 31.)

als hier te lande een paard, om voor zijnen nieuw en meester, — dien hij zich niet heeft gekozen, — waartegen hij misschien, wegens de bekendheid van zíjnen aard, voorringenomen kan wezen, — werk te verrichten, dat hem evenmin behaalt. — Gelijk aan een paard, voedering, stallung en verdere verzorging te heart valt, zoo veel als noodig om te kunnen werken, en dat, bij eenne wat te schaarsche toedeeling van haver, het paard wel eens moet worden aangeprickeld door de zweep: — zoo valt aan den staaf in *Suriname* voeding, woning, enige kleeding en verpleging ten deel; het een en ander wordt door vele meesters toegekend in blijkende mate, doch ook weder door anderen met laakkbare karigheid, maar naar gelang men in eenne voldoende toedeeling van kost te kort schiet, moet dan ook de zweep zoo veel meer te baat worden genomen, om den gekochten mensch tot werken aan te prikkelen. — Hoe heet dan nu zulk eenen toestand? — slavernij in naam? — slavene slavernij? of werkelijke slavernij?

Lang reeds heb ik mij doen kennen als een warm voorstander der opheffing van het lijfeigendom in onze *West-Indiëën*, maar te gelijker tijd hen ik ook ijverig geweest in mijne pogingen, om van de koloniën, welche tijdelijk onder mijn bestuur hebben gestaan, den materiëlen toestand te verbeteren. De Minister, die mij van *Curaçao* naar *Suriname* heeft verplaatst, heeft dat dan ook wel willen erkennen. In beide voornemeerde opzigtien, heb ik gedurende vele jaren moeten nadenken over de mij gestelde vraag: hoe het een mei het ander vereenigt, het best tot een gewenscht goed einde zou kunnen leiden: en die overweging bragt mij tot de volgende bepaalde overtuiging, die ik èn als lid der maatschappij tot bevordering van de afschaffing der slavernij, èn als medelid der staatscommissie, belast geweest

niet het doen van voorstellen ten aanzien der slaven in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, heb blootgelegd, namelijk deze: dat het in de vereenigde belangen zoo wel van den Staat, — van zíjne West-Indische koloniën, — van de daar bestaande vrije bevolking, — als van de slaven zelven, te verkiesen is, om geleidelijk, zonder schokken, doch zeker met het minste bezwaar voor de schatkist en met de minst nadelige uitwerking op de productie, te komen tot de opheffing van de slavernij, met eenvoudig te verklaren: dat voortaan al de kinderen door slavinnen te baren, vrij zullen zijn.

Wilde de Regering en de Wetgevende Magt in *Nederland*, de vermelde bij haar reeds zoo lang aanhangig geweest zijnde zaak op de aangehaalde wijze beslechten, dan zou in dat geval het kapitaal van 15 miljoen gulden, in gedachte toegerekend aan de slaveneigenaren bij wijze van vergoeding voor hunne eventueel vrij te verklaren slaven, in de geldkist van het Rijk kunnen bewaard blijven.

Van dat kapitaal zou dan toch de helft, bedragende f 7.500.000, bepaald kunnen dienen, om daarvan gedurende een reeks van jaren f 300.000 rente te trekken, en die gelden konden dan gedurende de eerste twaalf jaren worden benuttid, om de noodige waterwegen en landontginningen ter bevordering eener kolonisatie met Nederlanders in *Suriname*, daar te stellen; vervolgens zou na verloop van dat tijdvak, het voormald bedrag van doorlopende rente, meer dan voldoende kunnen strekken ter bekostiging van den door mij voorgestelden maatregel, om aan den slaven-eigenaar bij wege van vergoeding voor de vrucht zijner slavin als voor de verzorging van haar kind tot den twaalfjarigen ouderdom, f 300 toe te tellen, helgeen bij vergelijking gespro-

ken een rei me vergoeding zou wezen, daar toch een slavenkind van twaalf jaar, zoowel in Suriname als op *Curaçao*, in den regel wel iets meer dan $f\ 200$, maar op verre na geen $f\ 300$ plaat waardig geschat te worden.

In mijne «Beschouwingen ontrent de oplossing van » het vraagstuk der emancipatie van de slaven in de Nederlandsche West-Indische koloniën», (1) komt een rekening voor, waaruit blijkt: hoeveel van de uit slavinnen geboren wordende kinderen in elke kolonie jaarljks hunnen 12jarigen ouderdom kunnen bereiken. Ten deze ging ik ver te boven de algemeene wet van sterfte, welke aangeeft, dat slechts de helft der levend geboren kinderen tien jaar oud wordt. Onder inachtname van die ter voorziening van geldelijke misrekening genomen voorzag, verkreeg ik toen aan twaalf jaren oud wordende vriehorende kinderen van slavinnen, per jaar:

voor <i>Suriname</i>	608
» <i>Curaçao, Bonaire en Aruba</i>	194
» <i>St. Eustatius, St. Martin en Saba</i>	61

te zamen genomen . . . 863 waarvoor, ad $f\ 300$ per hoofd, zou hebben uitbetaald te worden elk jaar $f\ 258,900$; dus $f\ 41,100$ minder dan de over een kapitaal van zeven en een half miljoen gulden te verkrijgen rente ter somma van $f\ 300,000$. Gedurende de eerste twaalf jaren zou, zoo als gezegd is, die rente geheel beschikbaar zijn, om daarvoor plaatsen ter vestiging van Nederlandsche kolonisten gered te maken. Naar mijne schatting zou daarvan, onder inach-

neming van een goed oeconomisch overleg, in het eerste jaar echter maar anderhalve ton gouds kunnen verwerkt worden, doch naar mate het daartoe te bezigen vrije werkvolk in aantal toeneemt, in volgende jaren zoo veel meer; maar dan zou toch het aanvankelijk niet geheel verwerkte bedrag der jaarljksche rente, gereserveerd kunnen blijven, om in latere jaren het werk der ontginning te kunnen blijven voortzetten.

Volgens eene in der tijd door mij opgemaakte herkening van kosten voor het daarstellen einer reeks van vestigingsplaatsen in *Suriname*, bij wijze van aanvankelijke hoerderijen, gelegen aan eene vaart, heb ik verkregen, dat elke zoodanige vestigingsplaats zou kunnen komen te staan, ruim gerekend, op $f\ 1700$. Daarvoor zou men dan hebben eene ter breedte van honderd en ter diepte van twee honderd ellen, alzoa twee hunders van boomgewas ontblooten met slooten en greppels drooggelegd grond, eene ontginning, welke in de diepte zou kunnen voortgezet worden; op dien grond zou dan geplaatst zijn eene houten woning op stijlen acht voeten hoog, welke stijlen aanvankelijk onbeplankt zouden worden gelaten met een dubbel oogmerk, namelijk vooreerst om de hewonders te nooddaken des nachts verheven boven de schadelijke dampen van den beganen grond te slapen, en ten andere omdat zoodanige woning dan maar $f\ 700$ zou kosten; in het vervolg zou dan loch door den bewoner zelf de beplanking der stijlen en het daaraan bouwen einer gaanderij bekostigd kunnen worden, zoo als reeds door bestaande voorbeelden is aangetoond. De waterweg, gelegen voor de hoerderij en leidend naar de stad *Panamariibo*, zou op den beganen grond zijn uitgemeten ter breedte van tien el, gedolven ter diepte van twee

(1) Zie Eerste Rapport der Staatscommissie benoemd bij Koninklijk besluit van 29 November 1853, n°. 68, bl. 349 à 365.

ellen met een glooijing van anderhalf op een. Als dan de waterspiegel kwam te liggen op eene el à twaalf palm boven den bodem, dan zou het water van boven breed zijn zeven ellen, en voldoende diep om met plathoden schuiten of ponten bewaren te worden.

Zoo er maar eens een zeker getal van dergelijke erven in Suriname gereed gemaakt en beschikbaar gesteld waren, dan acht ik het denkbaar, dat huwbare zoons en dochters uit den hoerenstand van Nederland gemakkelijker zouden kunnen besluiten zich in den echt te begeven, met het vooruitzigt van naar gene zijde van den Oceaan te gaan en daar zulk eene aanvankelijke boerderij in bezit te nemen, waarvoor zij dan ook wel $f\ 100$ pacht zouden willen betalen, met het vooruitzigt van daar ter plaatse, even als daarvan reeds de bewijzen zijn geleverd, onder verdere ontgining door eigen handen arbeid tot een beter bestaan te kunnen komen, en dat liever dan hier te lande te blijven hunkeren naar eene open te vallen pachthoeve, waarvoor misschien dan nog eene onbestaanbaar hooge pacht zou kunnen gevorderd worden.

Zoo zouden dan in Suriname even als hier te lande aan gedolven vaarten leidend naar eene marktplaats, streken kunnen ontstaan zoo goed als aan de *Dedemsvaart*, die

nog maar vijftig jaren geleden, uitgaande van *Hasselt* werd aangevangen, en door eene eenzame heide voortgedreven nu duizende stede in welvaart toenemende ingezeten langs hare borden telt.

In het adres der vier kolonisten, waarvan reeds een opmerkelijke periode op bl. 37 is voorgekomen, en het wel om zijne belangrijkheid hierachter in zijn geheel zal worden geplaatst, leest men bijna aan het slot, als volgt:

» Wij moesten in dit schrijven wel omslaglijig zijn,
» daar wij moeten aantoonen, dat het verlies van die $6\frac{1}{2}$
» tonne gouds niet onze schuld is, en tot vestiging van
» zoo weinige huisgezinnen zoo veel gelds niet is noodig
» geweest, zoo als blijkt uit de nederzettingen bij de stad.
» Wij hebben moeten zeggen, dat het hier niet zoo on-
» gezond is als men in *Holland* meent, en oordeelden dien-
» stig aan te wijzen, op welke eenvoudige wijze men min
» kostbaar en doelmatig kan voortkoloniseren.
» Op de door ons voorgestelde wijze kan ieder huisge-
» zin met $f\ 1000$ voorschot tot een goed bestaan worden
» gebracht. Eerst moet de kleine landbouw maar meer uit-
» gebredheid verkrijgen, dan zal zich de landbouw wel
» overal verbeteren en *Suriname* volledig bevolkt raken.»
Aan dat beweren van die met zooveel zaakkenis en
helder oordeel sprekende menschen hecht ik gaarne mijn
zegel, alsmu overgaande tot de mededeeling van eenige
der door mij verzamelde extracten, hijzonderheden ver-
meldende van vroegere proeven van Europeesche kolonisa-
tie in *Suriname*.

en bijzonderlijk voor de plantagiën in *Suriname* met relatie tot de wegloopers zeer heilzaam zou zijn zoo de bovenrivier meer bewoond was vooral door blanken. Doch zij hebben altijd geoordeeld dat het better was Christenen dan Joden. De laatsten zijn geen landlieden, en kunnen daarbij niet profiteren van 't geen in de bovenlanden eigenlijk 't gebrek van levensvoer suppleren kan. De varkenskweek, die aldaar zeer overvloedig en voorspoedig en welker vleesch hier beter en gezonder is, dan in *Europa*, is voor de Joden geheel onnut: en met de jacht en visscherij, die aldaar zeer gemakkelijk en abundant valt, is 't bijna 't zelfde, dewijl zij veel soorten van wild en visch niet eteten mogen. 't Geval heeft gewild, dat de Heeren Bewindhebberen der Mineralia Compagnie bij Missive van 19 Mei laatsleden mij eenne propositie hebben gedaan of men niet eenige arme Europeesche hoerenfamilien aldaar plaatzen zou kunnen tot verdere ontdekking van 't land. De kortste weg daartoe zou geweest zijn zoo mijn plan was gevuld geworden om geconquesteerde dorpen en kostgronden der wegloopers te conserveren. Doch zulks mislukt zinnde, zonder hoop van voorerst daartoe nieuwe occasie te vinden, heb ik de occasie van de bijeenkomst der Joden op de Savane bij de wetsbrug waargenomen, om hen daarover met effect te spreken. Dit jaar is te verre verloopen om iets te kunnen doen, doch ik heb het zoo verre gebracht, dat zij, benevens ook eenige Christen planters in *Suriname*, zich geëngageerd hebben om: 1°. in 't toekomende jaar in Augustus een velling te doen, en huisjes te zetten; en 2°. onderwijl dat de kost groeit 't welk nog een jaar aanloopt, eenige familiën op hare plantagie te nemen, en zoo lang de kost te geven, zoo als UEd. Groot Achtb. uit de bijlagen sub no. 364 en 365 breeder zien zullen. Dus zouden, zoo men wil, zes of zeven familiën kunnen overgezeonden worden dat ze omtrent in Augustus des toekomenden jaars hier aankwamen. Zij zullen op geene lossen voet komen, maar aanstands op de Plantagiën verdeeld worden, van waar men hen, zoo ras de kost boomrijp is transporteren zal naar boven. Zij zullen aldaar dan huisvesting en een toereikend veld met kost vinden, 't welk zij, zoo zij maar één uur in den morgen en één

DE PROEVE MET PALTZERS, INGESTELD IN 1747.

Te dezer zake komen vooreerst in aanmerking de volgende stukken:

Artikel 13 der instructie voor den Gouverneur van *Suriname*, vastgesteld den 7 October 1737, nader gearresteerd, den 20 Dec. 1741.

Verders, nadien die van de Joodse natie zeer considerable plantagiën in de colonie van *Suriname* hebben, ende in grote aantal zich aldaar onthouden mitzgaders de Societiteit met de geauthoriseerders van de Parnassins der Portugesche Joodse natie alhier, een contract tot transport eenige harer arme familie na derwaarts heeft aangegaan, zal de Gouverneur bezorgen dat dezelve Joodse natie het effect van dien komē genieten enz.

Getrokken uit den dienstbrief van den Gouverneur-Generaal Mr. J.J. MAURICIUS, aan Directeuren der Edele Societiteit van *Suriname*, dd. 7 December 1745.

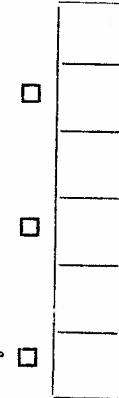
In voldoening van 't 13 artikel mijner instructie en 't contract mij medegegeven sub no. 95, heb ik meermalen met die Joodse natie gesproken over het plaatsen van eenige arme joodsche familie boven in de *Suriname*. Zij zijn alle altijd van begrip geweest en met groote reden, dat het voor de colonie

uur in den avondstond werken willen genoeg zullen kunnen onderhouden. Want naar mijn oordeel moet men hen absoluut geen slaven geven, dewijl zij dan aanstonds daarop lui, en bij gebreke van beweging ziek worden. Alleen kan men hen, zoo zij eens een nieuwe velling moeten doen, voor enige weken een deel slaven leenen. Men zal hen ook in 't eerste begin moeten voorzien van enige vaten blom, vleesch en sout en hen enige kweek bijzetten. Doch die eens hebbende, moeten zij verder zich zelven voorthelpen. — Ik spreek van maar zes of zeven familiën, omdat het best is met weinig te beginnen. Zoo 't met die weinige opneemt, zullen haast andere geanimeerd worden om te volgen. Doch vooral wordt gerecommandeerd zoo weinig kinderen benden de twaalf jaren te zenden, als mogelijk is.

(Bijlage dier missive).

No. 364.

Eene gezonde plaats uit te zoeken boven de bergwerkers, daar 't goed is voor woonplaats, kost en kweek. Aldaar toekomende jaar een kostgrond te maken van twaalf akkers; bij provisie koorn te planten en 't geen in kapperwierie is, nog geplant kan worden. Zes huizen van paissaden daarbij, en een voet uit den grond, met slechte planken bevoerd, met tas gedekt, rondom de kostgrond op deze wijze

De slaven daartoe te vinden bij contributie. Als de blanken komen, de queeck ook te vinden bij contributie. De mineraal compagnie zal daartoe geven twee slaven voor de valling, en een om den kostgrond te bewaren. De societeit zal er twee soldaten op zetten, zoo ras de kostgrond gepant is. De valling zal geschieden met twintig slaven, die ook de hui-zen zullen zetten.

Verder zullen er zes op blijven om den kostgrond te onderhouden tot dat de blanken zelfs komen.

De heer PINTO zal hiervan de directie hebben."

(Bijlage als voren).

N°. 365.

Wij onderschreven beloven zoo eenige boerenfamiliën alhier aankomen, een familie gerekend op een man, een vrouw en drie kinderen, dezelve op onze Plantagien zoo lang te zullen de kost geven tot dat het boven in staat zal zijn om dezelve te kunnen plaatsen.

(waar geteekend) voor mij

HENDK. TALBOT, JUNIOR.

Voor mij voor een familie.

SAMUEL V. Z. D'AVILAR.

ISHAH CARRILHO.

ISHAH PINTO D'AFONSECA.

ARON DE ABM. DA COSTA.

DAVID U. Z. D'AVILAR en

ABM. DE BRITTO EN COMP.

ISHAH C. NASSY EN JOS DE MEZA
& COMP.

IA GABAZ CRASTO.

DAVID PRADO DA RONSECA.

IS. GRADIS DA RONSECA.

Per order van mijne moeder.

JOH. DE MEZA.

Blijkens de Resolutien van de Societeit van Suriname, bragten Commissarissen, die belast waren geworden, om «de condiliën, waarop deze Societeit genegen zoude zijn »eenige Europeesche familiën te zenden na de colonie van »Suriname» te resumeren, den 8 Februarij 1747 deswege rapport uit, en werden ze toen gearresteerd als volgt :

CONDITIEN
Waarp de Heeren Directeuren van
de Societeit van Suriname geneegen
zijn eenige Europeische familien te
zendan na de colonie van *Suriname*.

Artikel 1.

Alle die genegen mogten zijn zig te begeven na de colonie
van *Suriname* zullen zig moeten adresseren ter Secretarij van
welgemelde societeit binnen *Amsterdam*, op 't West Indisch Huijs
op Cingel, omme over de conditiën hier niet geexpressert te
handelen.

2.

Die geene die hier toe zullen werden geadmitteerd zullen moe-
ten zijn van de protestantsche Religie ofte dezelve toegedaan, en
niet in pensioen, dienst ofte engagement van of met enig vreemt
Vorst of Mogenthied.

3.

Zullen moeten zijn mans beneden de vijftig ende vrouwen be-
reden de dertig jaren, uitgenomen zoo dezelve mogten zijn ge-
trouwd en reeds twee kinderen, of daarboven, beneden de voorsz.
jaren hebben en met zig neemen.

4.

Zullen moeten zijn gezond van lichaam, en geene zoodanige
gebreken hebben die hen onbequaam tot werken en kostwinning
maken, tenzij onder een familie van gezonde personen begrepen.

5.

Zullen ook ten minsten een van hen bequaam zijn om te kun-
nen lezen en te schrijven ofte omme zig daarin te laten onder-
richten.

6.

En zal aan de personen de voorsz. qualiteiten bezittende, ge-
geven worden vrij Transport van deeze stad na de voorsz. colonie.

7.

Zal ook op 't arrivement aldatar kunnen worden aangewezen
zoodanig terrein en grond, als zij bequameijk tot hunne kost-
winning zullen kunnen bearbeiden, in die verwachting dat so

wanneer daardoor tot eenige fortuin koomen hen meerder grond
tot een geheele Plantagie zal worden geconcedeert, zonder daar-
voor iets meer te betalen.

8.

Zal aan hen uit het magazijn van de Ed. Societeit gegeven
worden zoodanige bijlen, schoppen, houwelen, spaden en ander
werkthuig als tot cultuure van de aan hen eerst geconcedeerde
grond noodig zal zijn : waarvoor zij echter, bij de voorsz. Societeit
zullen worden gedebiteert, omme hetzelve in geld of vrugten
van 't land volgens tauxatie van den Gouverneur, te rembour-
seren, zoodra tot eenige fortuin gekomen zullen zijn.

9.

Ende zullen de voorsz. personen verder genieten zoodanige
vrijdommen als bij 't Octroy van de voorsz. Societeit is vast-
gesteld.

10.

In cas bij haar arrivement in Suriname, of vervolgens bevon-
den mogte worden dat tot haar meerder subsistente eenige an-
dere voorzieninge zouden moeten worden gedaan, zullen zij zig
kunnen en vermogen te addresseren aan den Heer Gouverneur
aldaar die gequalificeerd en geauthoriseerd is, omme daarop be-
hoorlike attenie te maken.

Extract uit de Nederlandsche jaарboeken
A. 1747, Deel 1, bl. 34.

Amsterdam. De Heeren van de geotroyeerde Societeit van Su-
riname hebben doen bekend maken, dat als eenige Boerenfamilien
genegenheid hebben zich in de Bovenlanden van gemelde kolonie
nietter woon nedier te zetten, zij ter secretary van het West-Indi-
sche Huis alhier zich kunnen aangeeven, om over de conditien
te spreken. 't Is niet onwaarschijnlijk dat deeze voorslag wel lief-
hebbers zal vinden nadien bekend is dat door sterfte van het
Rundvee, vele Huisluiden, die voor drie jaren nog in gezegende
kostwinninge zaten, bijna tot het uiterste gebragt zijn ; en, daar
de drukkende Plage rondom weder zich verheft, liever hieroe
overgaan zullen dan steeds in armoede in het vaderland te leven.

Extract uit de Beschrijving van Guyana,
door Mr. J. J. HABTSINK, p. 748,
Amsterdam 1770.

Ter meerdere bevolking deerzer colonie, was in den Jare 1729 reeds voorgeslagen om enige Paltzische familien derwaarts over te voeren; gelijk daartoe ook, in 1734, een nader voorstel uit de colonie door eenen SPRANGENBERG, werd gedaan om eenige Moravische of Bohemische broders op zekere voorwaarden naar Suriname te zenden, welk voorstel niet aannemelijk werd geoordeeld. Eindelijk besloten de Heeren Directeuren der Societeit, in 1747, bij bekendmakingen enige Boeren-Huis gezinnen uit te noodigen, om, onder zekere bepalingen, zich in de bovenlanden dezer volkplanting met der woon neder te zetten; sommige Paltzische namen zulks aan, en werden van de Regering ook beginstigid met beesten en noodige gereedschappen tot den landbouw. Men had ze vervolgens aan den Oranjeweg, die sedert was aangelegd tot betuengeling der wegloopers, en waar langs men, van afstand tot afstand Posten en woningen meende aan te leggen wilten nederzettien; doch hun slecht gedrag heeft dit oogmerk niet beantwoord, zoodat zij meestendeels verloopen zijn. Enige tijd daarna werden enige Zwitserse familien derwaarts gezonden; waarvan er twee, door wijlen den Baron VAN SPÖRKE, op het genoemde Oranjetpad zijn geplaatst enz.

Den 17 April 1747 werd er door een der Burgemeesters ter vergadering berigt, dat ten gevolge het genootscheerde verscheidene personen om naar Suriname verplaast te worden zichadden geadresseerd; dat met acht hoofden van familien alle van de protestantsche religie was overeen gekomen: dat hun ieder ter goeder rekening zou worden verstrekt eene som van vijftig gulden; dat zij eene acte van verbindenis voor den tijd van vier jaren hadden geteekend en dat met de reeders van het schip Margaretha, schipper CLAAS SLOTH, was geaccordeerd om die familien naar Suriname over te voeren.

Extract van een brief van den Gouverneur-
General MAURICUS aan de Directeuren
der Eddele Societeit dd. 15 April 1747.

Ik heb niet nagelaten bij alle occasien de joodsche gedeputeerden aan te manen om niets te verzuimen tot preparatie van de verblijfplaats voor de zes familiën, die in de bovenlanden geblisseerd zullen worden volgens de overgezonden projecten, no. 364 en 365. Doch met de oneenheid die sedert eenigen tijd onder die natie regeert, kan men op dezelve weining rekenen. Ook hebben zij een verschroonning, dat met den laatsten brand vooral in de bovenlanden, alle kost verdroogd is. Ik presser echter zonder ophouden en *au pis aller*, zal men de menschen bij provisie bij hen inkwartieren. Ook zal 't mogelijk voor dezelve best zijn, eerst het climaat wat gewend te worden eer men ze gansch boven in de bosschen zendt. Onderwijl blijkt het hoe lang hoe meer, hoe hoog noodig het is, dat de bovenlanden geëuplerd worden. In het journaal op 31 Maart en 8 April zullen UEd. Gr. achthb. een nieuw droevig voorval vinden van een inval der wegloopers op een bovenplantage.

Extract van een brief als voren dd. 25
Julij 1747.

Tot de receptie der europeesch familien heb ik alle praeparatie gemaakt die ik mein met menschelijke voorzigtigheid mogelijk te wezen, en zal op mijne reize in de Suriname nog nader zelf daarop alle mogelijke order stellen. 't Grootste obstakel is dat de stoutheid der wegloopers op eene ijsselijke wijze toeneemt, en wij in dezen tijd weinig militairen missen kunnen. De meesten begrijpen nu van achteren, dat het te wenschen was, dat mijne gedane propositie om honderd man in de bosschen te leggen, tot effect gebracht was geweest.

Extracten uit het journaal van den Gouverneur.

Den 11 Augustus 1747. Den 9 dezer heb ik geassisteerd bij de voorstelling van den Kapitein D'AVLAR op de Joodse Sa-vane... Bij die occasie heb ik... verscheidene zaken gereguleerd.

Ook heb nu weder voor de derde maal de noodige schikkingen gemaakt om boven den Blaauwenberg een bekwame plaats te approprieren voor de boerenfamilien. Enige weigeren slaven te gevonden schoon ze over twee jaren geteekend hebben en in 't geheel wordt de zaak onder de hand gecontramineerd. De Regenten hebben aangenomen dezezelve te pousseren en de Penningmeester Nassy heeft de bezorging op zich genomen. PINTO d'ALFONSECA, die 'tzelfde over twee jaren op zich genomen had, heeft er sedert niet naar omgezien.

Den 20 Augustus 1747. Gearriveerd het schip van Capitein CLAAS SLOOT, genaamd de vrouw Margaretha Cornelia van Amsterdam. Met heizelde ontvangen missive van H. Ed. Gr. Achth. van 3 May; nevens monsterrollen van 21 militaire recruten en een d^e van 7 boerenfamilien.

Den 25 Augustus 1747. Dervijl er slaven van noden zullen zijn onder andere tot leening aan de boeren, *vel quasi*, heb ik ses slaven voor de Ed. Societeit laten koopen.

Den 27 Augustus 1747. 's Namiddags ben ik naar de nieuwe Forteresse gegaan. Ik heb aldaar de werken bezigtigd met genoegen. Ook heb ik de boerenfamilie gemonstred en gesorteerd, waartoe ik den Joodischen Penningmeester NASSY had medegeno-men. Zij zijn vrij content en 't zal hoop ik beter gelukken dan ik mij had voorgesteld.

Den 28 Augustus 1747. Verscheidene orders gesteld tot het opzenden der boerenfamilien. Ik heb in presentie van twee officieren het lot laten trekken, op welke plantage elk zijn moet. CARILHO die mede een der teekenars is geweest, zelfs toen ter tijd een der ijverigsten, en die ook wanneer ik over een maand of twee hen allen en hem bijzonder heb laten notificeren dat de familien niet Stor stonden over te komen, niets sedert geanwoord of gewaarschouwd heeft, kreeg heden, aan het Fort zijnde, schielijk in zijn hoofd van aan NASSY te zeggen, dat hij ze niet meende te nemen: 'twelk, zoo ik het had laten doorgaan, zekerlijk ook van anderen zou nagevolgd zijn. Ik heb hem laten zeggen, dat ik niet van zins was om met de Ed. Societeit te laten spotten en hem dus afvroeg of hij ze geliefde te nemen, dan of

ik ze er met soldaten zou laten brengen, waarop hij zich geruist heeft."

Extracten uit brieven van den Gouverneur MARIJNUS aan Directeuren van de Edele Societeit.

Den 23 Augustus 1747. Ik heb mij vereerd gevonden met UEd. Gr. Achth. missive van 3 Mei, waarop ik nader de eer zal hebben te antwoorden. Te gelijk zijn hier gearriveerd de overgezonden personen, met welke ik bekenne verlegen te wezen. Om hen aanstonds boven te plaatsen is absolut onmogelijk, dervijl het aldaar op vere na niet gereed is.... Doch schoon alles gereed was zou men tegenwoordig zwaarheid moeten maken voor de weglopers. Uit het journaal zullen UEd. Gr. Achth. gezien hebben dat derzevere getal en stouthedt dergelyks aangeroeft, en 't is nu reeds de vierde reis in den tijd van vijf maanden, dat wij in den tegenwoordigen critiquen tijd niet veel militairen missen om boven tot dekking te strekken. Zij zullen dus vooreerst moeten verdeeld worden op plantagiën; doch permitteert mij niet alle respect te remonstreren twee omstandigheden die niet overeenkomen met het eerste concept. De eerste is het groot getal van kleine kinderen, 't welk ik in mijne brievenzoo aan UEd. Gr. Achth. als aan de Ed. mineraal-compagnie (12 Oct., 7 & 10 Decb. 1745) zeer ernstig gedeperceld heb. Doch de tweede en voornaamste is, dat het geen boeren zijn, daar nogtans alles gedaan is in de suppositie, dat het mensen zouden wezen, bekwaam om in 't veld te werken, met vee om te gaan en hout te zagen, als waaruit zij meertijd hunne subsistente en restituut der aangewende kosten vinden zouden moeten.... Nog moet ik er bijvoegen dat wij in 't Magazijn geen voorraad hebben van de noodige utensiles, en zelfs niet van vrires, veel min van vischtug en dergelyke zaken welke aan haar zouden moeten worden uitgedeeld, biddende UEd. Gr. Achth. daarin te willen voorzien.

Den 25 September 1747. Omtrent de boerenfamilien heb ik reeds den 23 Augustus geschreven. Zij zijn bij provisie wel tereden; en gelijk ik voornemens ben morgen naar boven te gaan zal ik bij die occasie alles doen om haar établissement te bevorderen.

Den 22 December 1747. De zoogenoemde boerenfamilie beginnen de gewone qualen en ziektens van nieuwkomers reeds te ondervinden. Die hen op de plantagiën hebben, klagen zeer over dezelve luchtheid en onbequaamheid voor landwerk, 't welk niet veel goeds belooft. Doch wanneer mijn advies over dat concept is gevraagd, heb ik gedacht opregte boeren, die door de sterfte der beesten tot armoede waren vervallen. Ik bidde dus zeer ernstig en ootmoedig, dat geen anderen, dan dezulke, in 't toekomende mogen worden overgezondden, en zelfs zal men met deze reeds overgezonddenen moeite genoeg hebben, vooral, terwijl de vreeze voor de wegloopers tegenwoordig alle concepten voor de bovenlanden decontertanceert.

Den 28 Decb. 1748. De Zwitsers en boeren geven mij allen ruim zooveel occupatie en hoofdbreken, als alle andere zaken te zamen, waarover ik een breder depeche tot nader reserver.

Den 26 Mei 1749. De zoogenoemde boeren boven in de Suriname schikken zich zeer wel, en een derzelve, te voren met de vier kroonen gereisd hebbende, heeft boven een poppenspel gemaakt, hetwelk hij hier met permisie van 't Hof is komen vertonen; doch hij zal er niet veel zijde bij spinnen.

Dat het met die mensen voortaan tamelijk goed is blijven gaan, schijnt te kunnen ongemaakt worden uit de bijzonderheid, dat er verder geene aantekeningen hen betreffende, noch in het journaal van den Gouverneur Mauricius, noch in zijne bij de directie der Edele Societeit ontvangen diensthrieven, loopende tot April 1731, worden gevonden. Gedurende van Sporck's bestuur, hetwelk geduurd heeft van April 1731 tot Sept. 1732, vindt men ook geene melding van die boeren gemaakt, noch in zijn journaal, noch in zijne ingekomene berichten.

Maar in het journaal, onder het tijdelijk bestuur van den heer CROMMELIN, den opvolger van wijlen van Sporck, aangehouden, vindt men vermeld, als volgt:

Den 18 Januarij 1753. De Gouverneur provisioneel, ad interim, heeft 's nachts de onaangename tijding bekomen, dat de wegloopers in zeer grote getale de grond *Victoria* (alwaar de Directeur der mineraal-compagnie met de negers dier compagnie woont) op den 16 deser 's morgens ten negen uren hebben geattakeerd.

Den 20 Januarij 1753. Een officier der staatsche troepen, heeft... wegens de attaque der wegloopers op *Victoria* rapport gebracht dat... de wegloopers den 16 des morgens de achterdeur van de palissaden, waarmede de gebouwen van *Victoria* omzet zijn, open ziede, daarop waren ingevallen, en in de eerste attaque alles in confusie gebracht hadden; doch de militairen zich recolligerende hadden er vreeselijk onder geschoten, en eene van de hoeren vrouwen, die gedurende 't gevecht op een boom geklommen was, had geobserveerd dat de wegloopers omtrent 30 dooden hadden weggeslept.

De nu voorafgegane vermelding: «eene van de hoeren-vrouwen», in verband beschouwd tot hetgene men vroeger heeft gelezen: 1°. nopens de propositie van Heeren Bewindhebberen der mineraal-compagnie: «of men niet eenige »arme europeesche boeren-familien aldaar platsen zou kunnen tot verdere ontdekking van 't land.» 2°. in het ontwerp n°. 364: «Eene gezonde plaats uit te zoeken boven »de bergwerkers, daar 't goed is voor woonplaats, kost en »kweek;» 3°. de schikking «om boven den Blauwenberg »eene bekwaame plaats te approprieren voor de boeren-familien.» 4°. de vermelding «van den grond *Victoria*, »alwaar de Directeur der mineraal-compagnie met de negers dier compagnie woont;» — schijnt grond genoeg op te leveren tot de gevolgtrekking, dat de zeven Paltzische gezinnen, die in 1747 in *Suriname* zijn aangekomen, daarna bij *Victoria* geplaatst zijn geworden, als ook, dat er in Januarij 1753 nog meer dan een familie aldaar aanwezig was. Wat van dit overschat later moge zijn geworden, is

mij niet mogen blijken. In de geraadpleegde archieven van volgende jaren vond ik verder geen gewag gemaakt van die Paltzische gezinnen, door MAURICIUS in den regel genoemd geweest: «*boeren vel quasi*,» of «zoogenaamde hoeren.»

DE PROEVE MET ZWITSERS, INGESTELD IN 1748.

Het plan om Zwitsers naar Suriname over te brengen, ten einde ze daar in de bovenlanden te vestigen, blijkt door zekeren Doctor Louis du Bussy, een Zwitser, practiserend geneesheer te *Paramaribo*, tijdens zijn aanwezen in *Nederland*, aan Directeuren der Edele Societeit van *Suriname* voorgesteld te zijn, daar men in de resolutien dier Societeit aangeteekend vindt, dat zoodaanig concept den 5 October 1747 in handen werd gesteld van de Heeren MUNTER, BAKER en HARTSINCK, ten einde daarvan kennis te nemen en deswege te dienen van humne consideratiën en advies.

Den 2^{en} November 1747 leverde de voorn. commissie haar verslag dienaangaande in, en lag tevens daarbij over de conditiën voorloopig met Dr. Bussy overeengekomen, hoofdzakelijk luidende als volgt:

1. Bussy zou in *Zwitzerland* 10 familiën van de protestantsche godsdienst engageren, om zich in de bovenlanden van *Suriname* te gaan nederslaan.
2. Die gevonden hebbende zou hij daarvan ten spoedigste berichten, om de scheepsruimte tot hun transport naar *Suriname* te kunnen bespreken.
3. Hij zou ze van *Zwitzerland* herwaarts begeleiden.

4. De mans zouden moeten zijn beneden de 50, de vrouwen beneden de 30 jaren, gezond en zonder lichaamsgebreken.
5. Hier te lande, zouden deze lieden worden onderhouden tot hun naar hoord gaan.
6. Te Suriname aangekomen, zou Dr. Bussr den Gouverneur verzoeken hem te helpen, om die familiën naar de bovenlanden te transporteren en ze daar te établissen.
7. Aldaar gekomen, zouden vooreerst aan iedere familie 100 akkers land in eigendom worden toegemeten, met toegezegging van meer als zij tot fortuin mochten gekomen zijn.
8. Voor den tijd van een jaar zou aan ieder manspersoon worden gefournerd een rantsoen, bestaande wekelijks in: 6 pond brood, 4 pond gezouten vleesch of 5 pond spek, een stoop gort en $\frac{1}{2}$ musje boomolie.
9. Mannelijke kinderen beneden de 16 jaren, zouden genieten $\frac{2}{3}$, en beneden de 10 jaren, $\frac{1}{2}$ ransoen. De vrouwspersonen boven de 14 jaren $\frac{2}{3}$, en onder de 14 jaren $\frac{1}{2}$ rantsoen.
10. Iedere familie zou erlangen: 2 koeijen, 3 geiten, eendvogels en ander pluimgedierte, en zouden voorts 2 bullen en 2 heeren of mannetjes varkens voor de gansche gemeente worden afgestaan.
11. Landbouw-instrumenten, zaad en planten, zouden worden verstrekt voor het eerste jaar.
12. Honderd negers zouden verschaft worden voor den tijd van zes of acht weken, om «het terrein te defri-»cheren, woningen en schuren, en 't gunt verder ge-»requireerd werd te bouwen.»
13. Iedere familie zou bij provisie worden gedehiteerd voor hetgeen ze krachtens artikels 8 tot 12 zou kunnen te

genieten, om het eventuel in geld of in vruchten van het land terug te betalen.

14. Wijders zouden die personen alle vrijdommen, immuniteten en andere voorregten genieten, als bij het ootrooi van de Societeit is vastgesteld.

De Gouverneur MAURICIUS zou worden aangeschreven, te zorgen: 1°. dat de Zwitsersche familiën bij aankomst in Suriname, konden worden gelogeerd op de nieuwe forteresse, tot tijd en wijle ze naar hoven konden worden gespotvoerd; «zijnde het dessein van den gemelden Bussy, »om hen te plaatsen in de bovenlanden tuschen Saramacca, »ca, Para en den Parnassusberg, ten einde het land aldaar te kunnen dekkien tegen de wegloopers,» 2°. dat »de bewuste honderd negers ten naastenbij bij de hand waren ten fine als in het 12^e artikel is vermeld, 't zij daartoe wierden geëmploijerd Societeits negers, die gemist zouden kunnen worden, 't zij zoodanige anderen als daartoe ten minste prijs konden worden ingehuurd;» 3°. om schikkingen te maken tot het bekomen van het benodigde hoornvee; 4°. voor het beschikbaar zijn van een tentboot en twee ponten; en 5°. «omme in cas van noodzakelijkhed aan haar (de Zwitsers) te verleenen een commando van zes à seven soldaten met een on-»derofficier, ten einde haar te dekken tegen de wegloopers.» Dienovereenkomstig werd door de Directeuren der Edele Societeit besloten.

Zoodra de Gouverneur MAURICIUS van de vermelde schikking had kennis gekregen, schreef hij den 8^{en} Februarij 1748 aan Heeren Directeuren: «Ik moet ook bij avance »betuigen, dat ik zeer verlegen ben rakende 't project van

»den Heer Bussy. De Edele Societeit kan geen een neger

» missen en het huren zal ook zwarigheid hebben om het
» gevaar der wegloopers. » « Men gelieve daarbij te con-
» sidereren, dat een kostgrond niet kan angelegd worden,
» dan in den droogen tijd, en dat men dan een jaar wach-
» ten moet eer de taaijer rijp is. Het is onmogelijk van
» dat alles een regt denkbeeld te hebben zonder de onder-
» vinding. Ook zijn tegenwoordig alle concepten op de
» bovenlanden vol insurmontable zwarigheden, zoo lang
» er geene toereikende middelen gevonden worden tegen
» de wegloopers. »

Den 1 Juliij 1748 schreef dezelfde Gouverneur weder in
gelijken zin: « Hoe kan Dr. Bussy die dit land zoo wel
» kent, zulke dingen voorstellen? » en ook weder dit: « Daar-
» bij had Dr. Bussy UEd. Gr. Achtharen behooren te ad-
» verteren, gelijk ik reeds gezegd heb, dat een kost-
» grond een jaar vooruit moet aangelegd worden. Alle
» die zwarigheden heb ik door de ondervinding beproefd
» met de zoogenaamde hoeren in Suriname, schoon ik
» daar met de Joden nog heter kan omspringen dan met
» de Christenen in Para, daar de meeste planters aan-
» hangers van Visser zijn, en dus gedetermineerde Con-
» traineurs van alles, wat de Edele Societeit en de Gou-
» verneur gaarne zien. »

Nu worden hier medegedeeld eenige den verdieren loop
der zaak aangevende:

Extracten uit het journaal van den
Gouverneur MAURICIUS.

Den 19 October 1748. Gearriveerd Auke VALKENBURG voerende
het schip de *Catharina Galley* van Amsterdam. Als passagier met
hem aangekomen Dr. Louis DE BUSSY en enige Zwitsersche fa-
milien. Nog is gearriveerd kapitein JAN VAN MEDEN, voerende
het schip 't Blok van Amsterdam. Passagiers zijn met hem aan-
gekomen RENÉ Roger en enige Zwitsersche familien.

Den 24 October 1748. Sedert de komst van VALKENBURG en
VAN MEDEN, heb ik veel occupatie met de Zwitsersche familien,
zijnde op de nieuwe fortresse niet veel plaats. Ik heb de noo-
dighe orders gegeven en meende een deel naar Sommelsdijk te zen-
den, doch ze willen niet verdeeld zijn.

Den 26 October 1748. Een deel der Zwitsers gezonden naar
de nieuwe fortresse en de anderen zijn hier geplaatst in 't West-
Indische pakhuis.

Met de Heeren PALLAK en STRUBE, alsmede met den kapitein
MOOR, welke alle in *Para* hunne plantarijen hebben en daar het
best bekend zijn, overlegd hoe de Zwitsers best geplaatst en
geholfen kunnen worden.

Den 1 November 1748. Op aanraden van de Heeren PALLAK
en STRUBE, considererende, dat het te verre in 't saisoen is
om een grond te defricheren, en dat niets geraarlijker is, dan
nieuwkomers te plaatsten op een nieuw gefricleerden grond, die
hier altijd vol salpeter en zelfs vol arsenicum is, heb ik een
grond van JACOBUS DE CORDOVA, groot 500 akkers, daar nog
eenige gebouwen staan, daar ook eene grote savane en een oude
kostgrond is, gekocht voor de Zwitsers voor f Surin. is
Holl. f

Order gesteld, dat ten eerste ponten besteld worden, om de
Zwitsers met hun goed derwaarts te transporteren.

De Heer DE BUSSY zal hen volgen, en de Heer PALLAK zal
hen medenemen.

Den 6 November 1748. De Zwitsersche familien zijn met de
goederen die ze vooreerst noodig hebben naar *Para* gegaan in
ponten.

Den 7 November 1748. Bussy is met den Heer PALLAK naar
Para gevold, om de Zwitsers te établissen.

Den 17 November 1748. Dr. Bussy is wedergekomen. De
Zwitsers zijn geplaatst en beginnen braaf te werken. 't Zal naar
alle apparencie met hen beter gaan dan met de zoogenaamde
boeren, die geen hand willen uitsteken.

Den 22 November 1748. Dr. Bussy is weder naar boven ge-
gaan om de Zwitsers verder in orde te helpen.

Den 3 December 1748. De Zwitsers zoo ik van den Heer PALLAK versta, werken meest allen vlijig en braaf. Doch daar is niemand in *Para* die er iets toe contribueert dan hij.
Zij zijn reeds in de gebouwen, die ze gevonden en gerepareerd hebben, wel gelogeerd. Zij hebben daar eenne zeer grote weide en hebben met hulp van eenige slaven die PALLAK hen heeft bijgezet, reeds eine groote valling in de Capewieries gedaan, om kost te planten. De Heer PALLAK wiens plantagie maar een uur of drie van hen affigt, heeft zelf de liefshebberij gehad van een dag of drie bij hen te blijven om hen te regt te helpen. Hij geeft goede getuigenis van de regering van Bussy. Doch daar zijn muiters onder, die met geene zoete woorden geregeerd kunnen worden.

Den 7 December 1748. De Heer Bussy heeft 5 van de Zwitsers naar *Paramaribo* in arrest gezonden.
Den 8 December 1748. 's Morgens met den Heer PALLAK de Zwitsers bij mij ontboden en dezelve geëxamineerd hebbende, daarover verscheidene orders gesteld, en vier weder opgezonden. Den 19 December 1748. Bussy is weder gekomen. Twee Zwitsers zijn door 't gansche corps afgezoneden, om de klagten der muiters tegen te spreken.

Slot van een brief van den Gouverneur MAURICIUS aan Heren Directeuren der Edele Societet.

Den 28 December 1748. De Zwitsers en boeren geven mij allen ruim zoo veel occupatie en hoofdbreken, als alle andere zaken te zamen : waarover ik een breeder dépêche tot nader reserver.

Extracten uit het journaal van voor- noemden Gouverneur.

Den 7 Januarij 1749. Dr. Bussy mij een rekening vertoond hebbende van uitgaven en kosten bij 't stabileren der Zwitsersche familien gemaakt à f 380, heb ik dezelve geassigneerd op den ontvanger.

Hij had eerst f 15 's daags gerekend, doch met groote moeite heb ik afgedongen op f 10, met dat beding dat deze dagdelen zullen validoren, op rekening van 't *don gratuit*, 't welk hij verwacht.

Dewijl dus elke dag aan de Ed. Societet 20 guldens zou kosten, (want de huur voor eene boot is ook 10 gul. daags,) heb ik hem verzocht voorerst hier te blijven.

Den 23 Januarij 1749. Vijf Zwitsersche familiën die boven met de anderen niet konden accorderen, en veel klagen tegen Dr. Bussy hebben, zijn afgekomen, en zoo lang op de nieuwe forte- resse geplastst.

Den 1 Februarij 1749. Dr. Bussy is met occasie van den Heer PALLAK naar boven gegaan, alwaar hij 14 dagen blijven zal om de Zwitsers finaallijk te établissen.

Extract uit een brief van genoemden Gouverneur aan Heeren Directeuren der Edele Societet.

Den 8 Februarij 1749. Ik ga nu over tot hetgeen de Zwitsersche familien raakt, zijnde het mij door mijne cruelle ziekte niet mogelijk gewest in 't journaal alles correct aan te tekenen. Uit mijn eerbiedigsten van 8 Februarij, 1 Julij en 28 December des voorleden jaars, zullen UEd. Gr. Achtb. reeds gezien hebben, dat ik van 't succes dezer onderneming geene goede opinie heb. In 't geheel heeft mij de ondervinding tegenwoordig volkomen geconvinced, dat alle dergelijke projecten die in Europa faciel schijnen, alhier oneindige zwarigheden en hinderpalen ontmoeten, welke men niet begrijpen kan, als men niet op de plaats is. Ook worden geneenlijk dergelijke projecten te schielijk uitgevoerd zonder de noodige preparatie. Ook zijn UEd. Groot Achtbaren geahuseerd zoo ze meenen, dat de coloniers alhier voor deze kosten ten beste der kolonie aangewend, enige dankbaarheid zullen toonen, en zonder verder die materie te épucheren, ik wenschte van harte dat UEdede Groot Achtbaren dit geld hadden gelieven te employeren tot aankoop van slaven, om de hontzagerij en de plantagie bij de nieuwe forteresse voort te zetten, hetwelk aanstands of in 't kort zijne vrucht zou gegeven hebben.

Dr. Bussy is een man, die veel nooten op zijn zang heeft. Hij heeft zoo groote opinie van 't aanzien en 't gezag zijner commissie, dat hij zich verbeeldt, iets meer dan een Ambassadeur te zijn. — Hij verbeeldt zich ook dat zijne moeite en beleid niet

duur genoeg betaald kan worden. Hij eischt alles als maghebbende, en als men hem de minste difficulteit maakt, dreigt hij met de Heeren van Bazel. Bij zijn eersten togt naar boven (7 November) bezorgde ik hem om de menagie, de occasie om met den Heer PALLAK op te varen. Doch een dag of veertien daarna vernam ik met veel berreemding, dat hij eigener autoriteit eenen tentboot had gehuurd voor 3 maanden tegen 10 gld. daags. Ik zond daarop aanslonds eenne expresse, met order, om die tentboot af te danken en ben met groote moeite geaccordeerd op eenne maand. Hier kwam nog bij dat hij op zijne wederkomst mij eene rekening gaf van 15 gld. daags voor zijne teekosten, en met groote moeite heb ik afgedongen op 10 gld., doch hem te gelijker tijd gelast hier te blijven tot nader ordie. Bij zijn eerste aankomst waren ook onder de Zwissers, die zeer klaagden over zijne harde en ruwe behandeling, alsmede van zekeren FELIX (TRENER), die zijn favoriet is. Sedert heeft hij het grootste getal wesen te appaseren, zoo verre dat ze een geschrift hebben geteekend in zijn favuer. Doch vijf blijven constant bij hunne eerste klage, waarop ik meer reflexie zou maken, zoo ik niet van de andere zijde overtuigd was dat deze vijf zeer onrustige en brutale kerels zijn, zoo verre dat zelfs hunne andere medemakers zeer sterk over hen klagen. Ik ben reeds geresolveerd geweest om hen te separeren, en aan eenne andere hoek der colonie te plaatsen, ten welken einde Dr. Bussy reeds eene onderhandeling had aangegaan met zekere compagnie van *Beerenburg*, die boven in *Tempatje* eene houza-gerij heeft. Ik meende zelfs op zijn zeggen, dat alles klaar was, en liet de genoemde vijf personen met huune familien afkomen: doch toen ze hier kwamen, vond ik dat de doctor alweder te voorbarig was geweest. En vervolgens is daarin niets anders te doen dan de gem. vijf familien, die in den thanschentij op de nieuwe fortresse gelogeerd zijn, weder naar boven te zenden, met eene sterke recommandatie, die mogelijk te meer ingang bij hen zal vinden, als men hen te gelijk verzekert dat de regering van Dr. Bussy zal uit zijn, weshalve ik hen ook niet zal openen voor dat Bussy weder hier is.

Om nu verder aan UEd. Groot Achtbaren in 't kort reken-

schap te geven, of en hoe verre door mij aan de gegrevene orders voldaan is, zal ik de artikelen volgen van de Resolutie van 2 Novb. 1747 aan mij overgezonden sub. N°. 108, en van de Instructie van Bussy N°. 129.

1°. Bij zijne aankomst heb ik hem de behulpzame hand geboden zoo veel mijne ziekte heeft toegetallen, zijnde over 't geheel zeer genegeen om aan Dr. Bussy alle beleefdheid en vriendelijkheid te bewijzen, zoo verre niet contrarieert aan de interest van UEd. Groot Achtbaren.

2°. De ponten tot transport der familien heb ik bezorgd. Ook heb ik aan Bussy eene occasie van eene tentboot bezorgd om boven te komen, en, zoo hij weder willende afkomen geene occasie had kunnen krijgen, zou ik hem eene gehunde boot gesonden hebben. Doch hij had begrepen dat hij eene blijvende tentboot tot zijn gebruik moest hebben zoo als boven gezegd is. Ik heb echter, om hem te genoet te komen, hem een zeer goede periague gegeren, welke ik tot gebruik der familien aldaar zal laten blijven, benevens een goede corriar.

3°. Dewijl het eene absolute onmogelijheid is te voldoen aan de conditie van de negers, heb ik tot een equivalent voor haar gekocht een oude gedefriichteerde grond daar woonhuzen op stonden en 't gelijk eene grote savane is tot onderhoud van vee. Dit heb ik gedestineerd tot hunne gemeene woonplaats, alwaar ook elk zijn tuin zal kunnen hebben. Verder heb ik Bussy geordonneerd om aan elke familie toe te meten een grond van zes kettingen facit, hebbende gemeend de kosten van eenen landmeter aldaar bij provisie te kunnen sparen, gelijk er ook geene te krijgen was. Deze 100 akkers zullen zij, elk de zijne, zelfs bewerken moeten. Echter zal men tegen den droogen tijd moeten zien, of men niet eenige slaven tot hare hulpe te huur kan krijgen.

4°. Ik zal hen een onderofficier met 4 soldaten geven, 't welk genoeg zal zijn, en die onderofficier zal tegelijk commies wezen. Een soldaat kundig in de chirurgie wist ik niet te vinden. Doch de Heer PALLAK zal zijn plantagie-chirurgijn van tijd tot tijd bij hen zenden.

5°. Een bekwaam persoon die schrijven, cijferen en boekhouden kan, zal zich niet laten gebruiken om boven in *Para* te leggen, zonder groote gages. Bussy wou absoluut den genoemden FELIX daartoe employeren, doch vele der Zwitsers willen niet bestuurd worden van hun gelijken. Ook dunkt mij uit de woorden van 't gem. artikel 5 te moeten begrijpen, dat UEd. Groot Achtbarens intentie is, dat de maniantie der materialen en vivres niet moet wezen in handen van 't corps zelve.

6°. Ik heb order gegeven op de verdeling der rantsoenen zoo als UEd. Groot Achtbaren het geordonneerd hebben; doch zij zijn er niet mede te vreden. Ik had gedacht tot supplement hun enige taaijers en bananen te beschikken, doch in de gansche buurt is niets te krijgen, te geef noch te koop.

7°. 't Geen UEddele Groot Achtbaren hadden voorgeslagen van eenne onderhandeling met de engelsche schippers, over 't aanbrengen van hoornvee, heb ik op zijn tijd aan de engelsche kooplieden gerecommandeerd, doch tot nog toe zonder enige uitwinking. Ik heb dus reeds order gegeven om varkens en eenig hoornvee voor hen te koopen; gelijk reeds geschied is. Onderwijl wil ik nog eerst afzien of de planters in *Para* in consideratie van de nuttigheid van dit estableissement tot dekking hunner rivier de generueheid niet zullen hebben van hun enige kweek tot een geschenk bij te zetten.

8°. Ik zal ook bij occasie orders geven tot den aankoop van paarden, hetwelk vooreerst weinig preseert. Uit dit kort detail zullen UEddele Groot Achtbaren zien, hoe verre ik reeds aan derzelver orders heb voldaan; zullende verder al wat mij mogelijk is tobrengren om 't geneelde établissement te doen reusseren, doch waarvan ik nogmaals niet verbergen kan geene grote verbeelding te hebben, vooral dewijl aan deze lieden vele zaken schijnen in 't hoofd gebragt te zijn; zijnde zelfs zoo 't schijnt in eene verbeelding gebracht, dat zij hier op hunne aankomst, elk eenne bebouwde buitenplaats zouden vinden, met slaven tot hunne dienst. Ook vrees en voorzie ik dat ze onder malkanderen niet zullen accorderen.

Dr. Bussy kwam den 13 Maart 1749, na 43 dagen verbleef in *Boven Para*, aan *Paramaribo* terug en diende van zijne verrigting aldaar, aan den Gouverneur een in het fransch geschreven uitvoerig verslag in, bevattende, dat hij voor ieder gezin een erf had uitgemeten, om daarop een huis te bouwen en een tuin er achter te kunnen hebben; «en tout» — zeide hij — «12 places, car lors-que j'ai voulu mesurer pour ceux qui sont à la forte-resses ils ont unanimement refusé de travailler et déclaré que si ces canailles retourneraient en haut, ils s'en iraient tous.» Uit de vermelde bijzonderheid is het dus op te maken, dat er in het geheel 17 Zwitsersche familien in October 1748 in *Suriname* zijn aangeland. Bussy had voorts met de Zwitsers een pad opengehakt ter lengte van 140 kettingen, maar toen werden acht hunner aangedaan met bloedloop en pleuris. Deze hersteld zijnde, had Bussy voor ieder gezin langs de rivier een facit van zes kettingen gronds afgemeten. Vervolgens had Bussy een rondevis gedaan bij de planters in *Para*, en blijkt het uit zijne opgave, bij namen gedaan, dat 25 hunner hadden aangenomen te zullen geven, te zamen geteld: 3 koeheesten, 16 schapen, 4 geiten, 4 kalkoenen en 17 kippen.

Toen Bussy na die rondreize aan het établissement teruggekeerd was, kwam daar ook aan, zekere Zwijscher met name Gist, die te *Paramaribo* was geweest om zijn kind te laten doopen bij den franschen predikant du Voisin, mede een Zwijscher, die Bussy zeer vijandig was. Er schijnt toen eenne zamenscholing onder de Zwitsers te hebben plaats gevonden om zich te verzetten tegen Bussy, hetgeen ten gevolge had, dat, toen deze de terugreis naar *Paramaribo* wilde aannemen, de Zwitsers weigerden hem de rivier af te roeien, zekere SCRIB op hem aanviel, een vuistslag

in het aangezigt toehragt en hem verder mishandeld zou helhen, zoo dit niet ware verhindert door den krachtigen wederstand van Bussy, die het seit jegens den Gouverneur vermeld hebbende, daarop toen liet volgen: «mais comme »j'ai accompli mon instruction et que je n'ai plus rien à faire avec les Suisses, je supplie Votre Excellence de »laisser passer tout cela, et de daigner de sa clémence »ces misérables, lesquels Dieu punira assez de leur indulgence.»

Nu vindt men in het journaal en in de brieven van den Gouverneur MAURICIUS van 1749, menigvuldige aantekeningen rakende de Zwitsers, hierop nederkomende: dat D^s. du VOISIN zoowel een lastige hemoeizucht ten hunnen aanzien, als een hevige vervolgzaamheid ten aanzien van Dr. Bussy voortdurend liet blijken. Enige der Zwitseren zich teleurgesteld gevoelende, verlangden naar hun land terug te keeren; verscheidene sterfgevallen vonden plaats van ouderen, die «eenen ganschen hoop kinderen na»laten, waarmede ik geen raad weet,» zoo schreef de Gouverneur den 26 Mei 1749.

Den 27 Juli 1749. Gelyk mij dag en nacht deze zaak (de sterfgevallen onder de Zwitsers,) in 't hoofd woelt, heb ik gevorderd te onderzoeken, of zij ook bij abuis bittere cassaves voor zoete hebben gegeten. Immers van gebrek kunnen zij niet gestorven zijn, hebende overvloedig al 't noodige gehad, veel ruimer dan de soldaten. 't Chagrijn of excess van werken zou iets hebben kunnen doen, bij onderen: doch daar zijn zoo wel kleine kinderen gestorven als bejaarde menschen. Eene reden, aan deze familiën eigen, is de grote stinkende morsigheid, die in dit klimaat veel kwaad kan doen. Wij ondervinden dit zelfs met de minnemoer

die wij in huis hebben en die altijd met geweld gedwongen moet worden om zich te wassen en rein te houden.

Extract uit eenne missive van den Gouverneur aan Heeren Directeuren der Edele Societeit.

Den 30 Julij 1749. Ik chagrinez mij ook gevoelig over den ongelukkigen uitslag van 't établissement der Zwitsers, en UEd. Gr. Achth, hebben tegelijk daarbij een nieuw staaltje kunnen zien van 't humeur der ingezetenen. Verre van enig begrip te maken van 't avantage 't welk de colonie hadde van deze dekking, hebben de meesten nog uitgecijferd, dat het schadelijk en embarrasant was; en onder een valschen schijn van medelijden heeft men alles gedaan om de Zwitsers op te stooken van alle schikkingen te contramineren.

Extract uit het journaal van den Gouverneur.

Den 27 Augustus 1749. Uit de memorie van den Fiscaal tegen de weduwe CORDOVA kan men zien de chariteit der inwoners van Para omtrent de Zwitsers. Dit wijf, 't welk zelfs den grond aan de Edele Societeit verkocht heeft en daar naast aan hare plantage heeft en dus 't meeste van 't deksel der huurschap profiteert, laat de beesten doodschieten op eenen tijd als de arme menschen ziek liggende dezelve niet kunnen hoeden. Nog is 't disputabel of de beesten wel op haren grond geweest zijn.

Den 13 September 1749. Commissie op den Heer Commandeur en PALLAK, om in Para, in loco informatie te nemen bij de overgebleven Zwitsers, op de handelingen van en aan du Bussy, en op de doodgeschoten beesten.

Den 24 September 1749. De Heer Commandeur is 's avonds aan Paramaribo gereverteerd. De genomenen informatiën in Para zijn tot voordeel van Bussr en tot nadeel van de weduwe CORDOVA.

Na September 1749 vindt men in het journaal van den

Gouverneur **Mauricius** minder aangetekend nopens de Zwitseren, maar omtrent hunnen geleider nog het volgende:
Extracten uit het journaal van den Gouverneur.

Den 2 Junij 1750. Du Bussy 't heeft omloopenende, omdat bij 't Hof is geresoleerd, een Zwitsersch meisje, 't welk hij tegen de orders van 't Hof bij zich blijft verbergen, bij den kop te vatten, en verder zich geëchauféerd hebbende over een huur slavin die naar de eigenaars was toegeloopen, heeft verschillende dolligheden gedaan, waarop hij door den Fiscaal gearprehendeerd is.
Den 7 Julij 1750. Bussy presenteert een request van submissie, en verzoekt uit het land te vertrekken.

Den 8 Julij 1750. 't Verzoek van Bussy toegestaan, mits vertrekende binnen zes weken.

Den 22 October 1750. Bussy morgen zullende vertrekken naar *Nieuw-Engeland*, en gansch onthloot van alles zijnde, heb ik hem op beweglijke instantie nog gegeven eene ordonnancie van 300 gls.

Den 23 October 1750. Bussy is met Capt. SMITH vertrokken naar *Nieuw-Engeland*.

In het begin van 1751 arriveerden in *Suriënam* de Heeren Generaal-Majoors VAN SPONCKE, BOSCHAERT EN STEENIS, als Commissarissen van Zijne Doorluchtige Hoogheid den Prins van Oranje, om kennis te nemen van de verschillen, die tusschen den Gouverneur **Mauricius** en eenige der voornamere ingezetenen waren verrezen. Aan gemelde Commissarissen overhandigde de predikant DU VOISIN «eene memoria van een boek papier met oneindige bijlagen» zoö schreef de Gouverneur op den 25 Maart 1751, «wegens het établissement der Zwitsersche familien, en mijne pretense protectie van Bussy, 't welk haar Excellentie mij hebben toegezonden om te dienen van herigt» en teekende hij weder aan op den 2 April 1751:

« Voormiddags heb ik eenne visite bij Hare Excellentie afgelegd en aan dezelve overgegeven een preliminair berigt over de zaak van de Zwitseren en Bussy. »

In dat berigt nu komt voor het volgende treffend verhaal:

« § 4. Ook zoude ik verscheidene retorsien kunnen maaken op 't geschrevene van *schandaal* van de Zwitser-sche meid, en hoe 't zij, ik wil Bussy nergens in verschonen, dog ten minste heeft hij 't vrouwmensch willen trouwen, het kind zelf openlijk ten doop gehouden, en in zijne tegenwoordige ellende toont hij nog vaderlijke zorgte voor 't zelve.

» § 5. Bij dit alles verdient het ook aanneming, dat Ds. du VOISIN een vijand van Bussy is. De oorzaak daarvan is bekend; hij heeft ook de onvoorzichtigheid gehad van eenne pretense Zwitserse historie te verhalen, die hoe 't zij, aan Ds. du VOISIN heeft moeten onaangelezen zijn. De ongelukkige Bussy is totaal geruineerd, gebannen uit het land, en eindelijk tot comble van miserie onder weg schiphreuk geleden hebbende, heeft hij enige dagen op eenne barre rots moeten zitten, alwaar hem 't eene been gevoren is, en apparent zal moeten afgezet worden, in welken staat hij tegenwoordig te New-York bedelt. Nog is de wreakzucht niet verzadigd, en 't geen 't onbeschaamde is, men alleert dit *modèle accompli de malheur*, als een Exempel van mijne ongeborneerde protectie. »

Door Commissarissen van Z. D. Hoogheid werd krachtens de magt aan hen verleend, de Gouverneur Mr. J. J. MAURICIUS behoudens eer en gage opgezonden, en in zijne plaats provisieel aangesteld de Heer baron VAN SPORCKE, General-Majoors en eerstgenoende der vernedelde commissarissen.

Deze aanvaardde het bestuur van *Suriname* den 1 Mei 1751, en bleef daarmede belast tot aan zijn overlijden den 7 September 1752. Gedurende zijne administratie schijnt er niets voorgevallen te zijn rakende de kolonisatie-proeven met Paltzers en Zwitsers, dat vermelding vorderde, althans vindt men dienaangaande niets in het journaal van den baron VAN SPORCKE aangegeteekend.

Maar tijdens het intermediair bestuur van den Heer WIEBOLT CROMMELIN komen, betreffende de Zwitsers nog voor deze:

Aanteekeningen in het Gouvernements-Journal.

Den 18 November 1753. De tijding bekomen, dat de weglopers op den 15 deser tusschen 8 en 9 ure smorgens in *Para* het dorp van de Zwitsers, die meest in hunne verrichtingen absent waren, overvallen en alles wat ze uit de huizen medelenmen konden geplunderd hebben. De weinige daar presente blanken en een soldaat (zijnde de andere militairen van dien post gebruikt tot escorte van deserters op den 15 gemeld) hebben moeten vliegen, en is niemand daar gebleven als twee vrouwen, waarvan de weglopers de een moedernaakt uitgekleed en met gebonden handen van huis tot huis geslept hebben, om alles wat aan goederen en gereedschappen daar was aan te wijzen.

Een neger behorende aan de Edele Societät en aan de Zwitser eersteds tot hulpe geaccordeerd, is bij die occasie door de weglopers gedood.

Voorts hebben ze de voorschreven vrouw aan een boom gebonden, zijn met de ontwieldigde goederen, waaronder zes snaphamen van de Edele Societät en eenige amunitie, in het bosch gevliegt en.

Hetgeen ten meeste te behartigen valt, is, dat de ongelukkige Zwitsers van al haar goed, gereedschap en kleederen beroofd en in de uiterste nood en vreeze gebracht zijnde, zckerlijk allemaal haar toevlucht bij den Gouverneur-Gen. ad interim zullen nemen

en hulpe afsmeken, zoo als de overbrenger dezer tijding reeds heeft te kennen gegeven, zonder dat echter de Gouverneur tot nog toe zien kan, op wat wijze die arme menschen te helpen zijn.

Den 6 December 1753. Twee Zwitsersche vrouwen van diegenen die wijlen de Heer Generaal VAN SPORCKE en de Colonel BERMONT uit *Para*, naar het pad van *Rama*, hebben doen overgaan, zijn bij den interims Gouverneur eenig onderhoud komen afsmeken, omdat derzelver mannen in ziekten en armoede vervallen zijnde, niet in staat waren brood aan haar te geven. Zijn WeEd. Gest. heeft aan deseze geantwoord, dat het Z. W. E. G. geheel onbekend was, op wat conditie of voorwaarde de Zwitsers op het pad van *Rama* getransporteerd waren, alsoo de Heer Generaal Zijn WeEd. Gest. in die zaak nooit gekend had, doch dat Z. W. Ed. Gest. zich daarover zoude informeren, en indien tot haar soulaas ies te doen was, uit een Christelijk mededogendheid zou in het werk stellen. De mannen van deze Zwitsersche vrouwen zijn door wijlen den Generaal SPORCKE met prison en andere geweldzame middelen gedwongen geweest, hunne woning in *Para* te verlaten en zich op het pad van *Rama* neder te zetten, en zoo lang de Heer General leefde, hebben deze familien nog wel eenige doucours uit het magazijn der Staatsche troupes genoten, maar na zijn overlijden heeft niemand zich dezelve zonderling aangetrokken, en op of bij het pad is niets met enige vrucht te doen, alsoo in den regentijd de valeijen of lage landen verdrunken zijn, en de hoogen zijn zoo bar dat die op zijn best één vivres geven; zoodat het wel te begrijpen is, dat die arme mensen zich in een zeer pijoibelen staat bevinden.

Dus waren er in het laatst van 1753 nog ettelijke van die in 1748 in *Suriname* aangekomen zeventien Zwitsersche gezinnen daar aanwezig. Wat van dat overshot dier ongelukkigen verder is geworden, is echter niet kunnen te blijken uit de Gouvernementsjournalen, welke ter zake van dien, ook over volgende jaren werden geraadpleegd.

Verders vindt men aangekend als volgt:

Getrokken uit het journaal , aangehouden onder den provisionelen Gouverneur Baron VAN SPORCKE.

HET ORANJEPAD IN SURINAME : AANGEVANGEN IN 1751, GEKOLONISEERD IN 1755.

De eerste aanteekeningen nopens het maken van een pad bij *Rama*, dat naderhand de benaming van *Oranjestad* heeft gedragen, vindt men in de volgende :

Extracten uit het journaal van den Gouverneur-generaal MAURICIUS.

Den 15 Februarij 1751. Op begeerte van den Generaal SPORCKE, geresoederd een commando te doen van 50 slaven en eenige burgers (waarbij 70 militie van zijne Excellentie zullen zijn) om een pad te maken van *Rama* in *Suriname* tot *Saramacca*, met intentie om aldaar posten te leggen tot dekking van de boven-plantagiën van *Suriname* en *Para*. N.B. Dit is net mijn oud concept.

Den 12 Maart 1751. Het pad bij *Rama* (zie 15 Februarij) begint te avanceren. 't Wordt 33 voeten breed gemaakt, hetwelk als 't gemaakt zal zijn, moeijelijk te onderhouden zal wezen, dewijl de ruigte hier schielijk weder opgroeit.

Den 18 Maart 1751. De heeren ENKHUIZEN en MOLL, hebben overgegeven eene memorie van den kolonel VERSCHUUR, op order van den heer General, om nog te hebben 38 slaven en eenige blanken, tot voorzetting van 't pad bij *Rama* (zie 15 Febr. en 12 Maart). Zulks is aanstonds geresolvoerd.

Verders vindt men aangekend als volgt:

Getrokken uit het journaal , aangehouden onder den provisionelen Gouverneur Baron VAN SPORCKE.

Den 20 November 1751. De Luitenant-Colonel BERMONT van zijne ziekte , die zijn Ed. op de laatste togt naar de wegloopers heeft bekomen , weder hersteld zijnde , is helden met een commando naar *Rama* vertrokken , om den weg van communicatie tussen den plantagie en *Saramacca* te voltooien.

Den 20 Junij 1752. De Kapitein HERBERT , van *Rama* ziek aan *Paramaribo* gekomen zijnde , is overleden.

Den 22 Junij 1752. De Heer Luitenant-Colonel BERMONT , over enige dagen van den weg van *Rama* ziek aan *Paramaribo* gekomen zijnde , is helden overleden ; wordende om zijne kundigheid en onvermoeide arbeidzaamheid zeer betreurd.

Den 30 Augustus 1752. De Gouverneur provisioneel Baron VAN SPORCKE wordt ongesteld.

Den 7 September 1752. Zijne Excellentie voornoemd is heden overleden , tot grote droefheid van alle welmeende ingezetenen.

Getrokken uit het journaal , aangehouden onder den Gouverneur ad interim WIBOLT CROMMELIN.

Den 9 Augustus 1753. Capitein MACCAREIJ van de staatse troepen , enige maanden op den *Oranjeteg* post gehouden hebbende , is van daar ziek aan *Paramaribo* gekomen en heden overleden.

Den 24 Maart 1754. Het pad van *Oranje* , is ook meest onder water. De interims Gouverneur heeft aan den capitein DE BOIS-GUIGNON thans daar commandende doen aanschrijven , dat hij hier en daar posten zou laten in den grond staan en de hooge van het water daarop merken , om in den droogen tijd te weten hoe hoog het water bij de zware overstromingen gerezet zij.

Den 23 Mei 1754. De kapitein HENTSCHEL , die tegen het einde der voorledene maand den kapitein DE BOIS-GUIGNON wegens zijne zware ziekte op het pad van *Oranje* heeft afgelost , is zelf heden

zeer ziek aan het fort gebragt. Het getal der ziche militairen op het gemeld pad is ongemeen; officieren, onderofficiers en gemeenen, zijn meest allemaal ziek, en hoeveer men van tijd tot tijd die post met gezonde manschap zocht te renforceren, ziet men nogtans alle weken meer zicken van daar afkomen als men gezonden naar boven kan zenden. Het beklagelijks is, dat zeer weinige van die zicken hersteld kunnen worden gelijk uit de generale weeklijsten te zien is, dat het getal der militie binnen de laatste drie maanden merkelijk heeft afgенomen.

Den 18 Junij 1754. De kapitein MEYER door zware ziekte van het *Oranjetjapad* geretourneerd zijnde, heeft de interims Gouverneur den kapitein-luitenant KONING derwaarts gezonden, zijnde deze reeds de vierde en laatste kapitein en zou de interims Gouverneur bij ziekte van den laatstgenoemde zich verleggen vinden en onderwijl door een minder officier moeten laten bezetten; continuende de ziekte en sterfte van het volk aldaar nog dagelijks zoodanig, dat het als verloren of desperate post gerekend wordt. De Heer Interims Gouverneur heeft order gegeven, putten te delven bij ieder post, omdat men sustineert dat het water welk het volk nu uit de zwampen en kreeken krijgt veel tot de ongezondheid aanbrengt.

Den 27 Junij 1754. De vaandrig VAN COLIN is mede ziek van *Rama* aan *Paramaribo* gebragt en de ziekte op gemeide poest en nog meer op die van 't *Oranjetjapad*, grascert nog algedurig, zoodanig dat de Heer Interims Gouverneur geen raad meer weet om die posten bezet te houden; vooral mankeert het aan Officers; als die er veertien dagen gezond kunnen blijven is veel, en die er van daan komen zijn jammerlijk te zien.

Den 22 Julij 1754. De Kapitein-Luitenant KONING zwar ziek zijnde, is van 't *Oranjetjapad* aan *Paramaribo* gekomen.

Den 18 October 1754 arriveerde in Suriname de nieuw benoemde Gouverneur VAN DER MEER, aan wien het bestuur der kolonie den 21 daaravvolgende werd overgegeven.

Extract van eenen brief van den Gouverneur VAN DER MEER aan Heeren Directeuren der Eddel Societeit van *Suriname*.

Den 1 December 1754. Uit 't nefensgaande Gouvernement-journaal zullen UED. Groot Achtbaren zien het ongeval van de wegloopers in *Para* en welk alle menschelijke voorzienigheid te boven gaat, en geen middel hetzelve te praevenieren, tenzij dat van deze kant 't *Oranjetjapad* volkommen gespeelperd wordt, waartoe ik met deeze cesse mine devoren aanwenden zal, echter zonder slaven niet geschieden kan, waervan men dan alweder te gemoet moet zien, dezelve het met de wegloopers over een hoegte gooijen, en waar toe hetzelve alsdan te stuiven tot hiertoe nog geen remedie; mede remarquere, dat op alle plaatsen slaven te kort schieten; waardoor alles ten achteren raakt enz.

Extract uit het journaal, gehouden onder den Gouverneur-Generaal VAN DER MEER.

Den 11 December 1754. Voormiddags heeft Zijne Excellenie in het Hof van Policie gepresideerd.

Er zijn op propositie van Zijn Excell. de volgende maatregelen tot établissement eeniger families en bevolking van 't *Oranjetjapad* genomen: zulende dezelve 10 jaar aldaar moeten blijven women, en waartegen aan haar alle hetgeen in gemeld project is ter nedergesteld, zal worden gegeven, hetgene zij nogtans, binnen de 10 jaren van woning willende veranderen, gehouden zullen wezen illico te moeten restituueren, en van alle derzelver praerogativen verstoken zijn.

Tot Burgermeester is aangesteld eenen J. E. B. VAN BULOW, denwelken, om deszelfs autoriteit niet te buiten te gaan, twee mannen onder den naam van Schepenen zullen worden toegevoegd om elkander met raad en daad te assisteren en observeren al hetgene eenigens om dit oogmerk te bereiken kan contribueren, en wijl de gemelde BULOW nog voorerst, tot tijd en wijlen een schoolmeester zal zijn aangesteld, de pen zal moeten voeren, is

hem beneficien den titel van Secretaris toegelegd 150 caroli gulden's jaars. Vide Hofnotulen.
Den 23 December 1754. Ook is naar 't *Oranjetpad* vertrokken de Burgemeester Bulow met deszelfs bijhebbende gezelschap, om oculaire inspectie te gaan nemen.

Den 25 Januarij 1755. Heden avond de pont met de menschen : 1. AUGUSTUS MUNNINGHUYSEN, 2. STANGE, 3. JURGEN KAZEMEIJER, 4. J. G. WINKLER, 5. J. A. UBEL, 6. FRANS KOSTER, 7. JOOST HENDRIK NABRINK, 8. J. PETER VOS, 9. J. M. JURGENS, 10. S. ADAM SCHUP, 11. J. C. IJNLER, 12. CORNELIS VAN PUUL, 13. FRANS SMIT, 14. J. VAN DER HORST, 15. JAN SCHOT, 16. GEORGE ENGELBRECHTS, 17. FRANS GOTLIEB BRAIN, 18. AREND BLOEM, 19. BAREN FREDERIK HENNSE, 20. JAN HENDRIK WISSELS, 21. J. M. RAAN, 22. Joost HENDRIK KLEIN, 23. J. F. SWIT, en derzelver vivres, gedestineerd naar *Carolinenburg* (1) zullende vertrekken, heeft Zijne Excellentie de permisie sub n°. 56 gegeven.

Den 30 Januarij 1755. Pas verleend aan 24. JAN LASIJSSE, 25. ADRIAN SMIT, 26. JOHAN TH. AUGUSTUS, 27. CHRIST BECK, 28. VELDERMAN, 29. POOLMAN, 30. DANIEL DE WIJS, om zich met der woon te begeven naar *Carolinenburg*.
Den 4 Februarij 1755. Pas verleend aan 31. P. J. VOIGT, 32. J. BOEHL, 33. JACOBI, 34. R. CHEMNITE, gaande naar *Carolinenburg*.

Den 24 Februarij 1755. Pas verleend aan 35. J. MÜLLENBETT, 36. DL. DE WIJS, 37. J. C. SCHÖNHEDD, 38. CLAAS VERLET, om zich met ter woon naar *Carolinenburg* te begeven.

Ten aanzien van het verleenen dier passen merkte de Gouverneur aan als volgt, blijkens :

(1) *Carolinenburg* is, volgens de kart van J. C. HENNEMAN A°. 1784, gelegen aan het *Oranjetpad*, op circa 3 engelsche mijlen afstands van *Rama*. Op de kart van *Suriname*, in 1849 door VAN SYPSTEYN uitgegeven, komt *Carolinenburg* verkeerd geplaatst voor.

Extract uit eenen brief van den Gouverneur VAN DER MEER aan de Heeren Directeuren der Edele Societeit van Suriname.

Den 1 Maart 1755. Op verzoekte ik UEdele Groot Achtharens gunstige approbatie, en welke ik mede imploreren :
Op het verleenen der passen *gratis* aan de menschen welke zich met ter woon begeven naar 't *Oranjetpad*. Ik heb hetzelve alleen gedaan om van de Raden niet geblyndoekt te worden, alsmede van tijd tot tijd aan UEd. Groot Achtharen verslag te kunnen doen, en te weten heitgen daartrent ongaat. Ook neem ik de vrijheid UEdele Groot Achtharen Blouwdate op twee punten te verzoeken.

1°. Of de Joden welche hier talrijk komen te arriveren, vrije mulatten en negers mede admissibel zijn ;
2°. Of in 't generaal aan dezelve kan gepermitteerd worden om paarden aan te queecken.

Extracten uit het journaal van den Gouverneur.

Den 11 Maart 1755. De Heer Commandeur en W. C. STRUBE, zijn heden avond naar 't *Oranjetpad* vertrokken.

Den 24 Maart 1755. De Heer Commandeur en W. C. STRUBE van derzelver commissieën van 't *Oranjetpad* gereverteerd, hebben gerapporterd, dat de landmeter met het verdeelen der gronden aan dezelve gegeven bezig is; dat de chirurgijn FELDERMAN en eenen genaamd BRUYN zijn overleden; anders alles nog in redelijke goede orde is.

Den 5 Junij 1755. De Burgermeester van 't *Oranjetpad* Bulouw geadsisteerd met deszelfs Schepenen en eenige burgers zich zeer buitensporig gedragende, zoo ten opzichte van den posthoudenden Capitein MEIJER als den Directeur NETSIUS, welke het opzigt over de slaven toebetrokend is; heeft de Hore denzelve bij missive serieus gewaarschuwd zich te onthouden van dergelijke querellen.
Den 28 Junij 1755. De Burgermeester Bulouw, met een burger

van *Carolinenburg* is mij komen bekend maken , dat drie van de ingezeten aldaar zijn overleden en daardoor een schepensplaats vacant was geworden.

Den 11 Augustus 1755. Voormiddags heb ik den Hove van Policie gepresideerd en is bij den Hove geresoleerd enz.

Verders zijn verscheidene klagen en eenige dispositien door de burgers van 't *Oranjepad* gemaakt , nagezien , en ter examinatie aan den Heer Raad Fiskaal CURTIUS , W. C. STRUBE , ELLAS VAN DER GAAGH en den Secretaris NEPEVU ter examinatie over-gegeven.

Den 28 Augustus 1755. Voorts eenige klagen tegen de burgers van 't *Oranjepad* ingekomen , zijn dezelve mede gesteld in handen van Heeren Commissarissen van 't *Oranjepad* om te examineren.

Den 24 December 1755. Voor het *Oranjepad* zijn gekocht 15 stuks slaven.

Den 24 Januarij 1756. Verders zijn verscheidene maatregelen omtrent het *Oranjepad* genomen : zijnde de Burgermeester en Secretaris BULOUW afgezet.

Den 7 Februarij 1756. De Raadshier STEENBERGH is aan *Paramaribo* gekomen , zeggende het *Oranjepad* in bedroetden staat te hebben gevonden.

Den 18 Februarij 1756. Alsmede bekommen ene missive van den Luitenant KLOMAN , klagende over het slecht gedrag van de burgers van 't *Oranjepad*.

De Gouverneur VAN DER MEER deed nu ene reize naar *Victoria* in *Boven Suriname* en van daar terugkomende stapte hij den 18 Maart te *Rama* aan wal , en vindt men weder in zijn gehouden journaal aangetekend als volgt :

Den 19 Maart 1756. Heden morgen heb ik mij te paard begeven naar 't *Oranjepad* , en ben omtrent 10 ure gekomen op het eerste dorp *Carolinenburg* ; aldaar alles nagezien en onderstaande order , alsmede ene ernstige vermaning aan al de burgers gege-

ven hebbende , hen ik legen den avond om 5 uur teruggekomen op *Rama*.

" *Order*. Iedereen wordt serieus gewaarschuwd deszelfs koe-beesten en kalveren , zoo bij dag als nacht wel te bewaren , dat dezelve niet in de huizing en tuinen van derzelver buren breeken en beschadigen , op poene dat de nalatigen derzelver heest zal af-genomen , en verder geen heest gegeven worden. Authorisere den Directeur NERTSUS provisionel daarin zoodanige schikking te maken , als met het gemeene welwezen van het *Oranjepad* over-een is komende.

Den 21 Maart 1756. 's Nachts tegen 12 uur aan *Paramaribo* gereverteerd.

Den 24 Maart 1756. Voormiddags heb ik de presente leden van den Hove van Policie laten convoceren , daarbij gepresideerd en een ampel grondig verhaal aan den Hove omtrent de situatie van 't *Oranjepad* tot redes gedaan : zie notulen.

Den 12 Julij 1756. Van 't *Oranjepad* zijn een menigte klachten ingekomen.

Den 13 Julij 1756. De klachten van 't *Oranjepad* omtrent de soldaten heb ik gesteld in handen van den Auditeur-militair , en die over burgers in handen van de Heeren Commissarissen van 't gemelde pad.

Den 17 Julij 1756. Daar is een heel volume brieven geaddresseerd aan de Heeren Commissarissen van 't *Oranjepad* , en bij derzelver absentie aan den Hove gekomen , en wijl die Heeren niet present zijn , hebben de gemelde brieven opengebroken en bevonden te continuiren klachten van alle de burgers. Ik zal derzelver gelijk alle de anderen aan den Hove en de Heeren Commissarissen renvoyeren.

Als er niet andere schikkingen omtrent de Directie gemaakt worden , zal zulks nooit tot perfectie komen.

De Gouverneur VAN DER MEER overleed den 24 Augustus 1756. Het bestuur werd wegens de afwezigheid van den commandeur W. CHOMMELIN provisioneel aanvaard

door JAN NEPVEU, en vindt men in het Gouvernements-journaal onder zijn bestuur aangehouden, aangeteekend als volgt:

Den 7 September 1753. De Heeren Raden Creutz en STEENBERGH, Commissarissen van 't *Oranjepad* van daar geretourneerd zijnde, hebben van hunne bevinding en verrigting aan den interim Gouverneur rapport gedaan, en vermits er deswege eenige noodige schikkingen dienden gemaakt te worden, heeft ZWEd. Gest. den eenigen, behalve de voormelden, nog present zijinden raad N. LEMMERS bij zich ontboden en over 't een en andere noodzakelike gehbesoigneerd; onder andere heeft ZWEd. Gestrenge bij die occasie vernomen, dat zoo de verzochte boeren familiën overkomen, men met dezelve zeer verlegen zal zijn, wijl er geene huizingen voor dezelve bestaan, en alles ontbrekt.

Deze was de laatste aantekening, welke door mij, in het Gouvernements-journaal daartoe nagezien tot het einde des jaars 1760 opzigtens de kolonisatie van 't *Oranjepad* is aangetroffen.

In de tegenwoordig bij afleveringen uitkomende *Geschiedenis van Suriname* door J. WOLBERS, een schrijver die inzonderheid de notulen van het verhandelde door Gouverneur en Raden heeft geraadpleegd en het daarin gevonden eerlijk wedergeeft, wordt melding gemaakt (op bl. 253) van den Burgermeester van 't *Oranjepad* baron von Bulouw, als te zijn een Duitscher, die tevens als Seerstaris fungeren moest, waarvoor hem f150 in het jaar werd toegekend; behalve dien zou hij voor iederen persoon, dien hij tot nederzetting aldaar zou overhalen, cene gratificatie ontvangen. Waar van daan die volkplantelingen afkomstig waren, heb ik echter niet kunnen opsporen, en WOLBERS eindigt zijne mededeeling rakende het *Oranjepad*, met aan te merken, dat in de vergaderingen van het Hof de gedurig

herhaalde klacht was: «Het établissement voldoet niet, het »geell geen nut tegen de wegloopers, en veroorraakt hard »drukklende en ruineuse lasten voor de kolonie;» en, laat die schrijver daarop volgen: «Spoedig beslot men der »sociëteit de ophoffing dier kolonisatie te verzoeken.»

Overwegende dat, voor den Staat in het algemeen en voor de kolonie *Suriname* in het bijzonder, gunstige uitkomsten kunnen worden verwacht van een welgeslaagde kolonisatie, en dat het daarom geraden is de deswege bestaande onzekerheid op te heffen door een proeve, uitgebreid genoeg om te kunnen leiden tot beslissende gevolgtrekkingen,

Hebben besloten en besluiten :

Art. 1. Het aanbod der drie in den hoofde dezes vermelde predikanten, om zich te verbinden aan een proeve van Europeesche kolonisatie in *Suriname*, wordt in het algemeen door Ons aangenomen, onder betuiging van Onze goedkeuring wegens den door hen betoonden loftijken geest van onderneming.

Art. 2. De weleerwaarde heer J. H. BETTING zal zich, zoo spoedig mogelijk, vergezeld van twee bekwame landbouwers, door hem aan het departement van Koloniën voor te stellen, begeven naar *Suriname*, ten einde daaraar, in overleg met Onzen Gouverneur-Generaal, een geschikte landstreek uit te kiezen voor de bedoelde kolonisatie, en, onder medewerking der plaatselijke hulpmiddelen, het noodige voor te bereiden, voor het ontvangen en huisvesten

vooreerst van vijftig huizezinnen, welke echter niet van hier zullen vertrekken, dan na bekomen berigt dat de voorbereidende maatregelen, hierboven bedoeld, zijn tot stand gebragt, en nadat het in art. 4 vermelde reglement door Ons zal zijn goedgekeurd.

Art. 3. Na de vestiging der eerst vertrokken vijftig huizezinnen, en wanneer de dan verkregene ondervinding het voortzetten der proeve aanbeveelt, zullen de overige een honderd en vijftig huizezinnen, bij bekwame gedeelten, onder de leiding der weleerwaarde heeren A. VAN DEN BRANDHOFF en D. COPIJN, van hier vertrekken, na bekomen berigt, dat ook ter huner vestiging het noodige in de kolonie is voorbereid geworden.

Art. 4. Onze Gouverneur-Generaal der West-Indische bezittingen zal, zoodra mogelijk, in overleg met den weleenwaarden heer BETTING voornoemd, zamenstellen en aan het departement van Koloniën inzendien, een op de plaatselijke omstandigheden passend ontwerp van voorlopig reglement voor de voorgenomen kolonisatie; — aanwijzende de vereischten, regten en verplichtingen der

DE KOLONISATIE-PROEVE AAN DE SARACCA IN 1845, NADER TOEGELICHT.

Het Koninklijk besluit van den 25 Januarij 1845, welk is aan te merken als het punt van uitgang der onderwerpelijke proeve, wordt ter juiste waardering van het beginsel, dat ter zake heeft voorgezet, hier nog eens wedergegeven.

WIJ WILLEM II, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Gezien het rapport van Onzen Minister van Koloniën van den 23ten Januarij 1843, litt. B, n°. 22, Ons daarbij met zijne consideratiën en advies aanbiedende een aantal stukken, trekende het denkbeeld om in de kolonie *Suriname* de proeve te nemen einer Europeesche kolonisatie, bevindende zich onder die stakken een adres van A. VAN DEN BRANDHOFF Ez., J. H. BETTING en D. COPIJN, respectievelijk Hervormde predikanten te Elst, *Beest* en *Wilnis*, zich, op de daarbij ontvouwde gronden en voorwaarden aanbiedende, om zich aan het hoofd te stellen van een dusdanige kolonisatie, aanvankelijk te bepalen op een getal van tweee honderd huizezinnen, te kiezen uit de klasse der verarmde landbouwers in de plattelandsgemeenten;

kolonisten, den aard van het over hen te stellen burgerlijke en kerkelijke bestuur en het verband tusschen dat bestuur en de reeds bestaande magtien.

De kolonisten zullen bij het aangaan hunner verhindertenis schriftelijk moeten doen blyken, dat zij zich zonder eenig voorbehoud aan die reglementaire bepalingen onderwerpen.

Art. 5. De voordragt der uit te zenden huisgezinnen wordt overgelaten aan de in dit besluit genoemde geestelijken; doch derzelver bepaalde aanneming is afhankelijk van de goedkeuring van het departement van Koloniën, hetwelk de vereischte maatregelen nemen kan in het belang einer goede keuze van personen.

Art. 6. Wanneer de te nemen proeve het getal van *twee honderd* huize gezinnen zal hebben bereikt, zal Onze Minister van Koloniën ons zoo spoedig mogelijk een nauwkeurig verslag aanbieden van de verkregene uitkomsten en van de bestaande verwachtingen voor het vervolg, alles in verband tot de vrage, of en hoedaag alsdan zou kunnen worden overgegaan tot de oprichting eener partikuliere vereniging, bestemd om zich met de verdere kolonisatie te belasten onder de bijzondere bescherming van den Staat, en onder toekennung van zoodaanige voordelen en gunstien als zullen worden noodig geacht.

Art. 7. De uitgraven, aan de eerste proeve verbonden, zullen uit de koloniale geldmiddelen worden gekweten, op zoodaanigen voet en wijze als nader door Ons zal worden bepaald. Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering deses, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche zaken, en aan Onzen Minister van Staat, belast met het departement van de Hervormde en andere eerediensten, tot informatie.

's Gravenhage, den 25sten Januarij 1843.

De Minister van Koloniën,
J. C. BAUD.

Hooglijk verdient geprezen te worden de bepaling omschreven in artikel 2 van het voorafgegaan besluit, dat er geen huisgezinnen van hier zouden vertrekken dan na be-

komen berigt, dat de voorbereidende maatregelen voor het ontyangen en huisvesten dier gezinnen zijn tot stand gebragt. Jammer echter, men heeft er zich niet aan gehouden, daar toch de eerste bezending der volkplantelingen bestemd voor Suriname scheep is gegaan op eene bloote aankondiging, dat het een en ander voor hunne ontvangst tegen een zeker tijdstip zou voltooid zijn.

Wat van die aangekondigde voltoojing werkelijk is lewaarheid, en welke rampen uit het niet gered zijn van het noodige zijn voortgevoeld, heeft de Minister van Koloniën in zijn verslag rakende *Suriname* over 1849 duidelijk blootgelegd blykens het gedeelte van dat regeringsstuk hervoren op bl. 12 à 15 reeds medegedeeld.

«De vereischte woningen,» zeide de Minister, «werden aanbesteed met bepaling dat die slechts aan de vereischten gevorderd tot provisionele ontvangst, zouden behoeven te voldoen,» maar waarom die bepaling gemaakt? Waaron niet liever gesteld: De woningen moeten hecht en sterk opgetrokken, tot provisionele ontvangst geschikt en vatbaar wezen om vergroot te worden door verdere beplanning en aanbouwing? Die zoogenoemde woningen — men heeft ze beschreven gezien door den Heer TYDEMAN, op bl. 9, waren slechts schamele nederhutten van de minste soort; ik kan het getuigen, daar ze door mij werden gezien im October 1845 en ik mij over hunne nietigheid, zeer onaangenaam getroffen heb gevold.

Op den lagen bodem van *Voorzorg*, de gekozene vestigingsplaats voor onze verwacht wordende landgenooten, verloonde zich steeds na het ondergaan der zon een zware nevel, die daar over den grond bleef hangen tot na zons opgang. TYDEMAN, daarvan sprekende zeide: «De kolonisten vreesden hem zeer, en toen de eerste sterf-

WILLEM.
J. C. BAUD.

» gevallen op Voorzorg plaats hadden , wilden zij deze alleen aan de ongezondheid der plaats wijlen , terwijl zij dien nevel als bewijs daarvan aanvoerden. » Wat daarvan moge wezen , zeker is het toch , dat zich ter ruste neder te liggen op den lagen grond waarover zoodanige nevel hangt , op vele gesellen ongunstig moet hebben gewerkt. De Fransche regering , die kennis droeg van de aankomstelijke rampen aan onze landgenooten aan de Saramacca in 1845 overkomen , wilde echter van die nederzetting wel wat naders vernemen , en het is daarvan te danken , dat de heroïnende reiziger Graaf de CASTELNAU terugkomende van eenne wetenschappelike expeditie in de binnenlanden van Zuid-Amerika , in Mei 1847 Suriname heeft aangedaan , en , behalve het aan hem opgedragen en hewerkstelligd onderzoek van de te werkstelling der vrijen aan het kanaal naar Kwatta , ook Groningen aan de Saramacca heeft bezocht en nopens die Europeesche Nederlandsche kolonisatie een rapport heeft uitgebracht , dat , als zijnde afkomstig van zulk eenen bevoegden beoordeelaar van degelijke zaken , allezins waardig is om aan het lezend publiek van Nederland te worden medegedeeld. Het is getrokken uit de revue coloniale van Augustus 1847 en luidt aldus :

Essai de colonisation européenne à Groningue.

Je partis de Paramaribo le 15 mai , à 3 heures du matin ; le gouverneur avait mis à ma disposition deux belles pirogues , conduites chacune par 12 nègres rameurs , et m'avait fait accompagner par M. VAN MEERTEN , son aide de camp , et M. M. EGG et DE CASEMBROOT , officiers de la marine royale hollandaise. Je devais me rendre , par les canaux intérieurs , à l'établissement de Groningue , tandis que la Vlige devait m'attendre à l'entrée de la rivière de Saramacca. Après avoir remonté la rivière de Surinam

pendant un quart d'heure , nous entrâmes dans le canal Wanica , puis dans la petite rivière du même nom qui nous conduisit à celle de Saramacca. Toute cette région est couverte de forêts épais-ses , et au point du jour nous entendîmes les cris aigus des singes. La rivière de Saramacca est étroite et profonde. Nous passâmes plusieurs carbet's d'Indiens , et ensuite devant plusieurs belles plantations de cannes et de café ; enfin , vers les deux heures de l'après-midi , nous arrivâmes à Groningue , où nous fûmes reçus par M. le pasteur VAN DEN BRANDHOFF.

La pensée de coloniser la Guyane hollandaise au moyen de paysans européens date de 1842. A cette époque , le docteur HOST-MANN forma , dans ce but , une société qui se composa des statuts , mais qui ne put réunir les fonds nécessaires à l'entreprise. L'année suivante , trois ministres protestants de la Gueldre sollicitèrent l'appui du gouvernement néerlandais pour un projet d'immigration de la colonie ; ils en obtinrent l'accueil le plus favorable , et le ministre des colonies consulta à ce sujet M. ELIAS , alors gouverneur général des possessions hollandaises en Amérique ; cet administrateur nomma une commission de neuf personnes choisies principalement parmi les planteurs , et la chargea de déterminer le point le plus favorable pour le nouvel établissement. Le choix tomba sur Voorzorg , localité située sur la rive droite de la rivière de Saramacca , en face du poste militaire de Groningue. Pour ce qui est de la fertilité du sol et des facilités de communication , cette position était excellente ; mais ces terres noyées , placées sous le vent d'un immense marais , ne pouvaient être que très-malsaines pour les colons européens.

Au commencement de 1844 , arriva le ministre BERTING avec trois familles de cultivateurs. On construisit quelques cabanes , et un assez grand nombre de nègres des habitations du Gouvernement , situées sur la même rivière , furent mis à la disposition des colons pour dessécher et défricher la terre , afin de la mettre en état d'être cultivée. M. BERTING fut effrayé des travaux qu'il y avait à faire sous ce soleil brûlant , et mentionna dans ses communications au Gouvernement ses appréhensions sur l'état sanitaire du pays. Ce pasteur fut immédiatement rappelé.

Vers la fin de Juin 1845, 200 familles, (1) portant le nombre total des individus à 375, arrivèrent à *Saramaca*; deux ministres et un médecin se trouvaient parmi eux. Pendant toute la traversée, qui n'avait duré que trente jours, aucun cas de maladie ne s'était présenté parmi les émigrants; le navire mit neuf jours à remonter la rivière, et, aussitôt arrivés au point désigné, les colons furent employés au déchargement. Ce fut le 7 Juillet 1845 que la maladie éclata et se propagea en peu de jours d'une manière effrayante: quelque fois le malade mourait le jour même qu'il avait été atteint; mais le plus souvent la crise fatale ne survenait qu'au troisième jour. Abandonnés au milieu de marais infects et exposés aux rayons presque perpendiculaires du soleil, entassés 30 et 40 ensemble dans les cinq ou six misérables huttes de paille qui leur avaient été préparées, manquant de vivres et n'ayant à boire que de l'eau eau eroupe, fuîs comme des pestiférés par les habitants du voisinage, ces malheureux ne tardèrent pas à tomber dans le plus profond désespoir, et en peu de jours plus de la moitié étaient devenus victimes du fléau qui, d'après le rapport du médecin, semble avoir eu tous les caractères de la fièvre jaune. Il est cependant à remarquer que depuis 1835 cette épidémie n'avait pas paru dans la colonie, et qu'à l'époque même dont nous parlons toutes les habitations du voisinage jouissaient de la plus parfaite santé; il est aussi à remarquer que les nègres attachés à l'établissement furent exempts de la maladie.

Enfin arriva dans la colonie le nouveau gouverneur, M. le bâton *VAN RADERS*, et dès le lendemain il alla visiter les malheureux colons. Rien ne peut donner l'idée de l'horrible spectacle qui frappa ses regards: les cadavres en putréfaction gisaient dans les maisons, ne pouvant être enlevés par les malheureux survivants, eux-mêmes affaiblis par la maladie et livrés à toute la terreur de la mort. Le gouverneur, dédaignant toutes les précautions dont on pouvait l'entourer, circula librement au milieu d'eux, leur parla à tous et les rassura par tous les moyens possibles, en même temps qu'il leur apporta les secours qui étaient à sa disposition.

(1) Lisez: 54 familles et 40 individus adultes des deux sexes.

v. R.

Les colons m'ont dit qu'ils avaient cru voir la providence elle-même leur apparaître, et qu'ils avaient eu la conviction que leurs maux avaient cessé: effectivement ils reprirent courage, et peu de jours après la maladie avait disparu.

Le nombre total des colons venus d'*Europe* a été de 386; dix enfants sont nés dans le pays; le nombre des morts s'est élevé à 186: et il en est retourné 32 en *Europe*, leur nombre se trouve donc aujourd'hui être de 170; tous avaient été choisis avec soin dans la *Geldre*, tant sous le rapport de la santé que sous celui de la conduite, et un certificat de bonnes mœurs avait été exigé de chacun d'eux.

160 nègres avaient été fournis par le Gouvernement, mais il n'en reste aujourd'hui que deux ou trois qui servent de domestiques. Tous les travaux sont faits par les colons blancs, qui, pour la plupart, travaillent de six heures du matin à midi et de deux heures à six heures du soir; ceux qui veulent s'engager comme ouvriers reçoivent 1 florin par jour. Ils supportent parfaitement la chaleur, et me dirent qu'ils ne se sentaient nullement affaiblis. Aujourd'hui ils sont remplis d'espoir, et, à part les regrets bien naturels qu'ils donnent à leurs parents et amis perdus, ils sont contents de leur sort et ne désirent pas retourner en *Europe*.

Jusqu'ici ils ne produisent que pour leur consommation, c'est-à-dire des ignames, des bananes, du manioc, du riz et du maïs; le tabac ne réussit pas bien; les pommes de terre d'*Europe* sont dans le même cas, mais celles de *Madère* ont donné de bons résultats. Ils commencent aujourd'hui à planter le cacao; les cochons et les volailles y sont en grand nombre; le Gouvernement a donné une tête de bétail des *Azores* à chacune des 42 familles dont se compose l'établissement. Les boeufs et les chiens venus d'*Europe* sont presque tous morts d'une maladie qui ressemblait à celle qui décimait les colons; le médecin m'a assuré qu'ils avaient eu des vomissements et tournaient rapidement sur eux-mêmes. Les colons ont aussi reçu quelques ânes de l'île de *Curazao* et une vingtaine de chèvres.

Les défrichements se montent en ce moment à 120 acres sur la rive gauche et 70 sur la rive droite. J'avais oublié de dire que, lorsque la maladie cessa, les colons quittèrent le point marquéaux

qu'ils occupaient et se transportèrent de l'autre côté de la rivière; les terres qu'ils occupent aujourd'hui sont généralement pauvres, et il leur sera probablement nécessaire de les amender avec du guano.

Le village se compose aujourd'hui de quatre grandes maisons en planches faites en Europe, savoir: 1°. celle du pasteur directeur, qui a coûté 5,000 florins, plus 700 de port et 800 de montage;

2°. l'église, qui est revenue au même prix; 3°. la maison du do-

teur, et 4°. celle du maître d'école, qui coûtent chacune environ 3,000 florins, plus 1,500 de transport et de montage. Ces maisons sont fort jolies, dans le goût chinois et bien appropriées au climat; elles sont élevées sur pilotis de près de 2 mètres au-dessus du sol.

Les maisons des émigrants sont au nombre de 50; elles sont

en tiges de palmier, recouvertes en paille, et ont été faites dans

le pays à l'entreprise au prix de 500 florins chacune; elles laissent

beaucoup à désirer: les planchers sont en sapin de l'Amérique du

Nord, mais sont le plus souvent à peine élevés au-dessus du sol.

Chaque maison se compose d'une salle et de deux Chambres; dans

le fond, cette dernière partie est reconverte d'un plafond de ma-

nie à former un grenier. Les maisons sont disposées en rues

regulières, et écartées les unes des autres de 90 pieds hollandais.

De bonnes maisons en planches, faites en Hollande, n'eussent

pas coûté plus de 650 francs chacune. A côté de chaque maison

il y a un puits d'environ 2 mètres de profondeur, et formé de

plusieurs tonneaux défoncés placés les uns à la suite des autres.

Jusqu'ici le Gouverneur avait fourni aux colons tous les objets nécessaires pour leur consommation; aujourd'hui, leur industrie

leur en ayant déjà procuré la plupart, on vient de réduire leur allocation aux objets suivants:

Une livre et demie de boeuf salé par semaine et par individu;

Une demi-livre de lard;

Une demi-livre de savon;

Deux pintes d'huile;

Une livre et demie de sel;

Enfin, une demi-livre de pain par jour.

Le gouvernement de la petite colonie est entièrement entre les mains du pasteur VAN DEN BRANDHOFF, qui paraît l'exercer d'une

manière paternelle; il est assisté des habitants les plus âgés. Les enfants nés dans la colonie jouissent d'une parfaite santé et ont des couleurs remarquablement vives; il y a déjà eu une vingtaine de mariages; il n'y a point d'hôpital, mais les malades sont soignés chez eux. Il n'y avait, lors de ma visite, que cinq cas de maladie et aucune ne présentait de gravité.

Les colons sont obligés d'envoyer leurs enfants à l'école; parmi les adultes, il y en avait vingt-cinq qui ne savaient ni lire ni écrire, mais ils apprennent en ce moment.

Le Gouvernement, effrayé des désastres qui ont frappé cet établissement, arrêta l'envoi de nouveaux colons; cependant l'on en attend chaque jour qui viennent à leurs frais, et il est probable qu'on continuera bientôt l'œuvre qui doit avoir de grands résultats. Quelques individus ont déjà des économies qui se montent à 4 et 500 florins. La dépense totale de l'établissement s'élève jusquici à 450,000 florins.

De ma visite à Groningue il est résulté chez moi, monsieur le ministre, la conviction que les blancs peuvent travailler sous les tropiques, fait dont j'avais toujours douté jusque-là, et je suis persuadé que l'on pourrait facilement éviter les malheurs qui ont frappé, au premier essai, le travail des Européens dans ces régions,

Hoe het later met die volkplanting aan de Saramacca is gegaan, laat zich begrijpen. De volkplantelingen klaagden aldaar over het vervallen in armoede, hetgeen ten gevolge heeft gehad het instellen van een onderzoek naar de ware oorzaken daarvan, en is dienaangaande door den Gouvernements-secretaris Mr. I. A. LISMAN een allezins belangwekkend rapport ingediend, dat op mijnen last om de juistheid der schildering van zaken in druk is verschenen, dan, naар hetwelk nu moet worden verwiesen als zijnde te uitgebreid om hier in zijn geheel te worden overgenomen.

Volgens dat rapport militieerden er verschillende bezwa-

ren tegen de ontwikkeling van voorspoed in die nederzetting; maar de voornaamste oorzaak van teruggang, lag in den *te grooten afstand* dier vestiging van de stad, als de marktplaats waar de kolonisten de voortbrengselen van den door hen bedreven kleinen landbouw te gelden konden maken. Vóór en na verlieten nu enige kolonisten het terrein van hunnen achteruitgang, om te zoeken naar een Peter oord. In 1850 en 1851 vestigden zich eenigen hunner bij *Paramaribo*, en dezen ging het alras geheel naar wensch.

Om kort te gaan, het établissement aan de *Saramacca* verliep. In de regeringsverslagen van het beheer van *Suriname* en van den staat waarin de kolonie zich heeft bevonden, vindt men dan ook deswegé aangegeteekend, als volgt:

Over het jaar 1852.
EUROPESCHE KOLONISATIE. Het aantal aanwezige kolonisten op *Groningen* aan de *Saramacca*, bedroeg, behalve een zestal ambtenaren en geëmplojeerden, op het einde van 1852, 77 personen, als 22 mannen en 45 vrouwen. Dit gering getal wijst reeds aan in welken kwijnenden toestand deze onderneming zich bevindt. Alles aldaar had een verlaten aanzien.

Gedurig zag men dan ook kolonisten het établissement verlaten om zich bij *Paramaribo* te kunnen nederzettēn, alwaar zij door arbeidzaamheid zich gunstig doen kennen. Sedert is het établissement dan ook opgebroken.

En over het jaar 1853.

De europeesche kolonisatie aan de *Saramacca* is geheel ontbonnen. De aldaar geëmplojeerd geweest zijnde ambtenaren zijn of gepensioneerd of op wachtgeld gesteld. De overige kolonisten hebben zich voor het grootste gedeelte in den ontrek van de stad neêrgezet en vinden in den landbouw en de veehouderij hun bestaan, terwijl enkelen naar *Nederland* zijn teruggekeerd.

Van vier dier kolonisten is in de *Amsterdamse Courant* van den 6 Augustus 1853 een stuk verschenen, bij wijze van adres aan de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal; een stuk, dat wegens de daarin vervatte beschouwingen, belangrijk kan gezegd worden te zijn en mitsdien door mij hier in zijn geheel wordt wedergegeven.

Aan de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

EDEL HOOGMOGENDE HEEREN!

Met groote verwondering horen wij, dat er in de Tweede Kamer der Staten-Generaal leden zijn, die elken gulden, aan een kolonisatie in *Suriname* ten koste gelegd, als weggeworpen beschouwen en het onverantwoordelyk noemen een zoodanige onderneming te beginnen, omdat daarvan menschenlevens zouden moeten worden ten offer gebracht.

Dat eenigen uwer E. H. M. H! zóó oordeelen, smart ons zeer, en wij wenschen U. E. H. M. door dit schrijven tot betere inlichting te brengen; daar toch vele leden der Tweede Kamer slecht moeten onderricht zijn omtrent onze lotgevallen en tegenwoordigen toestand. — Wat toch de ongezondheid van dit land en de sterfgerallen onder ons aanbelangt, daarvan hebben velen een duister begrip. Want voor de eerste, verschrikkelijke ziekte onder ons, zijn voldoende bijzondere oorzaken aan te wijzen: vooral eenne slechte ontvangst en vestiging in 1845, en eenne heerschende ziekte in 1851, hebben velen onzer ten grave gesleept. Eene heerschende ziekte getuigt niet tegen *Suriname*, daar ook elders zware ziekten heerschen en de cholera ook *Nederland* teisterde.

Men kan ook niet zeggen, dat in de ziekte van 1851 van ons naar proportie meer gestorven zijn dan van de andere bewoners deser kolonie. De sterfgerallen onder ons maken altoos meer indruk, omdat men dan alom het oog op ons gevestigd heeft. De bijzonderheid, dat sedert onze vestiging in 1845, niemand der later aangekomen kolonisten overleden is ten gevolge der overplaatsing

onder deze hemelstreek, mogen wij niet verzuimen onder U. H. M. aandacht te brengen. Tevens overtreffen onder ons de gebooten zeer verre de sterfgerallen.

Is het enkel de $6\frac{1}{2}$ tonne gouds, die enige leden der Tweede Kamer met zooveel afkeuring van een kolonisatie in Suriname doen spreken? Het smart ons! Dit geld, hoe veel ook op zichzelf, staat niet in vergelijking met de waarde der uitkomsten, die wij thans leveren; die uitkomsten zijn, dat wij door onze arbeidzaamheid bevestigen, dat men in Suriname land bouwen kan en landbouwende zijn bestaan vinden, en dat alzoo de kolonisatie van Suriname door Hollanders mogelijk en dit schoone land van zijnen ondergang te redden is.

En H. M. H.¹ dat deze $6\frac{1}{2}$ tonnen gouds verloren zou zijn, moet men niet aan ons wijten; nog geen zesde gedeelte gelooven wij hiervan te hebben genoten tot het verkrijgen van een bestaen, en wat wij nog genoten hebben, is ons ondoelmatig toegedeeld en alzoo verspild geworden.

Weten het de Edel Hoogmogende Heeren wel, dat de bestuurder VAN DEN BRANDHOF alleen een tonne gouds heeft gekost?

Dat de adjunct-bestuurder, doctor en schoolonderwijzer mede een tonne gouds hebben weggenomen? Dat voor onze komst door den bestuurder BERTING een halve tonne gouds ondoelmatig was. (1)

Dat onze ziekte van 1845, toen in alles net de breedte bij is gehouden, niet minder dan een tonne gouds zal hebben verslonden. De Edel Hoogmogende Heeren zullen het voorzeker niet weten, dat de gelden die voor ons waren bestemd tot het vinden van een bestaan, door ons in daggeld zijn verwerkt geworden, op aanwijzing van den bestuurder en zijn adjunct, de meeste gelden in hun belang, doch alle doelloos.

Het is ons, E. M. H., altijd radeloos geweest, dat een man als de heer VAN DEN BRANDHOF aan het hoofd eener zoo zwaarwichtige onderneming bleef; een man die blijkbaar meer zijn eigen belang, dat dat van ons in Suriname bedoeld heeft, en die toonde volstrekt geen kennis te bezitten van de behoefté van het zoo dringend noodig, legen te verrotten.

(1) Het woord "verwerkt" schijnt hier te hebben moeten volgen.

algemeen; een man, die naar geen raad wilde horen, door ondervinding duur gekocht; die alleen de magt, welke hem was toegedekt, aanwendde, om zijne belangen en zijne denkbeelden door te drijven.

Om U dus E. M. H. te overtuigen, dat wij er vere van af zijn de waarheid te kort te doen, moeten wij eenige daadzaken eenigzins nader vermelden, welke mede orzaken zijn dat de kolonisatie aan de *Saramacca*, ten koste van zes en een halve ton schats beproefd, moet mislukt geacht worden.

De bestuurder VAN DEN BRANDHOF heeft, toen hij nog predikant te *Blat* was, zich alle oude en nieuwe beschrijvingen van Suriname aangeschaft en ze bestudeerd; doch ongelukkig uit deze zijne plannen gemaakt voor bestuur, cultures enz. en zich aan deze zoodanig verbonden, dat geen raad noch zelf de trouwste ondervinding daaraan iets vermogt te veranderen. Om die reden zag men den bestuurder nergens en bleef hij steeds van uit zijne kamer of van zijn balkon bevelen geven en gaf hij zich nooit de moeite om de werkzaamheden in oogenschouw te nemen. Ook bezocht hij nooit of hoogst zelden of door dwang zieken, die den troost eens herders behoeften. Uit deze beginnelen en verreggende achterloosheid ontstond een zoo groot verlies voor de onderneming en een geldverspilling, als geen mensch, die het niet bijwoonde, kan begrijpen en ook niet door U. E. H. M. zal kunnen begrijpen worden.

Al het werk werd doelloos verrigt; de opzitters schroomden dikwijls de bevelen des bestuurders over te brengen, omdat het dagloon steeds verloren ging en zij aan een billijke bespotting stonden prijs gegeven. Al de uit *Holland* voor duizende gulden gesmegebrachte goederen, als veld-, tuin-, bosch- en andere gereedschappen of voorwerpen, zijn, op weinige uitzonderingen na, verknield of verworloasd blijven staan, tot welen er van voor eenige weken op een publieke verkoop van wege het gouvernement voor spotprijzen zijn verkocht. Aan nietsbeduidende grillen van den bestuurder zijn grote kapitalen besteed, terwijl alles ten gevoede van kolonisten werd verwaaarloosd, en vaar- en voertuigen,

Eén voorbeeld van geldverspilling en eigenbelang van de laatste

lagen mogen wij nog aanvoeren. De kolonisten hadden al lang eenparig te kennen gegeven, dat aan een grote weide de grootste behoefté bestond, omdat het halen van voeder al den tijd verstand, die buiten de daghuren overbleef. De bestuurder was daar altijd tegen. Toen enigen van ons reeds waren vertrokken, begonnen eindelijk eenne wiede aan te leggen. Maar hoe? Op eenne wijze zou men verwachten, het meest dienstaar voor de kolonisten en het minst kostbaar. Neen, die aanleg geschiedde op ruime schaal en zoodanig, dat zij alleen voordeelen kon geven aan den bestuurder en zijn adjunct. Twee gebouwen, eenne grote en kostbare vee-schuur en eenne woning in de nabijheid werden, toen er bijna geene kolonisten meer te Groningen waren, aangebouwd, waarvan later de veestalling door den bestuurder en zijn adjunct als hun eigen-dom werd opgegeven, niettegenstaande het gebouw meest van hout, bestemd voor onze woningen, was opgetrokken.

Wij mogen hier ook wel wijzen op de kostbare reparatiën van de latere dagen van het huis van den adjunct-bestuurder, met het maken van drie kostbare nevengebouwen.

Doch, E. M. HH.! om u een kort overzigt te geven van onze lotgevallen, vangen wij aan met te zeggen, dat het ons al spoedig bleek dat de gronden van Groningen niet zonder bemesting, en dus zonder een groten veestapel met vrucht was te bewerken en de grond van Voorzorg te zwaar en te ongezond, doordien de inpoldering was verwaarloosd. En toch hield de bestuurder vol dat alles goed was, maar wij te lui waren om te werken. Doch wij waren genoodzaakt om te doen wat de bestuurder goed vond, en alles viel uit zoo als wij verwacht hadden. Waar bemesting te Groningen geschiedde, werd de arbeid beloond, doch de meesten hadden zich van het vee moeten ontdoen of hadden geen vee gehad, en zoo werden de gronden verlaten. Maar waathen nu nog met hetgeen wij verbouwden? Het in corjalen naar de markt van Paramaribo voeren, werd enige reizen beproefd, doch het konden verloren tijd niet goed maken, daar met iedere reis minstens drie dagen verloren waren. In 1849 en 1850 meende de bestuurder een middel gevonden te hebben om de producten behoorlijk af te zetten.

Een persoon werd uit Nederland te gemoet gezien om de bittere cassave- en aarrowrootworsten fabrieknatrij te bewerken, en een ander werd naar Holland afgervaardigd om nieuwe kolonisten te halen, wier kost voorhands moest worden verbouwd, en zou die persoon tevens raad schaffen om het Hollandsche roggebroot bij ons voor kleinen prijs verkrijbaar te maken; doch van het een noch van het ander is iets te regt gekomen, want de toegezegde gelden bleven weg. De nieuwe kolonisten zijn niet gekomen en onze vruchten in de gronden bedorven, niettegenstaande de aantasting ons schriftelijk was bekend gemaakt.

Gedektelijk zou nu hierin de edelmoedigheid van den Gouverneur Baron VAN RADERS voorzien hebben, die aanbood al het zetmeel voor twintig gulden de honderd pond voor eigen rekening te ontvangen en te verzenden, als de bestuurder hierin genoot nam en het Zijne Excellentie schriftelijk bekend maakte. Doch de bestuurder zag niet gaarne, dat een ander ooit iels daartelde en veronachtzaamde het edel aanbod. Met dezelfde veronachtzaming handelde de bestuurder met twee partijes gomma en arrowroot, die naar Holland werden gezonden, en waarvan hij niet een cent zou ontvangen hebben, ware de bestuurder bij zijn vertrek in 1854 niet tot betaling genoodzaakt door beslag op zijn pensioen. De heer VAN DEN BRANDHOF wilde dit als monster aangezien hebben, — een monstter ter waarde van een en negentig gulden, — van een kolonist die geldelijke ondersteuning noodig had om zijne zaken voort te zetten!?

In 1849 kregen wij nog een adjunct-bestuurder, als of eenige huisgezinnen niet door één bestuurder van f 7800 's jaars konden worden geleid; maar ware die adjunct nog een man geweest met Hollandschen of Surinaamschen landbouw bekend en voorkomed, doch het was een grietenij-sekretaris, die niets verbeterde, maar alles nog al meer in de war bragt. Toen werd dan ook door eenigen onzer besloten om maar liever naar de *Boeven-Suriname* te gaan. Ellende van allerlei aard dreef hen van daar naar Paramaribo. Inmiddels werd het den anderen te Groningen zoo bang gemaakt, dat zij een uitkomst zoeken moesten, al was het dan ook naar Holland teruggaan.

De arbeid op *Voorzorg* onderhoudende de krachten zoodanig, dat zij de ellendigste uitkomsten verwachten. De bestuurder en zijn adjunct stelden daarom voor een spaarbank op te richten, doch waarvan moesten de sparpenningen komen? Vijf huusgezinnen stelden voor, bij *Paramaribo* zich te vestigen of naar *Nederland* terug te gaan. Zoodra de bestuurder dit ver- nam liet hij er drie bij zich komen en presenteerde hun voorschot om cacao-gronden aan te leggen. Ook de adjunct stelde alle moeite in het werk om ons niet te doen vertrekken; maar reeds te lang had dominé VAN DEN BRANDHOF, behendig en gevareelijk als hij is, met uitvliechten en mooie praatjes ons misleid; reeds te lang hadden wij ons door hem en zijn adjunct laten om den tuin leiden en te leur stellen. Vijf van onze krachtigste leverstjaren waren nutteloos versleten. Wel is waar, deed het ons genoegen, dat de bestuurder, die ons zoo dikmaals voor lui en ongeschikt had uitgemaakt, nu beloofden moest doen op hoop ons te behouden, maar wij vreesden en wantrouwden zijne bedoeling.

Aloo vertrokken wij naar *Paramaribo*; eenigen tijd leefden wij aldaar zeer bekrompen, tot dat de edele gouverneur VAN RADERS zich onzen toestand aantrok. Deze liet vijf woningen bouwen en gaf aan ieder twee koebeesten ter leen. Zoo hebben dezen onzer langzaam aan, hummen toestand verbeterd en hebben zij nu negen en zeventig stuks hoornvies en twee ezels, zoodat zij alle redenen hebben om tevreden te zijn. Twee huusgezinnen van ons hebben de verlateen plantadje *'Hermitage* gekocht en bezitten thans vijftig koebeesten, vier ezels en acht schapen. Ook hebben zich nog twee gezinnen bij den aanleg van den gouverneur VAN RADERS en twee aan den Wanica-weg, uit eigen middelen gevestigd, aange moedigd door de verkregene resultaten, met een aantal van twintig koebeesten en een ezel.

Eindelijk werd *Groningen* opgebroken, en voor vijf gezinnen die daar nog woonden vijf woningen gebouwd aan den gemeenen landsweg. Ook aan hen zijn door den gouverneur von SCHMIDT AUF ALSTADT koeijen ter leen gegeven en voorschot voor leeflogt tot December 1853, tot een gezamenlijk bedrag van p. m. f 4000, dus p. m. f 800 ieder gezin voor een plaukenhuis, vestiging en

onderhoud en met 1854 konden zij reeds in hunne eige behoeften voorzien. Ook deze zijn met hun lot terreden en gaan goed vooruit, zoo als ook hieruit blijkt, dat zij bij hunne vestiging 18 stuks rundvee hadden en dit getal reeds tot 43 en twee ezels toegenomen is. Vijfien huusgezinnen zijn dus bij *Paramaribo* getreden en in den loop van vier jaren bezitten zij 192 stuks rundvee, 9 ezels, 8 schapen en overvloed van ander klein vee.

Met een kostbaar bestuur en diens aankleve ging op *Groningen* alles achteruit. Met nog minder dan 't geen dat bestuur elk jaar alleen aan tractementen kost, de belangrike som van f 15,000, waren wij te helpen geweest, dat onze vestiging te *Paramaribo* heeft bewezen. Door dat bestuur worden wij gedwarboond en het gebruikt de gelden voor ons bestemd, om ons te doen daghuren, het eerst en het meest voor zich zelf. Hier worden wij aan ons self overgelaten en het belang van ieder persoon is zijn beste bestuurder.

Mag er ook al een uitzondering op den regel zijn, het bestuur van dominé VAN DEN BRANDHOF en diens adjunct heeft die uitzonderingen ook niet kunnen wegnehmen, en er is toch ook geen goud zonder schuum.

Ook worden onze vruchten reeds uitgevoerd naar de eilanden en voor gebruik op de Hollandsche en Amerik. scheepen, zoo als de laatste governements-staat, 4e kwartaal 1854 aanduidt, staande daarop 27 vaten, zijnde p. m. gelijk aan 30 mudden aardappelen.

En hiermede, E. H. M. Heeren! meeren wij de redenen van het mislukken der kolonisatie van den Heer VAN DEN BRANDHOF in enige trekken te hebben gezegd, en te hebben aangetoond, dat de woorden, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gesproken, van geen zaakkennis getuigen. Wij zeggen dat de Nederlander in Suriname wel werken kan en zijn brood vinden, want den bovenstaenden staat waarin wij thans verkeeren, hebben wij niet verkregen door slavenarbeid, of door anderen in onze dienst te nemen, maar bij uitsluiting door eigen handenarbeid, en wij die zoo veel hebben doorgestaan, bevinden ons zeer goed bij dezen arbeid. Meer menschen sterven hier door een zittend leven, dan door gemiddelden arbeid. Er wordt hier niet verlangd van 'smor-

gens 4 tot 'avonds 7 à 8 ure te werken , wij gaan 's morgens ten 6 ure, of als wij de bezigheden met vee verrigt hebben , aan den veldarbeid tot 10 of 11 ure. Wij regelen dit en ook den middagarbeid naar de wêrgeesteldheid ; 's namiddags werken wij van 2 of 3 ure tot dat de avond valt. Wel zweeten wij sterk , maar zulks is hier gezond , en het noord-amerikaansche vleesch , 25 à 30 gulden het vat van 180 ponden , en de tarwebloem , mede van dien prijs per vat en waaruit wij 220 pond brood maken , onderhouden zeer goed onze krachten.

Verre van ons dat wij met enige sprekers in de Tweede Kamer zouden instemmen dat het onverantwoordelijk zou zijn , menschenlevens aan een kolonisatie op te offeren , omdat dit offer niet wordt gevraagd. Wij zeggen daarentegen , dat het betreurenswaardig is dat er in Holland zoo veel ellende geleden wordt , terwijl hier zoo vele menschen een onbezorgd bestaan konden vinden. Hoe verlangen wij naar een talrijk kroost , want wij zijn niet bezorgd wat zij eten zullen en hoe zij wanneer zij groot zijn geworden een bestaan vinden.

Nogmaals E. H. M. Heeren ! na eenne tienjarige ondervinding zeggen wij , dat Suriname zeer goed door Nederlanders kan gekoloniseerd worden , maar de maatregelen moeten niet in *Nederland* genomen worden , op gronden van gezegden van tweeden en derden. Geen kostbaar bestuur , want menschen die hun eigen belang kennen , weten zich zelven te besturen. Slechts een onontbeerlijk administrerend toezicht is voldoende , meer is niet noodig en houdt slechts den geest van ontwikkeling bij ieder individu tegen. Ook zal eenne kolonisatie alhier in lage drassige landen moeten mislukken , welke landen door sluizen en dammen moeten worden boven gehouden , ook in de opperlanden , waar het gebbleken is ongelegen en ongezond te zijn. Eerst kunnen kolonisten zich neëszetten in de nabijheid der stad , tuschen de Wanica-kreek en het geprojecteerde kanaal van de stad naar *Groningen* aan de *Saramacca*. Dat veld is gemakkelijk en met weinige kosten behoorbaar te maken. Dat veld zou het gouvernement bijna zonder uitgaven in dien staat kunnen laten brengen , waarin het door pas komende boeren kon worden betrokken. Er zijn hier vrijlieden genoeg die gronden

verlangen , en deze behoeven maagdelijke of boschgronden ; langer dan drie jaren is een grond voor hen niet goed , dewijl zij zich niet geene bemesting ophouden.

Indien nu het gouvernement hun die gronden aanbood drie jaren en , in plaats daarvan kaart- en kettinggelden te vorderen , hun voor iedere strekkende ketting die verplichting oplegde , een merk of 500 voeten , volgens aanwijzing , te delven , dan zou dat land om niet van loozingen en wegen worden voorzien , en men zou aan de Surinaamsche vrije arbeidende bevolking , die nog minder op eenigen arbeid dan het storten van gelden ziet en die telkens maagdelijken grond verlangt , eene wezenlijke dienst bewijzen.

De landbouw van de vrijlieden bepaalt zich tot rijst en mais en kan met eenig voordeel niet langer dan drie jaren worden verbouwd op denzelfden onbenasteind grond , en dan is die grond juist geschikt voor den Hollandschen landbouwer en zijn de meeste boom-stammen verteerd en begint een welig gras uit te schieten , terwijl door de verplichte bedelvingen loozingen van water en wegen zijn ontstaan , het verlangen naar gronden ter verhuring . Vrijlieden onzien geene moeite , om bosschen te vellen en produkten aan de markt te brengen.

De Baron VAN RADERS heeft die menschen geleerd , dat zij arbeiden moeten , doch het schijnt ons toe dat het meer dan tijd wordt dat hun de behulpzame hand wordē geboden , wil men de goede zaadbloemen niet doen verwelken of afvallen en van de vruchten verstoken blijven.

Dat van den arbeid dezer lieden partij moet getrokken en er voor hen ook iets gedaan worden , zal men ligt begrijpen , en thans wordt er met en voor hen niets gedaan , en zij betalen toch hunne kettinggelden , zegel- en requestkosten en andere lasten.

Wanneer deze lieden door het afstaan van gronden voor drie jaren , tegen het klaarmaken der bedelvingen , worden te gemoeit gekomen , dan zou de lust in den landbouw mede bij hen worden opgewekt , en daarmee niet alleen aan hen , maar aan de geheele Surinaamsche bevolking eene dienst bewezen worden ; want er zijn sommige tijden in het jaar , zoo als nu weder , dat bijna de halve bevolking der stad van hare nijverheid moet leven.

Zoo meenen wij dan, E. H. M. Heeren! aan onzen pligt volstaan te hebben, door naar ons vermoegen U. E. H. M. tot een juister begrip van onzen toestand te hebben gebracht. Wij hebben niet kunnen vermoeden, dat men onder U. E. H. M. zoo onkundig omtrent ons was, anders zouden wij gaarne vroeger deze inlichtingen gegeven hebben. Wij dachten dat men tevreden was over de door ons bij de stad geleverde uitkomsten en daar nu op zoude gaan voorthonwen.

Wij moesten in dit schrijven wel omslagtig zijn, daar wij moesten aantoonen, dat het verlies van die $6\frac{1}{2}$ tonne gouds niet onze schuld is, en tot vestiging van zoo weinige huisgezinnen zoo veel gelds niet is noodig geweest, zoo als blijkt uit de nederzettingen bij de stad. Wij hebben moeten zeggen, dat het hier niet zoo ongezond is als men in Holland meant en oordeelden dienstig aan te wijzen, op welke eenvoudige wijze men min kostbaar en doelmatig kan voortkoloniseren.

Op de door ons voorgestelde wijze kan ieder huisgezin met 1000 voorschot tot een goed bestaan worden gebragt. Eene kolonisatie in het groot of op de plantaadjen achtien wij ondoenlijk om de Surinaamsche manier van landbouwen. Eerst moet de kleine landbouw maar meer uitgebreidheid verkrijgen, dan zal zich de landbouw wel overal verbeteren, en Suriname volledig berekolt raken. In de hoop dus E. H. M. Heeren! dat dit schrijven niet vruchteloos zal zijn, maar, naar den wensch van onze harten, een middel worden, dat de zaak van kolonisatie in Suriname meer door U. E. H. M. Heeren worde ter harte genomen en wij alsoo spoedig meerder landgenooten tot ons zien overkomen, om ons tegenwoordig genoegelijk lot te deelen, —

Hebben wij de eer ons te onderteeken,

Edel Hoog Mogende Heeren!

U Edel Hoog M. onderdanige dienaren:

ATOON VAN RAVENSWAAIJ.

G. VAN RAVENSWAAIJ.

E. VAN DER KLIFT.

J. C. VAN BRUSSEL.

Suriname, 31 Maart 1855.

Onlangs trof mij in zeker geschrift, handelende over Surinaamsche belangen, de bemerking dat er geen 20 kolonisten afkomstig van de proeve aan de Saramacca, in Suriname waren overgebleven; maar die opgave is verre van juist, want in den Almanak voor de Nederlandsch-West-Indische Bezittingen voor het jaar 1856, uitgegeven op last van Z. Exc. den Minister van Koloniën, vindt men een Naamlijst der Europeesche inwoners in Suriname, namelijk van inwoneren geboren in Europa; en nu trek ik daaruit (voorbehoudens dwaling en uitlating) de volgende familienamen van gezinnen, die door mij zijn herkend als tot de proeve aan de Saramacca behoord te heffen, te weten:

Gezeteld:	getal personen:	familienamen:	getal personen:
bij Paramaribo.	1	AMERONGEN.	1
		BRUSSEL (VAN)	3
		DUIK (VAN)	4
		ENK (VAN DEN)	1
		EZENDAM	2
		HOOGVLIET.	5
		KLIFT (VAN DER)	3
		LEIJEN	2
		LOOR	3
		OVEREEM	5
		OUDÉ	1
		QUINT	5
		RAAI	4
		RADEMAKER	1
		RAES	1
		RAVENSWAAIJ (VAN)	9
		TAMMINGA	4

Divisie Para.	NELLESTEIJN	.	.	.	66
	TEUNISSEN	.	.	<u>2</u>	4
Bonen-Commenwijn.	ENK (VAN DEN	.	.	<u>1</u>	1
Beneden Colica.	BRUSSEL (VAN	.	.	<u>1</u>	1
Saramaccia.	COPIJN.	.	.	<u>1</u>	1
	DIJK (VAN	.	.	<u>2</u>	
	HOOGVLIEP.	.	.	4	
	ROZENBERG.	.	.	<u>1</u>	<u>8</u>
	te zamien.	.	.	80	

Raadplegt men de lijsten der geborenen en overledenen in denzelsten Almanak voorkomende, dan vindt men, onder de familie-namen voornmeld, *negen* geboorten en maar één sterfgeval aangeleeskend. Weshalve daaruit de waardheid blijkt van het aangevoerde in het voorafgename adres van A. VAN RAVENSWAAL c. s.: «Tevens overtreffen onder » ons de geboorten zeer verre de sterfgevallen.» Nog deze uit eenne echte bron ontleende bijzonderheid kan ik laten volgen:

De van Groningen opgebroken kolonisten bedroegen met hunne in Suriname geboren kinderen in 1855, een getal van 168 hoofden. Den 1sten Januarij 1860 waren zij sterk 204 hoofden.

Sedert 1855 zijn van de 168, nog 16 afgegaan, zoo door vertrek uit de kolonie als anderzins, helgene de verhouding op 1 Januarij 1860 nog gunstiger maakt.

**HET VOORSTEL VAN DEN SCHRIJVER, DD. 15 MAART
1855, TOT BEVORDERING EENER VESTIGING VAN
NEDERLANDERS IN SURINAME.**

Adres van R. F. VAN RADERS aan
Z. E. den Minister van Koloniën;
's Gravenhage, 15 Maart 1855.

Terwijl ik kennis nam van § 3 der heden in druk verschenen memoria van Beantwoording, rakende de regeling van het gebruik van het Koloniaal batig slot over 1853, door Uwe Excellentie aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden, luidende de 2^e alinea der bedoelde paragraaf als volgt:

«Bene uitzending van Nederlanders (naar Suriname) waaraan verhonden zou zijn, dat de kosten van uitrusting, overvoer, vestiging en zelfs onderhoud, kwamen ten laste van 's lands kas, meant de Regering, na de verkregene ondervinding, niet te mogen herhalen.

«Maar daarin ligt volstrekt niet opgestoten, dat *zij* eenne vestiging van Nederlanders, wanneer die buiten bezwaar van den lande kan plaats hebben, zoudt afkeuren, integendeel wenscht zij die niet al de onder haar bezit zijnde middelen, waaronder ook den kostelozen afstand van gronden te bevorderen. Tot hiertoe echter is der Regering nog niet gebleken van den wensch van Nederlanders om zich op dien voet naar Suriname te begeven.»

En, toen ik dat had gelezen, kwam op datzelfde ogenblik het denkbeeld bij mij op, van de eerste te willen zijn om eenen kostelozen afstand van gronden te Suriname, ter vestiging van Nederlanders, van de Regering te vragen: het is met dat doel dat ik thans de eer heb mij tot Uwe Excellentie te wenden.

De gronden welke door mij worden beoogd, bestaan in een strook westwaarts gelegen van, en grenzende aan het gestaakte kanaal naar Kwatta.

Ik zou die strook wenschen te ontginnen met de geldelike hulp van anderen, maar buiten bezwaar van den lande. Die ontgining zou dan ten naastenbij plaats vinden in voege als reeds door mij in dato 25 Juliij 1846 in vertrouwelijk schrijven aan den toenmaligen chef van het Departement van Koloniën is geopereerd; toen gaf ik te kennen: "Ik zoude als het nu te doen was om een nieuw begin te maken, de Steenkakersgracht, die Paramaribo midden doorsnijdt, willen verbreden en verdiepen en van den rivierkant afsluiten met sluiswerk; voorts de gracht, welke steeds met vrachtschuiten bevaarbaar zou moeten zijn, gelijkerwijs willen verleggen om de West, al doorgaande naar de Saramacca-rivier, waar zij in het vervolg van tijd te Voorzorg zoude uitkomen. Aan weerszijde van die vaart zoude ik het bosch willen doen vallen, ter diepte van twee honderd ellen en polders daarstellen, die met eenen koker in de vaart zouden loopen; dan zou men alzoo beroerijen kunnen krijgen van vier akkers groot, en van lieverlede "zoude er eenne streek ontstaan niet ongelijk aan de Smilde, die naar Assen loopt."

Datzelfde plan waarvan bereids een gedeelte is bewerkstelligd, zou ik in substantie willen vervolgen; maar in stede van één kanaal, waarin door middel van kokers de daaraan grenzende landerijen droog konden loopen, zou ik liever twee vaarten met eenen weg tusschen beide willen aanleggen, en aan beide zijden van dien middenweg zou ik het bosch ter diepte van minstens 20 kettingen willen vellen; ook zou ik de boerderijen groter willen maken, dan van vier akkers hivoren opgegeven, welke maat ik noemde, eniglijk omdat er van 4 akkers of 2 morgen werd gesproken in artikel 12 van het Reglement van orde en bestuur voor

de Europeesche kolonisatie (Surinaamsch Gouvernementsblad A^o. 1846, No. 4).

Mijn plan zou wezen, om zonder veel spoed, maar gestadig aan, de reeds daargestelde ontgining van het gestaakte kanaal van Kwatta te vervolgen, al voortgaande met den middenweg aan te leggen en de vaarten te graven, zou ik langs die vaarten het terrein in boerderijen afdeelen, de gronden daarvan begreppelen en daarop kleine woonhuizen bouwen, van onderen op staken in den vorm van die, welke bereids bestaan langs den noordelijken kant van het kanaal naar Kwatta, thans door kolonisten, afkomstig van de proeve aan de Saramacca, bewoond wordende.

Het zou voorts in mijn plan liggen om niemand toe te laten

zich op den te ontginnen grond te vestigen, voor dat hij om zich heen ziende en het een en ander ter plaatse behoorlijk klaar vindende, zoude kunnen zeggen: "Zoo is het wèl, nu zal ik mij verder wel redten."

In dien zin neem ik de vrijheid te verzoeken dat door Uwe

Excellentie, namens Z. M. den Koning, aan mij en de verdere zich vordingende deelhouwers in de aan te vangene onderneming kosteloos worde afgestaan eenne strook lands ter breedte Noord en Zuid van 60 kettingen Surinaamsche maat (ongeveer 1200 Nederl. ellen) en deze te verleenen strook te laten beginnen, dáár waar de laaste concessiën langs het kanaal van Kwatta reeds verleend, eindigen en dan van daar regt westwaarts loopende tot aan de rivier Saramacca.

Nooddwendig zou daaraan dienen verbonden te wezen, dat het Gouvernement als eigenaar van het reeds bestaande eind kanaal, als van de Steenkakersgracht, die Paramaribo doorsnijdt en in de rivier Suriname uitloopt, op zich neme om die waterleiding, welke ook voor de losing van het water der verder westwaarts te ontginnen gronden zal moeten strekken, in behoorlijken staat van diepe en breedte met voldoend sluiswerk te onderhouden.

Wanneer ik let op hetgeen Uwe Excellentie heeft te kennen gegeven in de zitting der 2^e Kamer van den 9de dezeer loopende maand, dan bestaat er eenig vooruitzigt, dat de Regering in tijd en wijle tegemoetkoming in de kosten van overtoft of van eerste

"vestiging" aan naar *Suriname* vertrekende en zich daar vestigende vreemdelingen zal kunnen verleenen. De onderneming welke door mij wordt voorgestaan, zoude, indien mijn wensch vervuld moge worden, zich hoofdzakelijk tot landgenooten bepalen, en ik geloof niet te veel te verlangen, zoo ik voor Nederlanders, die naast *Suriname* zullen gaan om zich te vestigen op den grond welke door de onderneming door mij bedoeld, eventueel zal worden ontgonnen, nu voor alsdan, reeds verzoek dat dezulken, ten minste, dezelfde hulp en ondersteuning van Gouvernementswege zullen mogen erlangen, als aan de meest begunstigde vreemdelingen in tijd en wijle moge worden verstrekt.

Beleefdelyk verzoek ik Uwe Excellentie voor eenne gunstige en zooveel mogelijk duidelijke beschikking, terwijl ik mij aanbevolen houde om deseve spoedig te mogen erlangen, opdat ik verder het noodige zou kunnen bewerkstelligen, ten einde aan de mij voorgestelde onderneming een begin van uitvoering te verzekeren.

Beschikking van den Minister van Koloniën C. F. PAHUD, dd. 29 Maart 1855, La. B., N°. 17.

Gelezen hebbende een adres van den Heer R. F. Baron VAN RADERS, oud Gouverneur der kolonie *Suriname*, dd. 's Gravenhage 15 dezer, daarbij naar aanleiding van hetgeen in de 2^e alinea van § 3 der in druk verschenen Memorie van Beantwoording van het verslag door de Commissie van rapporteurs uitgebracht omtrent het wetsontwerp betreffende de regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot, over 1853, is gezegd omtrent de bevordering welke de Regering toedenkt aan eenne vestiging van Nederlanders in *Suriname*, wanneer die buiten bezwaar van den lande kan plaats hebben, het bij hem gerezen plan voor zoordanige vestiging doende kennen en in verband daarmede zich aannemelende ter bekoming voor hem en de verdere zich voordoende deelhebbers in zoordanige onderneming van den kostelozen afstand van eenne strook lands in *Suriname*, ter breedte, Noord en Zuid, van zestig keitingen Surinaamsche maat, (ongeveer 1200 Nederlandse ellen) en aangegende daar, waar de laaste concessiën langs het kanaal van

Kwatta reeds verleend, eindigen, en dan van daar regt westwaarts loopende tot aan de rivier *Saramacca*, en worts verzoeckende, dat, bijdien de bedoelde onderneming mogt kunnen tot stand komen, aan haar alsdan van Regeringswege ten minste dezelfde hulp en ondersteuning moge ten doel vallen, als tot welker verleening aan de meest begunstigde vreemdelingen, die zich eventueel naar *Suriname* zullen begeven, met het doel om zich daar te vestigen, mogt worden besloten;

Heeft goedgevonden:

- 1e. te enz.
- 2e. Den adressant, bij extract dezer te kennen te geven, dat onder dageekoninging dezer de Gouverneur van *Suriname* wordt geraadpleegd omtrent de beschikbaarheid van het verlangde terrein en de verdere in het onderwerpelyk adres voorkomende punten, welke tot de plaatselijke gesteldheid van *Suriname* betrekking hebben; en dat na diens antwoord, op dat adres definitief zal worden beschikt.

Beschikking van den Minister van

Koloniën C. F. PAHUD, dd. 29 Maart 1855, La. B., N°. 10.

Gelezen etc.:

Heeft goedgevonden aan den Heer R. F. Baron VAN RADERS, ten vervolge op dezerzijdse beschikking van 29 Maart II. Litt. B., N°. 17 bij extract dezer te kennen te geven:
dat de Gouverneur van *Suriname* ter zake van het door hem, bij adres van den 15 Maart te voren gedaan verzoek, gehoord zijnde, in substantie heeft berigt, dat het door hem adressant verlangde terrein, buiten bezwaar van derden kan worden afgestaan; dat echter dat terrein, zoo als den Heer VAN RADERS, als lid van de bij Koninklijk besluit van den 29 November 1853, N°. 66 ingestelde Staats-Commissie bekend zal zijn geworden, loopt dwars door het land, waarop gemeerde Staats-Commissie de aandacht gevestigd heeft, ter verwegenlijking harer voorstellen met betrekking tot de afschaffing der slavernij in de kolonie *Suriname*;
dat de afstand van het door den adressant verlangde perceel

mitsdien geen plaats kan hebben, zonder inbreuk te maken op de in overweging zijnde voorstellen van de Staats-Commissie; en dat dientengevolge aan den adressant wordt in overweging gegeven, om ter bevordering van zyne kolonisatie-onderneming, een ander terrein aan te vragen; hetwelk voor zoo ver daartegen geene overwegende bedenkingen bestaan, ten bedoeld einde aan hem zal worden afgestaan.

Brief van R. F. VAN RAEDERS aan
Z. Exc. den Minister van Koloniën, dd. 19 October 1855.

Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van Uwer Excellencies aanschrijving van den 1 October 1855, La. B, N°. 10, berattende ten vervolge op de ministeriële beschikking van 29 Maart jl. La. B, N°. 17, de mededeeling:

dat de Gouverneur van *Suriname* ter zake van het door mij bij adres van den 15 Maart te voren gedaan verzoek, gehoord zijnde, in substantie heeft berigt, dat het door mij verlangd terrein buiten bezwaar van derden kan worden afgestaan; dat echter dat terrein, zoo als mij, als lid van de bij Koninklijk besluit van den 29 November 1853, No. 66, ingestelde Staats-Commissie, bekend zal zijn geworden, loopt, dwars door het land, waaronder Staats-Commissie de aandacht gevestigd heeft, ter verwesenlijking harer voorstellen met betrekking tot de afschaffing der slavernij in de kolonie *Suriname*; dat de afstand van het door mij verlangde perceel, mitsdien geneen plaats kan hebben, zonder inbreuk te maken op de in overweging zijnde voorstellen van de Staats-Commissie.

Het zij mij geoorloofd, ten aanzien van het nu aangehaalde, Uwer Excellencies de volgende bemerkingen voor te dragen. In de Staats-Commissie voormeld, werd met betrekking tot de slaven in de kolonie *Suriname*, zeker ontwerp voorgesteld, waarmede á hare overige leden, een uitgezonderd, zich hebben kunnen vereenigen; aan mij echter kwam dat ontwerp ten eenemale onaantrekbaar voor: ik kan dan ook moeijelijk gelooien, dat daarop door de Regering zal worden gehandeld.

Mijnerzijds werd ook een plan ingediend ten grondslag hebbende het vrij geboren worden der kinderen van slavinnen. Veeler mag ik denken dat op dát ontwerp meer zal worden getot, aangezien daarin hetzelfde beginsel wordt voorgesteld als door Z. M. Regering vroeger werd voorgestaan, blijkens het wetsonwerp aan de 2e Kamer der Staten-Generaal onderworpen, den 17 December 1851. In het onzekere evenwel aan welk der beide ontwerpen meer belangrijk is gedacht, toen Uwe Excellentie zeide: "dat echter dat

"terrein... loopt dwars door het land waarop gemeinde Staats-Commissie de aandacht gevestigd heeft," — wil ik maar over beide voorstellen, in zoo verre als in dezelve van terrein sprake is, in beschouwing treden.

Eerstens: met betrekking tot het plan van de meerderheid der Staats-Commissie:

Volgens artikel 1 van het daarbij behorend, "ontwerp van Reglement op de irrigatie en het bestuur van districtsgemeenten in de kolonie *Suriname*," bestaat het grondgebied, bestemd om in districten en gemeenten verdeeld te worden, uit:

- 1e. de onteigende of aan het Koloniaal Gouvernement reeds toebehoorende gronden aan de rivier *Saramacca*, bij en niet inbegrip van de plantage *Catharina Sophia*;
- 2e. de onteigende of aan het koloniaal Gouvernement reeds toebehoorende gronden van de districten *Nickerie* en *Caroni*;
- 3e. de gronden gelegen tusschen twee gebogen lijnen getrokken uit de plantage *Tolledo*, loopende met inbegrip van die plantage, de ene lijn in een Noord-Oostelijke rigting... tot waar de *Marikreek* in zee loopt; de andere lijn (en het is deze waarop in het onderhavig geval bijzonder te letten valt) naar het punt waar de doorsnede van de rivier *Suriname* naar de *Parakreek*, de laatst gemelde ontmoet, en van daar in een Noord-Westelijke rigting tot aan zee, met inbegrip van de langs den Westelijken oever der rivier *Suriname* gelegen kostbare gronden."

Uit de woorden: "langs den Westelijken oever der rivier *Suriname* gelgen... gronden," blijkt het, dunkt mij, dat men niet op het oog heeft gehad de meer binnenvaarts en achter *Paramaribo* liggende concessien, evenmin die langs het kanaal van

Wanica, linkerhand naar *Paramaribo* varend, met namen: *Onverwacht*, *Duisburg*, *Flora*, *Zorg en Hoop* en *Hermitage*, als die, regts van den rijweg naar *Kwatta*, te weten: *Charlesburg*, *Maria's-Lust*, *Caijne*, *Oldenburg*, (depôt voor lepreusen — behoort aan het Gouvernement), *Toevlucht*, *Mon-Divertissement*, *Vaderszorg*, *Rosina*, *Peu-et-content* en *Kwatta* zelve; aan alle welke concessien geen slaven zijn verbonden, weshalve die panden dan ook dáárom reeds, van den voorgestelden maatregel der onteigening, rakende slechts zoodanige plantagien als waartoe slaven hooroen, zijn uitgesloten.

Ook vindt men in artikel 7 van het bedoeld ontwerp-Reglement, " dat er bij de keuze der zetels van gemeenten wordt gelet... b, " op de vatbaarheid der gronden voor een voordelige teelt van " suikerriet en voedingsmiddelen;" en reeds verkegene ondervinding heeft het bewezen, dat er op den duur, geen suikerriet, noch kost, in de achter *Paramaribo* gelegene streek kan worden voortgebracht. De grond is dáár, — zoo als men te *Suriname* gewoon is te zeggen — niet krophoudend; het terrein is er zanderig: — maar juist dáárom voor de kolonisatie met *Européërs*, die mest weten aan te wenden, beter geschikt dan het duurzaam vruchtbare kleiland, langs de oevers der Surinaamsche rivieren rijkelijk vorhanden. Kleigrond is te *Suriname* altoos, zoowel in den regen- als in den droogen tijd, moeijelijk te bewerken en tevens minder gezond om op te wonen dan eene zanderige streek.

In de eerste afdeeling van het aangehaald artikel 1, wordt echter gesproken van de gronden aan de rivier *Saramacca*. Wel schijnt men daarmede bepaaldelijk bedoeld te hebben, het terrein: gelegen bij de plantage *Catharina-Sophia*, nogtans zou het anders kunnen worden begrepen, daarom, en ter voorkoming van elk nog denkbaar bezwaar, wil ik maar liever de westelijke helft der in dato 15 Maart 1855 door mij gevraagde concessie, grenzende aan de rivier *Saramacca*, afsnijden en laten varen, om naar aanleiding der slotperiode van Uwer Excellenties aan den hoofde dieses vermelde beschikking: " waarbij aan den adressant " wordt in overweging gegeven, om ter bevordering van zijne " kolonisatie-onderneming een ander terrein aan te vragen; het-

" welk, voor zoo ver daartegen geene overwegende bedenkingen bestaan, ten bedoeld einde aan hem zal worden afgestaan." mijne aanvraag alsmu te bepalen tot het terrein, begrensd: ten Zuiden, door het *Kanaal van Wanica*; ten Westen, door de Noordelijke spruit der *Wanica-kreek*; ten Noorden, door den in gedachten verlengden rijweg naar *Kwatta*. Oostwaarts op, tot onstreeks een kwart mijl van *Paramaribo*, en dan van daar, loopende tot aan, en langs, en achter *Hermitage* en daarnaast gelegen eigendommen tot aan de vaart van *Wanica*.

Die concessie vraag ik natuurlijk buiten praefuditie van zoodanige verdere eigendommen als reeds in het wettig bezit mogen zijn van derden; en hier denk ik meer bepaaldelyk aan zeker achterland van *Onverwacht*, dat in den laatst uitgekomen Surinaamschen Almanak van 1847, op bl. 84, vermeld staat als aan *Onverwacht* te behoren, ofschoon zulks niet blijkt op de in 1832 in het licht gegeven uitvoerige kaart van den eerstien Luitenant der Artillerie en Landmeter MABÉ, eenne kaart die in opzigt tot de concessien, toch als vrij accuraat is te schatten.

In de tweede plaats wil ik nu spreken over het terrein door mij als lid der staatscommissie aangewezen:

Deswege zeide ik in mijne " Beschouwingen ter oplossing van " het vraagstuk: de emancipatie der slaven in de Nederlandsche " toe," (namelijk voor de inrichtingen ter opleiding der kinderen van slavinnen.) " moeten kiezen een ligt te bearbeiden zandgrond;

" het terrein achter en bewesten *Paramaribo*, is van dien aard. " Het eerste établissement ingericht voor de plaatsing van 400 à " 500 kinderen, zou bij voorkeur kunnen gevestigd worden op " een uur afstands van de stad. Een opgehoogde rijweg zou er " heen moeten leiden, opdat de Gouverneur der kolonie de inrigting dagelijks konde gaan bezoeken. Aan weerszijden van den " weg zouden bevaarbare sloten moeten lopen, zoowel voor het

" vervoer te water, als voor de drooglegging der daaraan grenzende landerijen, welke dan ook met kolonisten bevolkt zouden " kunnen worden."

Het blijkt daaruit dat mijn denkheld in December des vorigen

jaars is geweest, om met den aanleg der bedoelde inrichtingen een kolonisatie voor rekening van het Rijk te laten gepaard gaan; maar in Maart daaraanvolgende, erlangde ik, uit Uwer Excelenties mededeeling aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de zekerheid, dat de Regering ongenegen is eene kolonisatie van *Suriname* ten laste van 's lands kas te hethalen, en zoo zag ik dan weder die poging om het mij voorgestelde grote doel te bevorderen, met dat gedeelte van mijn tweedelig voorstel vervliegen.

Toen nam ik mij voor de zaak der kolonisatie van *Suriname* niet landgenooten, — *zoó uiterst belangrijk voor Nederland!* — eene zaak, die reeds gedurende meer dan twaalf jaren door mij aan al de in dat tijdrak bestaan hebbende Ministers van Koloniën, telkens als doelenlijk en ligt uitvoerbaar werd voorgehouden, met aanwijzing tevens, *hoe* men daarmee moest te werk gaan om goed te slagen, — voor particuliere rekening te trachten uit te voeren, en mijne aanvraag voor de strook lands, beginnende aan het eind des gedolven kanaals van *Kwatta* tot aan de *Saramacca* was daarvan het gevolg. Ik heb nu de helft van die lange strook laten varen, en heb bende acht geslagen op den wenk van de vier kolonisten te *Suriname*, welke zich bij vertoog van den 31 Maart II. aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben geadresseerd, daarvoor in de plaats gevraagd, het land gelegen in de nabijheid der stad tuschen de gedolven vaart naar de *Wanica-kreek* en de oostelijke helft der eerst aangevraagde strook, deze daarbij behoudende.

Wat nu den aanleg der bedoelde établissementen ter opleiding van de negerkinderen betreft, daarvoor is geen betere streek te denken, dan die grenzende ten Westen van *Kwatta* en ten Noorden van het als meest geschikt aangewezen terrein voor mijne kolonisatie-onderneeming. Van af het Gouvernementshuis te *Paramaribo* tot door *Kwatta* heen, loopt naar dat oord, genoegzaam regstreeks, een uitmuntende rijweg over eene rits van schulpen, aan welker Zuidzijde, waar het land laag is, de voor het vervoer te water gedachte sloot, gereedelijk kan worden gedolven, als ook dwars door den grond van *Kwatta*, daar bij den afstand van dezen aan den Heer NEUMAN, in 1847 of 1848, het Gouver-

ment zich het regt heeft voorbehouden zulks in tijd en wijle te mogen doen; maar behalve dien zou de eigenaar van *Kwatta* door het zien graven van zoodanige vaart zeer gedient wezen.

In de scheis welke ik de eer heb hierbij over te leggen, zal Uwe Excellentie de vroegere, als de nu door mij voor de kolonisatie verlangde streek, zowel als de voorgestelde plaats der even-tueel voor de negerkinderen bij *Paramaribo* aan te leggen établissemachten, duidelijk aangegeven zien.

Na de alsnu gegevene inlichting, hoop ik, dat het terrein zoo als het thans gewijzigd wordt gevraagd, naar huid van hetgeen door Uwe Excellentie gezegd is, aan mij kosteloos zal worden afgestaan, tot bevordering eener vestiging van Nederlanders te *Suriname*, buiten bezwaar van den lande.

Beschikking van den Minister van Koloniën C. F. PAHUD, dd. 30 October 1855, L^a. B., N°. 11.

Gelezen hebbende een adres van den Heer R. F. Baron VAN RAEDERS, dd. 19 October jl., naar aanleiding van de dezerzijdse beschikking van den 1 October te voren L^a. B., N°. 10, waarbij de redenen zijn medgedeeld waarom het vroeger door hem adressant tot uitvoering eener kolonisatie-onderneming in *Suriname* aangevraagd terrein, niet kon worden afgestaan — alenu verzoekende, dat tot voorneld einde worde bestemd een ander perceel, nader aangewezen op eene ten adresse overgelegde scheiskaart.

Gelet op, etc.

Heeft goedgevonden:

1°. Aan den adresant als voorlopige beschikking, bij extract dezer, te kennen te geven:
dat het thans verlangde perceel, even als het vroeger aangevraagde, loopt dwars door het land, waarop de meerderheid der bij Koninklijk besluit van den 29 November 1853, N°. 66 ingestelde staatscommissie, de aandacht heeft gevestigd, ter vervezeling harer voorstellen niet betrekking tot de afschaffing der slavernij;

dat bovendien alhier niet kan worden beoordeeld in hoever zijn tegenwoordig verzoek voor inwilliging vatbaar is, vóór dat — even als op adressants eerste verzoek — het Bestuur der kolonie ter zake zal zijn gehoord;

dat omtrent een en ander een onderzoek wordt ingesteld, waarvan de uitslag zoodra mogelijk aan den adressant zal worden ter kennis gebracht,

en 2°. etc. etc.

Beschikking van den Minister van Koloniën Mr. P. MIJER, dd. 26 Mei 1856,
L^a. B., №. 14.

Gelezen hebbende, etc.

Herlezen :

1°. een adres van den Heer R. F. Baron VAN RADERS, Oud-Gouverneur der kolonie *Suriname*, dd. 15 Maart 1855, houdende verzoek om den kostelozen afstand van eenne aangewezene strook lands in gemedde kolonie, ten einde een door hem ontworpen plan om met Nederlanders te koloniseren aldaar uit te voeren; met verzoek wijders, dat bij aldien zijne onderneming mogt tot stand komen, aan dezelve alsdan van regeringswege minstens dezelfde hulp en ondersteuning mogen ten deel vallen, als tot welker verleening aan de meest begunstige vreemdelingen, die zich eventueel met het doel om er zich neder te zetten, naar *Suriname* zullen begeven, mogt worden besloten;

2°. een adres van denzelfden dd. 19 October II., waarbij, naar aanleiding van dezerjdsche beschikking van den 1 October te voren, L^a. B., №. 10, tot voormeld einde, een ander perceel is aangevraagd, en wel dat, begrensd : ten Zuiden, door het kanaal van *Wanica*, ten Westen, door de Noordelijke spruit der *Wanica-kreek*; ten Noorden door den in gedachten verlengden rijweg naar *Kwatta*, dan Ostwaarts tot omtrekken een kwart mijl van *Paramaribo*, en van daar loopende tot aan, langs- en achter *Hermitage* en daar naast gelegen eigendommen tot aan de vaart van *Wanica*;

3°. den brief van den Gouverneur der kolonie *Suriname*, dd. 4

December II. №. 1484/385, dienende van consideratiën en advies op laatsbedoeld adres, en waarbij in substantie het volgende wordt medegedeeld :

" Bij gelegenheid van de deswege gedane opname is gebleken, dat een gedeelte van het door den Heer VAN RADERS aangevraagde perceel, en juist dat, hetwelk aan *Paramaribo* grenst, bereids vroeger aan anderen toegekend en vervat is in de grondten *Uitvlugt*, *Mattenschoop* enz., zoodat met betrekking tot dat gedeelte moeijelijk aan zijn verlangen kan worden voldaan; daarbij is het tevens raadzaam en nuttig voorgekomen, dat het Gouvernement aan zich voorbehoudt het stuk land, gelegen aan den rijweg naar *Kwatta* en vervat tussen de zoogenannde oude en nieuwe rijwegen, en den weg naar 's lands grond *Bonifacé*, hetwelk voor de geprojecteerde onderneming van geen nut wordt geacht, vermits hetzelve door particuliere eigendommen wordt afgesloten; zoo mede een strook lands, welke van achter den grond *Kwatta* af aan de zuidzijde van den geprojecteerden weg tot naar *Saramacca* loopende, gelegen is langs de Noordelijke grenslijn van het aangevraagde terrein."

Voorlopig is door den landvoogd geadviseerd :

a. om niet al het in die streek beschikbaar land in eens af te staan, maar voorlopig slechts ongeveer de heft, en wel dat gedeelte, het digst gelegen bij de stad *Paramaribo*, op eenne bijgevoegde schetskaart in gele kleur nader aangeduid door de letters a t/m h, begrensd als volgt :

ten Noorden aan den grond *Kwatta*, van dezen in regio lijn loopende tot ongeveer de heft van het afgebakende terrein, waar eenne regte lijn getrokken is, en eenen regten driehoek vormt, naar den grond *Onverwacht* bij de *Wanica-kreek*; ten Westen, van die lijn tot aan de zijlijn van den grond *Onverwacht*;

ten Zuiden aan gemelden grond *Onverwacht*, en ten Oosten aan de achter-grenslijnen van de gronden *Druishung*, *Flora*, *Hermitage*, *Uitvlugt* en *Mattenschoop*;

b. om de wedervlehti van het afgebakende terrein ten Westen grenzende aan den verlaten grond *Daphina-szorg* te reserveren,

ten einde bij uitbreiding zijner onderneming, bij voorkeur aan den Heer VAN RADERS te worden afgestaan, en desoods dien afstand verder Westwaarts uit te breiden tot aan de *Saramacca*;

c. om, wegens de onzekerheid of niet een gedeelte van het terrein aan anderen toebehoort, den afstand te doen zonder verkorting van het recht van derden; — wordende het radzaam geacht voor het in bezit nemen, in de *Surinaamsche* dagbladen eene oproeping te doen van hen, die vermeenen mogen daarop regt van eigendom te hebben;

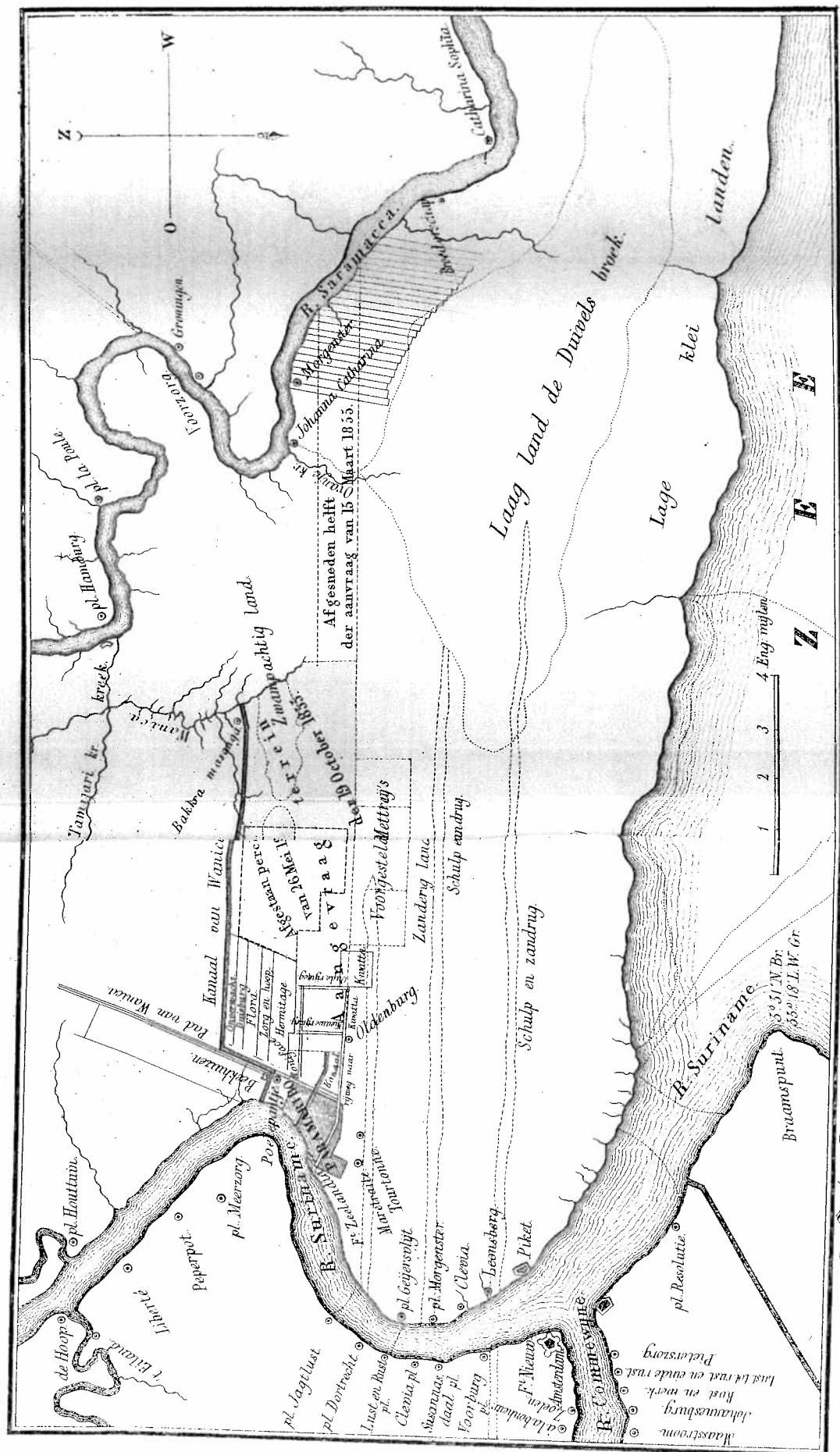
d. om bij den afstand te bedingen, dat binnen het jaar daarna met de ontgraving van het perceel — immers met de uitvoering van het kolonisatie-plan een aanvang zal worden gemaakt; en eindelijk, om de voorwaarden, waaronder aan A. KAPPLER voor zijne kolonisatie-onderneming aan de *Marowijne* een concessie is verleend, zooveel lokale onstandigheden dit veroorloven, toepasselijk te maken op die van den Heer VAN RADERS;

Gelet op, etc.

Heeft goedgeronden:

I. Aan den Heer R. F. Baron VAN RADERS voornoemd, krachten deswegen door den Koning verleende magtiging, als beschikking op zijne in den hoofde deszes omschreven adressen, te kennen te geven:

dat, onder het voorbehoud en de toezegging door den Gouverneur van *Suriname* aanbevolen, aan hem wordt afgestaan de helft van het door hem laastelijk aangevraagd perceel, nadert aangeduid op de schetskaart, welke hem nevens deze beschikking wordt uitgereikt; zullende de addressant zich met gemelden Landvoogd moeten verstaan omtrent de nakoming der gestelde voorwaarden en de verdere uitvoering zijner onderwerpelijke onderneming; dat, binnen een jaar na dagtekening deszes, met die onderneming een begin van uitvoering moet zijn gemaakt, wel te verstaan, de eerste bezending van ten minsten tien kolonisten gezinnen, naar *Suriname* afgeschept; en dat een jaar daarna een gedeelte van den afgestane grond zal moeten zijn ontgonnen; dat het perceel zal worden uitgemeten en begrensd en daarvan de vereischte kaarten vervaardigd, om aan de goedkeuring van het

Schrijf behorende bij de missive d^e 19 October 1855, van R.F. van Raden aan Z.E. den Minister van Koloniën :
En is daaraop aangevuld het bij ministeriële beschikking van 26 Mei 1856, l.B.n. 14, afgestaan perzel.

Gouvernement te worden onderworpen , zoodra zulks van die zijde
noodig zal worden geacht ;
dat , aanvangende met den dag , waarop het perceel in bezit zal
zijn genomen , daarvoor gedurende den tijd van tien jaren vrijtel-
ling van grondlasten wordt verleend ;
dat ingeval binnen den ontrek van dat terrein te eeniger tijd
geldwaardige mineralen worden gevonden , de helft daarvan , tegen
evenredige bestrijding der kosten van exploitatie , aan den Lande
zal worden afgestaan , met bevoegdheid aan het Gouvernement ,
om , ter verzekering van deze bepaling , zoodanige middelen aan
te wenden , als het eventueel zal noodig achten ;
dat , indien te eeniger tijd noodig wordt geacht wegen of ka-
nalen op meer bedoeld perceel aan te leggen , het Gouvernement
daartoe steeds bevoegd zal zijn , zonder voor het gemis van het
gevorderd terrein eenige vergoeding te voldoen ;
dat bij verkoop van het perceel of een gedeelte daarvan , het
recht van naasting steeds aan het Gouvernement zal zijn voor-
behouden ;
en eindelijk dat , wanneer later aan vreemde kolonisatie-onder-
nemingen in Suriname andere of meerdere voortregten mogen
worden verleend , het aan den Heer VAN RADERS steeds vrij zal
staan , die ook voor zijne onderneming in te roepen , mits de om-
standigheden in allen deele gelijk staan .
2°. etc. etc.

Brief van R. F. VAN RADERS aan Zijne
Excellentie den Minister van Koloniën ,
dd. 30 Mei 1856.

Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van Uwer Excellenties
resolutie van den 26 Mei 1856 , La B , N°. 14 , als een beschik-
king op mijne adressen van 15 Maart en 29 October 1855 .
Bij het eerste dier adressem heb ik de onvoorzienne aanleiding
tot mijn godaan voorstel opgegeven en tevens vrij uitvoerig bloot-
gelegd , hoe er door mij zou worden te werk gegaan bij eenne weder
op te vatten kolonisatie van Suriname met Nederlanders . Dat deed
ik voornamelijk met het doel , om , mogt mijne demande al geen

ingang vinden, er dan toch in het archief eenne aanwijzing zou bestaan, hoe een ten deze aan te vangen werk, het beste tot een gewencht einde zou kunnen leiden.

Aan te vangen met de kolonisatie digt bij Paramaribo, en het kanaal te vervolgen dat midden door de stad loopt, om met klein vaartuig naar de marktplaats te kunnen varen, is mijns erachtens, een voornaam verisichte, bij genis van hetwelk de zaak niet zoog goed zou kunnen slagen.

Het door mij in dien zin gevraagde terrein kon mij blijkens de resoluutie van den 1sten October 1855, La B, No. 10, "buiten bezwaar van derden worden afgestaan;" maar het kon mij toch niet worden gegund, dewijl het "loopt dwars door het land" waarop de Staats-Commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van " 29 November 1853 , N°. 66 , de aandacht gevestigd heeft ter "verwezenlijking harer voorstellen met betrekking tot de afschaffing der slavernij in de kolonie Suriname."

Daarop heb ik mijne bemerkingen gemaakt; doch ter opruiming van elk nog denkbaar bezwaar, liet ik de verst afgelogen heft van het door mij aangevraagd terrein varen, en heb ik slechts de digst bij de stad gelegen heft weder begrepen in mijne nadere aanvrag voor gronden, dd. 19 October 1855 , bijkens de daarbij ingezonden schets.

Den 23 November daaraanvolgende, deelde mij de Heer Minister van Staat J. C. BAUD, in gesprek mede, dat Z. Ex. omtrent mijne aanvrag voor gronden te Suriname, om de kolonisatie met Nederlanders voort te zetten, den Heer Minister van Koloniën had geadviseerd, die zaak aldaar niet door mij te laten uitvoeren.

Nu vernem ik, dat het door mij "aangevraagd perceel, en juist dat hetwelk aan Paramaribo grenst, bereeds vroeger aan anderen toegekend en vervat is in de gronden *Uitvocht, Mattonshoop,*" enz. " Maar tijdens mijn aanwezen in *Suriname*, waren er geen personen uitvindig die, als erfgenamen der vorige eigenaren, op die gronden aanspraak hadden, en werden die gronden waarvoor geene akkergelden worden betaald, dan ook veleer aangemerkt als tot den bcezem van het domein te zijn teruggekeerd, zoo zelfs, dat men vóór mijne komst te *Suriname* in 1845 , daarvan

kleine stukken in pacht aan derden had gestaan. Ook nog wil het Gouvernement aan zich voorbehouden "het stuk land tusschen

"de zoogenamaande oude en nieuwe rijweggen" enz.

Daar nu verder van het van mijne aanvraje alzoo overschidente land maar de heft is afgestaan, en zuiks onder voorbehoud van verschillende punten die niet strekken om mij hoop te geven op medewerking, zoo vind ik mij genoopt Uwe Excellentie voor die gedeeltelike inwilliging van mijn verzoek beleefdlijk te bedanken, en daarmede laat ik dan ook varen het voornemen om mij in persoon naar *Suriname* te begeven, ten einde op de plaats, aan de door mij in het belang van den Staat beoogde zaak, een goed begin van uitvoering te verzekeren.

In Mei 1844 diende ik eenne Memorie in, betrekkelijk het koloniseren van *Suriname*; te dier zake had ik reeds in December 1842 , ter geschikte plaats mijne beschouwingen mondeling mededeeld, en zelfs gewaarschuwd tegen de uitvoering van het toen in overweging zijnde plan : — Ware daaraan gehoor gegeven — de wrange vruchten, die de proeve in 1845 aan de *Saramacca* genomen , heeft opgeleverd , zouden dan niet geplukt zijn , en de kolonisatie van *Suriname* zou nu op den goeden weg van vooruitgang reeds een goed eind gevorderd wezen.

Altoos blijf ik bezield met denzeliden lust om de waarde voor den Moederstaat van zijne onschathbare W. I. koloniën te helpen verhogen , altoos zal Uwe Excellentie mij daartoe bereidvaardig vinden.

B E S L U T.

Het is uit de voorafgegaane stukken gehleken , dat de proeven ter meerdere bevolking van *Suriname*, in 1747 met zeven Paltzische, — en in 1748 met zeventien Zwitserse familien ingesteld , werden ondernomen , *de eerste*: «om »dat het voor de kolonie en bijzonderlijk voor de plantagien in *Suriname*, zeer heilzaam zou zijn zoo de hoven- »rivier meer bewoond was vooral door blanken;» *de tweede*: «om hen te plaatsen in de hovenlanden van *Para* tuschen »de *Saramacca* en den *Parnassusberg*, ten einde het land aldaar te kunnen dekken tegen de wegloopers;» «waar- »van — zoo schreef *Mauricius* — »de stouthed op een ijsselijke wijze toeneent.» De woningen daar te stellen voor de eersten , waren beschreven als te zullen zijn «hutten »zen (namelijk hutten) van palissaden (latten), een vlot »uit den grond , met slechte planken bevoerd , met tas »(palmstroo) gedekt.» En, ten behoeve der laatsigenoemden , zouden voor den tijd van zes of acht weken honderd negers worden verschaft om «het terrein te defricheren ,» en dan nog : «woningen en schuren en 't gunt verder gerequin- »reerd word te bouwen ;» — dus kan hier ook maar zijn bedoeld: het optrekken van schamele negerhutten en daarmede overeenstemmende magazijntjes. En deze Zwitseren waren «in een verbeelding gebragt , dat zij in *Suriname* »op hunne aankomst , elk eene behoorwde buitenplaats zou- »den vinden met slaven tot hunne dienst.» Was het dan

wonder, dat die lieden in hunne schoone verwachting grienden te leur gesteld, mismoedig en baloorig werden ; het heimwee kregen en door ziekten werden weggenaaid ? Nu besloot men in 1754 om aan het *Oranjepad*, dat sedert was aangelegd ter bevegeling der wegloopers, eenie nieuwe kolonisatie-proeve in te stellen ; men zou nu hetere maatregelen nemen ter voorkoming van teleurstellingen : maar omtrent dát oord, vindt men loch de ongelegheden van onvruchthaarheid en ongezondheid in voldoende hijzonderheden opgetekend, om juist te leiden tot deze tegenovergestelde conclusie, te weten : dat het *Oranjepad*, volstrekt ongeschikt was voor kolonisatie: immers leest men in het Gouvernementsjournaal op den 3 December 1753, van twee Zwitsersche gezinnen die de generaal *van Sporcke* op het pad van *Roma* had doen overgaan, waarvan de mannen «in ziekte en »armoede vervallen zijnde niet in staat waren brood aan »hunne vrouwen te geven, » — want — «om en bij het »pad is niets met eenige vrucht te doen, alzoo in den regentijd de valleijen of lage landen verdronken zijn, en »de hoogten zijn zoo bar, dat die op zijn best ééns vierres geven : zoodat het wel te begrijpen is, dat die arme mensen zich in eenen pitoyabelen staat bewinden.» En weder op den 27 Junij 1754: «De ziekte op gemelden post (*Roma*) en nog meer op dien van 't *Oranjepad*, grasper seert nog al gedurig, zoodanig dat de Heer interims-Gouverneur geen raad meer weet om die posten bezet te houden ; vooral mankeert het aan officiers ; als die er veertien dagen gezond kunnen blijven is veel, en die er van daan komen zijn jammerlijk te zien.»

Het is een duur gekorteerde ervaring, dat het in de bosvenlanden van *Suriname* veel minder gezond is dan op het alluviaal terrein, ter breedte van eenige uren neven de

zee. Wegens die ondervinding heeft men de meer binnenlands gelegene militaire posten als *Hughesburg*, *Victoria*, *Saron* en anderen, waar het aantal der sterfgevallen onder de bezettingen steeds schrikbarend groot bleef, voor en na ingetrokken. In de garnizoenen van *Paramaribo* en *Fort Nieuw Amsterdam* kon intusschen de verhouding der sterfte zeer gunstig worden genoemd ; dan er waren toch ook posten in de lage landstreek, als: *Bel-air* aan de *Perica*, en *Uitvljyk* aan den hoek der *Wanica* en der *Saramaca*, welke wagens derzelver aanhoudend opmerkelijke ongezondheid, hebben moeten worden verlaten ; maar over het terrein van die posten vertoonde zich na zonnen ondergang, laag bij den grond een zware nevel, die daarover bleef hangen tot eenigen tijd na zonnen opgang. Juist zoo als volgens *Tydemans* over het lage land van *Voorzorg* een nevel werd waagengenomen, die de kolonisten daar geplaatst, beschouwden als een bewijs der ongezondheid van die plek, met welk negrip ik mij wel kan vereenigen. — In den daelijken ontrek van *Paramaribo*, heb ik dergelyken nevel nimmer opgemerkt.

Maar, zoo al de lage landstreek van *Suriname* gezond moge heeten, danacht ik die gezondheid toch afhankelijk van het systematisch droogleggen van den grond door gressen, slooten en kanalen welke, afgesloten met sluiswerk aan hare mondingen, op de rivier kunnen lozen : daar toch de ervaring ook weder heeft geleerd, dat wanneer van een reeks naast elkaar gelegene plantagien, die allen op de rivier losden, eene werd verlaten, de beide daar neugelegene plantagien dan ook kort daarna minder gezond geworden bleken te zijn.

Die waarneming en de daarop gevolgde overweging, hebben mij ten laatste gebracht tot het waste begrip: dat

men ter zake van ontginning voor een kolonisatie, wel zou handelen met achter *Paramaribo*, in de rigting Oost en West, het terrein te doornijden, met op eenen afstand van 840 ellen evenwijdig loopende opgehoogde wegen ter breedte van 20 ellen, hebbende aan wederzijde een gedolven vaart, uitgemeten ter breedte van 10 ellen.
Bij vordering daarmede tot op 2000 ellen afstands van *Paramaribo*, zou men een gelijken weg in de rigting Noord en Zuid kunnen aanleggen, en hetzelfde weder kunnen doen op elke 2000 ellen, die men verder westwaarts zou gevorderd zijn.

Langs de vaarten in de rigting Oost en West, konden dan erven worden afgemeten ter breedte van 100, en ter diepte van 400 ellen. Deze erven afgesneden van het daarneven en daarachter gelegen terrein, konden dan ingeroigt worden tot een aanvankelike boerderij, ter grootte van vier bunders. Langs de wegen en wat smallere vaarten of slooten Noord en Zuid loopende, zouden school- en kerkgewouwen, smids- en timmerwinkels en wat van dien aard bij eenne europeesche volkplanting meer wordt vereischt, kunnen worden daargesteld.

Alzoo de zaak uitgevoerd, zou de gelegenheid om zich als landhouwer in *Suriname* te vestigen, door daar aankomende Nederlanders, kunnen aangemerkt worden, als voor een begin voldoende te wezen.

Men zou wel handelen met zoodanige ontginning aansluitender wijze uit te breiden, opdat het eens droggelege en verder droog te leggen terrein, gaande weg in gezondheid kwane toe te nemen.

Aan een goed ter navolging geschikt begin, is, vooral in opzigt tot het welslagen eenner volkplanting van Nederlanders in *Suriname*, alles gelegen.

I N H O U D.

	Bladz.
Inleidende beschouwing	3.
De proeve met Paltzers, ingesteld in 1747	38.
De proeve met Zwitsers, ingesteld in 1748	71.
Het Oranjepad in Suriname: aangevangen in 1751, gekoloniseerd in 1755	88.
De Kolonisatie-proeve aan de Saramacca in 1845, nader toegelicht.	98.
Het voorstel van den Schrijver, dd. 15 Maart 1855, tot bevordering eener vestiging van Nederlanders in Suriname	121.
Besluit	139.